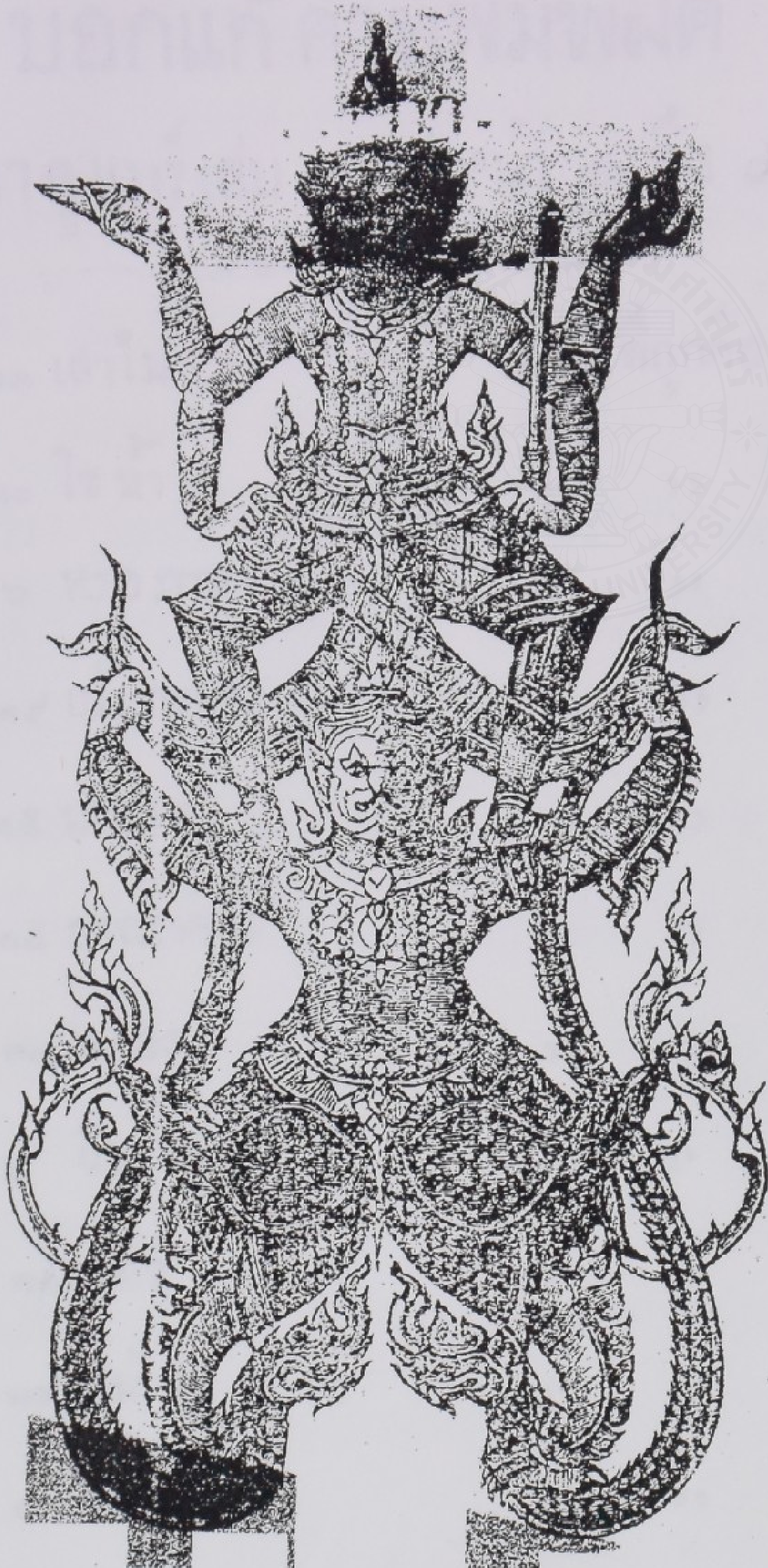

ลาลูแบร์

เปน จดหมาย เหตุ

พงศาวดารสยาม ครั้งกรุงศรีอยุทธยา

แผ่นดินสมเด็จ พระ นะรายน์มหาราช เจ้า

ราชทูต ฝรั่งเศส ที่ เข้า มา จำทูล พระ ราชสาส์น ครั้งโน้น แต่งไว้ แปล เปนไทย)

เล่ม ๑

(หลาย เล่ม จำหน่าย ที่ ปรีดาลัย เล่ม ละ บาท)

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

ภ
DS
573.6
ศ6
ฉ.1
ฉ.2

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

บอกแก้คำที่พิมพ์ผิด

ในลาลูแบร์เล่ม ๑ แต่หน้า ๑ ถึง ๙๖

๓	บรรทัดที่	๑๓	เส่าไม	นั้นผิด	ที่ถูกคือ	เสาไม้
๑๘	,,	,, ๑๐	ใช น้ำ	,,	,,	ใช้ น้ำ
๒๐	,,	,, ๖	หรอ ภาษา	,,	,,	หรือ ภาษา
๒๒	,,	,, ๑๙	เบ้ง กะหฺ่า	,,	,,	เบ้ง กะหฺล่า
,,	,,	,, ๑๕	มะดาย	,,	,,	มะดายู
๒๓	,,	,, ๑๕	อาณาจกร์	,,	,,	อาณาจักร์
๓๓	,,	,, ๑๐	น เอง	,,	,,	นั้นเอง
๓๕	,,	,, ๒	วิชา เยนทร์	,,	,,	วไชเยนทร์
๓๗	,,	,, ๑๑	ฤทธ์	,,	,,	ฤทธิ์
๓๙	,,	,, ๑๗	ไม้ ไผ	,,	,,	ไม้ ไผ่
๕๐	,,	,, ๑	รำ รวย	,,	,,	ร่ำ รวย
๖๒	,,	,, ๑๐	ครกไม	,,	,,	ครกไม้
๗๗	,,	,, ๕	ว่าให	,,	,,	ว่าให้
๗๙	,,	,, ๙	ข้าง หลัง หทาง	,,	,,	ข้าง หลัง ทาง
๙๑	,,	,, ๑๑	บ้างเลยด้วย กฎหมาย	,,	,,	บ้างเลย ด้วยกฎหมาย
๙๓	,,	,, ๘	ก็ ปนได้	,,	,,	ก็เป็นได้
๙๕	,,	,, ๑๗	ชาว สยาน	,,	,,	ชาว สยาม
๙๖	,,	,, ๑	๑๕๐๐ ลิฟ์วเรร์	,,	,,	๑๕,๐๐๐ ลิฟวเรร

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

แจ้งความ

ข้าพเจ้า ได้ อ่าน หนังสือ ดาลุแบร์ ฉบับ อังกฤษ เข้าใจ ยาก อ่าน ยาก ด้วย อักษร เปน อย่าง โบราณ ผิด กับ อ่าน คำไทย ที่ เสด็จ พ่อ ทรง รจนา ไว้ มาก ร์ ของ ข้าพเจ้า ที่ ขอ อ่าน ก็ เห็น เช่น ข้าพเจ้า ชอบใจ มาก เมื่อ ได้ อ่าน ง นักเรียน แล ข้า ราชการ อิก หลาย ท่าน อยากใคร่ อ่าน เมื่อได้ ฟัง เล่า ข้าพเจ้า กราบ ทูล ขอ พระ อนุญาต เสด็จ พ่อ ที่ จะ พิมพ์ แจก ญาติ มิตร์ แล จำหน่าย ท่าน ที่ อยาก อ่านได้ รับ ประโยชน์ อย่าง ข้าเจ้า เอง พอให้ คุ้ม ทุน ที่ พิมพ์ ถึง หนัก แก่ ข้าพเจ้า ด้วย ต้น ฉบับ ที่ ทรง พระ อุสาหะ เขียน ขึ้น ไว้ เปน ก่าย กอง นั้น ก็ ทรง เก็บไว้ เปล่า ๆ เมื่อได้ รับ พระ อนุญาต แล้ว จึ่งได้ ให้ โรง พ์ ๆ แลให้ ร้าน จำหน่าย หนังสือ จำหน่าย เมื่อ ท่าน ผู้ อ่าน ได้ ทราบ า สมุด แล เห็น รูป ภาพ ที่ เพิ่ม เข้า ด้วย นอก จาก ตัว อักษร คง จะ เห็น เอง ว่า การ พิมพ์ หนังสือ นี้ จำหน่ายไม่ ใช่ ทาง ค้า ขาย เพราะ ผู้ พิมพ์ ร่ำ รวยไม่ ได้ เท่าไร นัก เลย ขอ แต่ เพียง ใคร อยาก อ่านได้ อ่าน แลไม่ ง กำลัง ข้าพเจ้า แล้ว ก็ สม ประสงค์

วัน จันทร์ ที่ ๖ กรกฎาคม พ, ศ, ๒๔๕๗

(ลง พระนาม) ศิลปาภร

คำนำ

หนังสือ ดาฉูแบร์ นี้ เปน จดหมาย เหตุ พงศาวดาร พระราช อาณา
งาน ครั้ง กรุง เทพ ทวาราวดี ศรีอยุทธยาโบราณ ปลาย แผ่นดิน สมเด็จ
รายน์มหา ราช เจ้า พ, ศ, ๒๒๓๐ มอง สิเออร์ เดอ ลาฉูแบร์ เอก อรรค
ของ พระเจ้า หลุย ที่ ๑๔ พระเจ้า กรุง ฝรั่งเศส ผู้ เข้า มา จำ ทูต พระราช
น กรุง สยาม ใน คณะ ทูตา นุทูต ฝรั่งเศส ชุด ที่ ๒ ฤๅ ชุด ท้าย ได้ รจนา
ใน ครั้ง บ้าน เมือง ดี โพ้น เปน ภาษา ฝรั่งเศส นับ เปน หนังสือ ภาษา ฝรั่ง ที่
นา ถึง กรุง สยาม อย่าง ชัด เจน แจ่ม แจ้ง ฉบับ แรก [illegible] ฝรั่ง ชาติ ต่าง ๆ
นิยม แปล เปน ภาษา ฝรั่ง ต่าง ๆ [illegible] หลาย ภาษา [illegible]
หนังสือ เก่า แก่ ครั้ง [illegible] กล่าว ถึง กรุง สยาม นั้น [illegible]
ศาสตร์ ชุมพู ทวีป เบื้อง บุรพ ภาค พิภพ ของ ปี โตเลมี [illegible]
๗๕๓ ออก นาม กรุง สมะรัษฐ หลวง สาระศาสตร์ พลขันธ์ (เยรินี)
ว่า เปน ราช อาณา เขตร์ เก่า แก่ ที่ สุด ของ สยาม คือ กรุง ศรี วิไชย
ปฐม) มณฑล สุวรรณภูมิ นั้น ก็ พงศาวดาร จีน ครั้ง กษัตริย์ วงศ์ ซ้อง
, ศ, ๑๑๙๓ แล วงศ์ ถัง ราว พ, ศ, ๑๒๐๓ ได้ กล่าว ถึง อาการ อย่าง
นิยม แล พงศาวดาร หัวเมือง ต่าง ๆ ที่ พระ มหา กษัตริย์ ได้ ผูก สัมพันธ
ต่อ พระเจ้า ราชา ธิราช กรุง จีน ได้ กล่าว ถึง กรุง สยาม ด้วย แต่ จะ เอา เปน
ฐาน นั้น คง นัก ก็ ยัง เถือน ๆ นั้น ก็ มหา ราช วงศ์ พม่า เริ่ม กล่าว ถึง กรุง
ใน ยุค พุทธ สัตพรรษ ที่ ๑๖ มา นอก นั้น ก็ พงศาวดารไทยใหญ่ ไทย เหนือ
ว แล เขมร แต่ ปน นิทาน เสีย มาก เหมือน พงศาวดาร เหนือ ของไทย
หนังสือฝรั่ง ที่ ฝรั่ง รจนา ว่า ถึง กรุง สยาม นั้น ไม่ มี ฉบับ ไหน ก่อน
[illegible] โดย มาก ก็ กล่าว ระยะ ทาง ค้า แดน ต่อ ประเทศ อินเดีย มา
[illegible] สยาม ชัด เจน นัก นอก จาก เฟอดิแนนด์ เมนเดซ ปินโต

คำนำ

แต่ กระนั้น ก็ เถือน มาก เมื่อโปรตุเกส ราวี ประเทศ คินเดีย แล บ้าน เมือง คิ... ต่อ มาใน ยุคโน้น ก็ มี นัก พงศาวดาร พอใจ สืบ เหตุ การ จดหมายเหตุไว้ แต่ ก็ มัก พูด มา เพียง แหลม มะลายู แม้ เอ่ย ถึง กรุง สยาม บ้าง น้อย ๆ ก็ พู... แต่ สั้น ๆ คน ที่ ว่า นี้ รวม มาร์ะยล อีคูโค แล คาเบียนส์ ด้วย ต่อ มา ก็ มี นัก นิพนธ์ วิลันดา เช่น ลินสโชเตน เปน ต้น ดุ เหมือน ก็ พยา ยาม จะ กล่าว ถึง กรุง สยาม ต่อ มา ค่อย มี ฝรั่ง ต่าง ชาติ หลาย คน ขึ้น ตั้งใจ จะ กล่าว ถึง กรุง สยาม เช่น แชคเคอ มอร์คา คอกส์ ซีซาเฟรเดอริก แลรัลฟ์ ฟิ... ใน พุทธ ศัตพรรษ ที่ ๒๒ ฝรั่งชาติ ต่าง ๆ ออก จะ จับ คิด ทเยอ ทยานใคร่ จะ ทำ การ ค้า ขาย ต่อ หัวเมือง เนื่อง ตรั้น ออก มาก เข้า ก็ เปน ธรรมดา ย่อม ต้อง การ รู้ เรื่องราว มาก เข้า ... การ สืบ เสาะได้ สะดวก ยิ่งขึ้น มาก เข้า พวก นัก พร ต ประกาศ พระ คฤสต ศาสนา ก็ เริ่ม จะ เล่า ถึงเรื่อง ราวใน ดิน แดน ที่ ได้ ไป ถึง ครั้ง กล่าว ถึง กรุง สยาม ด้วย ใน ต้น ศัตพรรษ มี สมุด ว่า ถึง กรุง สยามโดย มาก ที่ ท่าน คารอน แล ชูลต์ ชูเตน ชาว วิลันดา ได้ ประพันธ์ ขึ้น มี คน พอใจ อ่าน กัน มาก จน ได้ แปล เปน ภาษา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สะวีเดน แล ละติน แต่ ก็ กล่าว เนือ ความ เถือน ๆ รวม ๆ เสีย มาก

ในพ, ศ, ๒๑๙๐ มี วิลันดา ผู้หนึ่ง นาม เชเรมี วัน วเลียต ได้ แต่ง หนังสือ เรื่องกรุง สยาม ขึ้น แล แปล เปน ภาษา ฝรั่งเศส แต่ พอ พิมพ์ ออก แล้ว ไม่ ทันไร พรรณนา ราชการ แผ่นดินใน สยาม แล ปรากฏ อาการ อย่าง ธรรมเนียม ชาว สยาม มาก ซึ่ง แต่ กาละ ก่อน คราบ บัดนั้น ยังไม่มีใคร เคย จดหมาย เหตุ ไว้ เลย ใน ยุค นั้น นัก นิพนธ์ ฝรั่งเศส ยัง หาใคร่ จะ ได้ กล่าว ถึง กรุง สยาม ไม่ มี แต่ พวก นัก พรต สอน คฤสต ศาสนา นิกาย โรมันคะโถลิก ใน โถก ฟลต ตรัน ออก ... ได้ รจนาไว้ บ้าง ต่อ ๆ นั้น มา ชาติ ฝรั่ง เศส จึ่ง จับ เอา ธุระ ปะนั้ง กรุง สยาม มาก ขึ้น มาก ขึ้น จน เลย เปน การ จริง จัง ถึง ตื่น กันไป ทั่ว ประเทศ ยุโรป ... โดย ฟุ...

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

ราโชบายของพระเจ้าหลุยที่ ๑๔ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมั่นหมายจะแผ่พระเดชา นุภาพมาทางหัวเมืองเบื้องบุรพะภาคพิภพนั้นมาก จึ่งเกิดกระแสรนิพนธ์เรื่อง กรุงสยามทวีมากขึ้นโดยลำดับ ในพ,ศ, ๒๒๒๗ มองสิเออร์เดอชัวมองต์ ราชทูตของพระเจ้าหลุยที่ ๑๔ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส มาจำทูลพระราช สาสน์ ณ กรุงสยามครั้งแรก ก็ได้ประพันธ์เรื่องราวกรุงสยามพิมพ์ขึ้นไว้ แต่ก็ไม่ใคร่จะได้ความกระไรนัก แลยังมีระยะทางของบาดหลวงผู้สอน ศาสนาพระคฤสตังชื่อ ชัวซี ได้นิพนธ์แลลงพิมพ์ในพ,ศ, ๒๒๓๐ ต่อไป ก็มีหนังสือเรื่องกรุงสยามของ คอมเต เดอฟอร์บัง เยอเวส บาดหลวง ตาชาต์ ได้รจนาต่อ ๆ กันมาจนถึง จดหมายเหตุพงศาวดารกรุงสยาม ของมองสิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสครั้งท้ายที่ว่านี้รจนาขึ้น ในปี พ,ศ, ๒๒๓๑ หนังสือลาลูแบร์นี้ มีข้อความชัดเจนที่เปนประโยชน์ แลแสดงอาการถี่ถ้วน เอาธุระมาก อยากจะให้ได้ความแน่นอนจริงจัง ดี กว่าหนังสือฝรั่งที่มีใคร ๆ ได้เคยรจนาไว้แต่ครั้งไหน ๆ มาก่อน ๆ นั้น ทุก ๆ ฉบับมาก ฝรั่งนิยมกันทั่วประเทศยุโรป ครั้นออกพระเพทราชาเปน ขบถชิงราชสมบัติเปลี่ยนพระวงศ์กษัตริย์กรุงศรีอยุทธยาในพ,ศ, ๒๒๓๑ นั้น การสมาคมกับฝรั่งเปนอันปิดประตูหมด หมดฝรั่งที่เข้ามาอยู่ในบ้าน เมืองเหลือแต่นักพรตสอนคฤสตศาสนาอยู่บ้างเพียงน้อยคนเท่านั้น การ ไมตรีแลการค้าขายกับฝรั่งฝ่ายโลกซีกข้างตวันตก เปนอันเลิกมาหลาย ขวบปี เหตุขบถครั้งนี้ทำลายอานุภาพฝรั่งเศสที่ปลูกขึ้นเจริญมากด้วย ฟอลซ่อน (เจ้าพระยาวิชเยนทร์) เปนตัวการนั้นขาดเหี้ยน เพราะ ไทยคิดราโชบายฝรั่งเศสชเงื้อมเข้ามาจูบด้วยน้ำเย็น หนักเข้าหนักเข้าทุกที จนถึงส่งทหารเข้ามาตั้งอยู่ในป้อมเมืองธนบุรี แลทั้งรู้วิธีที่ฝรั่งเศส ทำแก่ชาวอินเดียแผ่นเดียวกัน ลงท้ายก็ชิงเอาบ้านเมืองเสีย จึ่งเปน

โอกาศให้ออกพระ เพธ ราชา แล ออกหลวง สรศักดิ์ คิดตั้งตัว ทรงอำนาจได้มาก จนถึงทำการใหญ่ชิงเอาราชสมบัติสำเร็จ เพราะออกพระเพธราชา เปนหัวหน้า ในรัฐโนบายจะกำจัดฝรั่งเศส อันเปนศัตรูหน้าหวาน ถูกใจมหาชนสยาม

แท้จริง กรุงฝรั่งเศส แล กรุงสยาม ยุคนั้น แม้จะมีพระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระสามารถเสมอกัน การเปนไปในบ้านเมืองก็เกือบจะตรงกันข้าม พูดสั้น ๆ ดังเช่น พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ มีพระธรรคมเหษีแล เจ้าจอมมาก สมเด็จพระนารายน์มหาราช มิใคร่จะทรงลุ่มหลงสัตรี มีเจ้าจอมน้อย พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ อุดมด้วยราชบริพาร ทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน มีวิชาสามารถ มากเฉลิมบาทแผกกว่าครั้งไหน ๆ ราวกะเทวะฤทธิ์แสร้งสันเทพยดาลงมาจุติครั้งพระรามาวตารก็ไม่ปาน สมเด็จพระนารายน์มหาราช เจ้าของไทย ไร้ราชบริพาร ที่ทรงคุณวิชาสามารถ ด้วยผดาญคนดี ๆ ลงเปนเบื่อเสียหมดหลายครั้งหลายคราวเนือง ๆ กัน จำเดิมแต่พระเจ้าทรงธรรม ชิงราชสมบัติเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคโอรสสมเด็จพระเอกาทศรฐ แล้วพระเจ้าปราสาททองก็ชิงราชสมบัติพระเชษฐาธิราชโอรสพระเจ้าทรงธรรม ซ้ำพระศรีสุธรรมราชา ชิงราชสมบัติเจ้าฟ้าไชยราชภาคินัย แลสมเด็จพระนารายน์ชิงราชสมบัติพระเจ้าศรีสุธรรมราชาบิตุลาธิราช ... ละครั้งละครั้ง ธรรมดาคนนอกพักไฝ่ของพระผู้ชิงไชยที่มีไชย สุดแต่ทรงระแวงเล็กน้อยก็พิฆาฎ ๆ เสียจนแทบหมดคนดี เห็นได้ที่สมเด็จพระนารายน์มหาราชเจ้า ต้องทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงแขก ฝรั่ง แล รามัญ เปนต้น เปนขุนนางผู้ใหญ่ ก็เพราะไร้ไทยที่สามารถจะสนองพระราชกิจได้เปนสักขี

อนึ่งเห็นได้ในหนังสือลาลูแบร์ ว่าลาลูแบร์ เปนคนฉลาด แล มีวิชาความรู้เพียงไร มากที่จะหาคนไทยในสมัยนั้นเทียบเทียมถึง แต่แม้

กระนั้น หนังสือ จดหมายเหตุ พงศาวดาร กรุง สยาม ของ ลาลูแบร์ ก็ใช่ ว่า จะถูก ถ้วนไป หมด ด้วย ได้ มา อยู่ ใน กรุงศรี อยุทธยา เพียง ๓ เดือน เท่านั้น ความรู้ ที่ได้ จาก หนังสือ ฝรั่ง รจนาไว้ แต่ ปาง ก่อน มาโดย ลเมอ ลมาย บ้าง สืบ ถาม คนไทย ที่ไม่มี ความ รู้เล่าพุ่ง ส่งให้ บ้าง บีด บัง อำพรางเสีย บ้าง น่าจะ ฟังคำ บอกเล่าไม่ เข้าใจ เดา ส่ง พลาดไป บ้าง แล เชื่อ คำ ฝรั่งใน กรุง ศรี อยุทธยา บอก ผิด ๆ ไป บ้าง ทั้ง ประกอบ ด้วย วิไสย เชื่อ ตัว ว่า รู้ ได้ แล้ว เดา ต่อ ตาม เค้า เงื่อนโดย มาก เมื่อ เช่น นี้ หาก น้ำใจ ดุ หมิ่น ฤๅ ชัง มนุษย์ ชาติ ชาว ตวัน ออก แล ทนง ตน ถือ ว่า เปน มนุษย์ วิเศษ ชาติ ฝรั่ง ก็ ยิ่ง ชักให ความ จริง ที่ คาด ว่า จริง นั้น หลงไหล ลื่ ลานไป ได้ มาก ๆ แต่ ถึง จะ อย่างไร เมื่อ ใคร ได้ อ่าน แล้ว คง จะ รู้ ศึก ว่าได้ รู้ สิ่ง ที่ ไม่รู้ แล เปน ความ จริงใน ครั้ง นั้น ก็ หลาย ประการ แม้ จับ หลงได้ ก็ ยัง จับ ข้อ นี้ ให้ ความ รู้ ได้ ก้ำกึ่ง กัน

แรก ข้าพเจ้า ได้ ฉบับ อังกฤษ มา อ่าน อย่าง พินิจ กิน เวลา ทบ ทวน มาก ด้วย อ่าน ๆ แล้ว ก็ รลึก ตริ ตรอง ฤๅ ถึง ค้น ตำหรับ ตำรา ไทย ที่ จำไม่ ได้ สอบ สวน เลย อ่าน ๆ แล้ว ก็ เขียน เหมือน แปล ลง ไว้ รู้ ศึก ว่าไม่ กิน เวลา มาก ไป นัก ค่อย ๆ ทำ มา อย่าง นี้ จน จบ ลงไม่ รู้ ตัว

จึ่ง มี ความ คิด ขึ้น ว่า ฝรั่ง ชาติ ต่าง ๆ เขา ก็ แปล ไป อ่าน เปน ภาษา เขา แต่ ไทยเรา เอง อันเปน อะคั เจ้า ของ เรื่อง หนังสือ นี้ ไม่ มี อ่าน เหมือน ฝรั่ง โดย มาก แม้ ท่าน ที่ รู้ ภาษา ฝรั่ง ก็ หา อ่าน ยาก ด้วย ฉบับ ก็ หา ยาก ไม่ ลัก แต่ ว่า มี เงิน แล้ว ซื้อ ได้ ทั้ง ราคา ก็ แพง มาก ถือ อักษร ตัว สะกด จู สำนวน ก็ ใช้ อย่างโบราณ อ่าน ยาก เข้าใจ ได้ ยาก ฉะ แม้ จะ แปล เปนไทย ให้ ไทย เข้าใจ สมใจ ความ หมาย ที่ เขา กล่าวไว้ ลัก แต่ ว่า รู้ ภาษา ฝรั่ง ก็ ทำ ไม่ ได้ แม้ จ บ่วิตสาหะ แล แม้ ลาลูแบร์ จะ กล่าวโดย หลงไหล ฤๅ ลื่ ลาน มาก ก็ยัง มี ความ จริง มาก แล แม้ จะ ติ คนไทย มาก กว่า ชม ก็ เปน ความ

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

คิดที่เขาเชื่อเช่นนั้นจริงใจ เราฟังได้ทั้งคำติคำชม เฉภาะในหนังสือ ลาลูแบร์นี้ ดีกว่าไม่ฟังเสียเลย น่าจะพอพิมพ์สู่กันอ่านได้

รูปต่าง ๆ ในนี้ เห็นได้ตามถ้อยคำที่รจนาไว้ และอาการของรูปว่า ลาลูแบร์ไม่ได้เขียนเองทุกรูป คนอื่นที่ไม่ได้มาเห็นเองเขียนเดาตามคำที่รจนาไว้ เมื่อเข้าใจพลาดฤๅอ่านเอาความไม่ตระหนักก็พลอยพลาดไปตามกัน บางรูปน่าที่จะเขียนขึ้นชั้นหลัง ลาลูแบร์เองไม่ได้เห็น เช่นพระที่นั่งสรรพเพชญ์มหาปราสาทเปนต้นก็เปนได้ เพราะถ้าได้เห็นแล้วใครเลยจะไม่ทักว่า "ม่ายช้าย" มีพยานค้นไผ่เปนต้นก็เขียนไม่เหมือนต้นไผ่ ข้าพเจ้าได้เคยนึกจะแก้ให้เขียนใหม่ให้ถูกต้องตรงกับคำที่ลาลูแบร์รจนาไว้ แต่คิดไปอีกทีก็นึกว่าปล่อยไว้อย่างเดิมดีกว่า เพราะท่านผู้อ่านก็ล้วนมีปัญญาอาจจะวาดได้ในสมองอย่างข้าพเจ้า ขึ้นแก้ไขจะกลายเปนนั้นเอาเองเสียค่าของดีไป

คำแปลตำราสุริย์ยาตร์ของลาลูแบร์ได้ไปจากเมืองไทย ข้าพเจ้าไม่ได้แปลด้วยเห็นว่าไม่จำเปน ผู้อ่านจะไม่ทึ่งกระไรนัก ตำราโหราศาสตร์ของไทยเราเองก็มีอยู่บริบูรณแล้ว

อนึ่ง เมื่อออกพระนามพระเจ้าหลุยที่ ๑๔ แต่ไม่ได้กล่าวประวัติพงศาวดารตอนนี้ไว้ ข้าพเจ้าเองเกิดกระหายอยากทราบค้นหามาอ่าน ก็นึกถึงท่านผู้อ่านคงจะทึ่งอย่างเดียวกันกะข้าพเจ้า จึงได้เขียนข้ออ้างเหล่านี้ไว้ย่อ ๆ ตามที่จะหาได้

เจ้าพระยาวิไชเยนทร์ ลาลูแบร์ไม่ได้เล่าถึงเรื่องราวเปนแต่ออกนามไว้ คนคงจะอยากทราบเรื่องที่เปนจริงไม่มีในพระราชพงศาวดารไปอีกอเนกเหมือนข้าพเจ้า จึ่งค้นเอามาแปลแถมไว้ด้วยที่ต่อท้าย [illegible] อง ๆ

คำนำ

ของ ลาลูแบร์ อนึ่ง รูป ที่ ลาลูแบร์ อ้าง เรื่อง ถึง แต่ ไม่ มี รูปใน หนังสือ ลาลูแบร์ แต่ ข้าพเจ้า ได้ เห็น รูปโบราณ จาก ที่อื่น ที่ ไว้ ใจ ได้ ว่าเป็น ของ เขียน ครั้งโน้น แท้ ก็ จำลอง เอา รูป นั้น ๆ มา ลง เพิ่ม เติมไว้ ใน สมุดนี้ ด้วย

เชื่อ ว่า ไทยนัก อ่านโบราณะคดีสยาม จะ ยิน ดี ที่ จะ อ่าน ไม่ น้อย กว่า พวก ฝรั่ง

กรุง เทพ ฯ วันเสาร์ที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

(ลงพระนาม) กรมหมื่น นราธิป ประพันธ์พงศ์

ลาลูแบร์

เปน จดหมาย เหตุ

พงศาวดารพระราชอาณาจักร์ สยาม

(มองสิเออร์ เด๋อ ลา ลูแบร์ เอก อรรคราชทูต พิเศษ ของ พระ ราชา ฝรั่ง เศส (พระ เจ้า หลุยที่ ๑๔) มา สู่ ราช สำนัก พระมหากษัตริย์ สยาม (แผ่น ดิน สมเด็จ พระ นารายน์ มหาราช) ใน ปี คฤศตศักราช ๑๖๘๗ แล ๑๖๘๘ (เค่าเปน พุทธศักราช ๒๒๓๐ แล ๒๒๓๑) นั้น รายงาน [illegible] แต่ ในครั้งโน้น ๒๒๙ ปี มาแล้ว)

ปั้นต้น

โอกาศ แล ความ มุ่ง หมาย ของ จดหมาย เหตุ นี้

โอกาศ ของ จดหมาย เหตุ นี้

เมื่อ ข้าพเจ้า กลับ มา จาก กรุง สยาม ใน ตำแหน่ง ยศ เอกอรรคราชทูต พิเศษ ของ พระ บาท สมเด็จ พระ คฤศตังเจ้า อยู่หัว ผู้ทรง พระ คุณ ธรรม อัน มหาประเสริฐ โดย อานุภาพ ของ พระ ผู้ เปน เจ้า พระ องค์ ใด เล่า ก็ มี อำนาจ ทรง บรรชา ให้ ข้าพเจ้า ยื่น รายงาร อัน ถ่อง แท้ ของ สิ่ง ซึ่ง ข้าพเจ้า ได้ ไป พบไป เห็น ฤๅได้ ทราบ ใน บ้าน เมือง นั้น จึ่งได้ เกิด จดหมาย เหตุ ฉบับ นี้ ขึ้น มี ท่าน ผู้ อื่นได้ เสนอ เรื่อง ราว ระยะ ทางใน การ ดำเนิร ทูเรศรมรรคา

ต่อ มหาชน พอแล้ว อนึ่ง ข้อ ที่ จะ พรรณนา อาการ ของ บ้าน เมือง อัน หนึ่ง นั้น เรา จะ รำพรรณไป ทุก ๆ เรื่อง ก็ไม่ ไหว แม้ เราได้ ทราบ โดย ถ่อง แท้ แก่ใจ เอง หนังสือ ฉบับ ท้าย เปน ธรรม ดา ย่อม ท้าว ข้อ ความ บ่ง อ้าง ถึง ฉบับ แรก อยู่ ใน ตัว แต่ กระนั้น ก็ สมควร จะ ต้อง ทราบ ว่า ข้าพเจ้าได้ รจนา เมื่อไร ข้าพเจ้า จะ ขอ กล่าว แต่เพียง ว่า เรา ออก เรือ จาก เมือง เบรสต์ ใน วัน ที่ ๓ มีนาคม คฤสตศักราช ๑๖๘๗ (พ,ศ, ๒๒๒๙) เรา ทอด สมอใน ชลมารค กรุง สยาม ณวัน ที่ ๒๗ กันยายน ใน คฤสตศักราช ศก นั้น เอง (คือ ค,ศ, ๑๖๘๗ แต่ เปน พ,ศ ๒๒๓๐) เรา ออก จาก กรุง สยาม กลับไป ใน วันที่ ๓ มกราคม ค,ศ, ๑๖๘๘ (พ,ศ, ยังเปน ๒๒๓๐ ก่อน สมเด็จ พระ นารายน์ มหาราช เจ้า สวรรคต ๘ เดือน) แล เราได้ ขึ้น ฝั่ง เมือง เบรสต์ ณวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ค,ศ, ๑๖๘๘ (พ,ศ, ๒๒๓๑ [illegible] เดือน สมเด็จ พระ นารายน์ มหาราช เจ้า สวรรคต แล้วได้ ๑๖ วัน) [illegible]

ความ มุ่งหมาย ของ จดหมาย เหตุ นี้

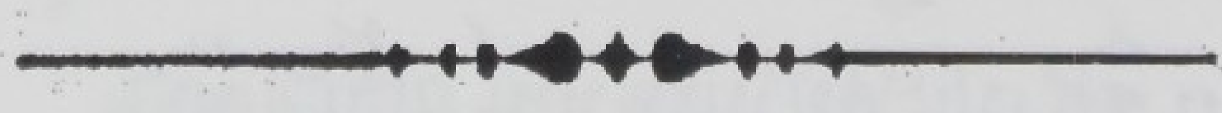
เพราะ ฉนั้น ความ มุ่งหมาย ของ ข้าพเจ้า ก็ เพื่อ จะ กล่าว ตอน ต้น ถึง เรื่อง บ้าน เมือง สยาม ว่าโตใหญ่ เพียงใด การ เพาะ ปลูก อุดม ดี เพียงใด ทั้ง อาการ แผ่น ดิน แล อากาศ สยาม เปน อย่างไร ตอน กลาง ข้าพเจ้า จะอธิบาย ถึง อาการ ชาว สยาม ทั่วไป แล้ว จะ รำพรรณ ถึง จารีต ขนบ ธรรมเนียม อย่าง นั้น ๆ ตาม ชาว สยาม ประพฤติ อยู่ การ พรรณนา ถึง รัฐบาล สยาม แล ศาสนาสยาม นั้น ได้ เอาไว้ ตอน ท้าย ข้าพเจ้า นึก หนัง ยอ ตัว ข้าพเจ้า เอง ว่า ยิ่ง ท่าน ผู้อ่าน อ่าน ยาวไป แล วิจารณ์ ใส่ใจ ตาม ข้อ ความ แห่ง จดหมาย เหตุ นี้แล้ว ท่าน ก็ ย่อม จะ ยิ่ง เห็น ข้อ ที่ น่า จะ ปลาด แล ขบ ขัน พิศวง ยิ่ง ขึ้น โดย เหตุ ที่ สันชาติ อาการ ของ ชาว สยาม ซึ่ง ข้าพเจ้าได้ พยายาม สืบ สวนให้ทราบ ตระ หนัก แน่ ทุก หน ทุก แห่งไม่ว่า ที่ ไหน ๆ นั้น คง จะ มี แต่ ปรากฏ มาก ขึ้น มาก ขึ้น

ทาง ของ จดหมาย เหตุนี้ไม่ได้เพ่ง เล็ง เฉภาะสิ่ง ซึ่ง จะไม่ เปน ที่ ไม่ พอใจ แก่ คน ทุก ๆ ท่าน ฤๅ จะ กีด ขวาง ต่อ ความ มุ่งหมาย ของ ข้าพเจ้าเอง มากเกินไป ใน ที่ สุด ข้าพเจ้า จะ ขอ บรรทึก ความ ผิด จำ หลาย ประการ ที่ ข้าพเจ้าได้พา มา จาก เมืองนี้ ซึ่ง ข้าพเจ้าไม่ สามารถ จะ ห้าม กัน มิให้ กระ ทำ กระเทือน ความ พิศวง งง งวย ของ มหาชนได้ ไหว แต่ ถึง จะ ป้อง กัน การ ข้อ นี้ ไม่ ได้ ข้าพเจ้า ก็ ยังได้ ชี้ แจง ถึง เรื่อง นั้น ๆ ขยาย ไว้ ให้ แจ่ม แจ้ง พ้น กัง ขา ราคี บางอย่าง ข้าพเจ้า กล่าว เรื่อง นั้น ๆ เพื่อให้พิเคราะห์ เห็นได้ กว้าง ๆ ชัด เจน ว่า เปน ความ เห็น มุ่ง หมาย ความ ยุติธรรม ฤๅไม่ เหตุ ฉนั้น จึงไม่ ได้ กล่าว อไร เพ้อ เจ้อ เกิน กว่า ความ รู้ แห่ง สิ่ง นั้น ๆ ที่ ได้ สืบ สวน มา จริง ๆ อนึ่ง เพราะ ความ เพ่ง เล็ง ที่ จะ เชิด ชาว สยาม ให้ ปรากฏ แก่ ตา โลก ชัด แจ้ง ฉนี้ ข้าพเจ้า จึงได้ กล่าว ถึง เรื่อง ราว ราช อาณาจักร [illegible] ใน หัว เมือง อื่น เคย ต่าง ๆ และ [illegible] เมือง จีน [illegible] การ [illegible] ต่อ เรื่อง ของ ข้าพเจ้า อันนี้ แม้ กระนั้น ใน ส่วน ข้าพเจ้า เห็น [illegible] การ เทียบ เคียง สิ่ง ต่าง ๆ ใน หัว เมือง ข้าง เคียง ต่อ กัน แล กัน นั้น เปน เครื่อง จูงให้ ต่าง เห็น หัว เมือง ต่าง ๆ นั้น ๆ ชัด เจน ขึ้นได้ อีก มาก อนึ่ง ข้าพเจ้า หวังใจ ว่า ท่าน ผู้อ่าน คง จะ อภัยะโทษให้แก่ ข้าพเจ้าใน เรื่อง ศรัพท์ สยาม ต่าง ๆ ซึ่ง ข้าพเจ้าได้ กล่าว ถึง แต่ได้ อธิบาย ด้วย การ ออก นาม เปน สยามะภาษา ฉนั้น คง จะ ทำให้ท่าน ผู้อ่าน เข้าใจ ได้ง่าย เข้า เหมือน กับ ตัว ข้าพเจ้า เอง ซึ่ง ถ้าไม่ ออก ชื่อ เปน สยามะพากย์ ฉนั้น แล้ว บาง ที ก็ชักให้ เกิด ข้อ สงไสยใน ข้อ ที่ ข้าพเจ้าได้ เอา มา รำ พรรณให้ ฟัง

อนึ่ง ผู้ ที่ ข้าพเจ้า รู้จัก มักคุ้น ย่อม ซึม ทราบ อยู่ ว่า ข้าพเจ้า เปน ผู้รัก ความ สัตย์ แต่กระนั้น ก็ น่า จะ ยังไม่ เปน การ เพียง พอ ที่ จะ แสดง เรื่อง ราว ตาม น้ำใส ใจ จริง ให้ปรากฏ ว่า เปน ความ จริงได้ ทั้ง นั้น จึง

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

เปน การ จำ เปน ที่ จะ ต้อง ขอ แถมไว้ ให้กระจ่าง ถึง ความ ที่ กล่าว ตาม น้ำใสใจ จริง แล รู้ศึก ว่า ต้องได้ทราบ แล ต้อง เข้าใจ ถ่อง แท้แล้ว ทุก อย่าง บรรดา ที่เรา เปน น่า ที่ ที่จะ เล่าให้ ท่าน ผู้ อื่น ฟัง ทราบ ตระหนัก แน่ เพราะ ฉนั้น ข้าพเจ้า จึ่งได้ ดำริห์ ตริตรอง อย่าง หนัก แน่น ได้ ซักไซ้ ไต่ ถามไล่ เลียง ข้อ ที่ ฉงน สนเท่ห์ แล บาก บั่น สอด ส่าย สืบ สวน ล้วง เอา ความ จริง จน สุด กำลัง ที่ พอ ข้าพเจ้า จะ สามารถ ค้นคว้าได้ เพื่อ จะ พยุง ตัว ข้าพจ้าให้สามารถ ที่ จะ เอา ข่าว สาร นั้น ๆ มา เสนอ ต่อ ท่านได้ ดี ยิ่ง ขึ้น อนึ่ง ข้าพเจ้าได้ เอาใจ ใส่ ที่ จะ อ่าน หนังสือ ที่ มี ท่าน แต่ ก่อนได้ รจนาไว้ ต่าง ๆ แต่ ครั้งโบราณ จน ถึง กาละ ปัตยุบัน ในเรื่อง ที่ เกี่ยว ข้อง ถึง การ บ้านเมือง ต่าง ๆ ในโลก ซีก ข้าง ตวัน ออก แต่ ก่อน ข้าพเจ้าไป ถึง ประเทศ สยามนี้ ... เหตุ ฉนั้นใน ความ เห็น ข้าพเจ้า เห็น ว่า การ ที่ตระเตรียม ตัวไว้ เช่น นี้ ได้ ... ความ รู้ ข้อ ที่ บก พร่อง แห่ง ข้าพเจ้าให้ สมบูรณ์ กว้าง ขวาง ขึ้น ได้ อีก มาก ทั้ง ทำให้ข้าพเจ้า อาจ จะ หยั่งใจ แล เข้าใจ การ ต่าง ๆ ที่ ได้เห็น แลได้ ทราบ ตระ หนัก แน่ ได้ แต่ ใน ชั่ว เวลา ๓ เดือน ที่ ข้าพเจ้าได้อยู่ใน กรุง สยาม มิฉนั้น บาง ที ข้าพเจ้า อาจ จะ ไม่ เข้าใจ ฤๅ หยั่งใจไม่ ได้ ใน ๓ ปี แม้ หาก ข้าพเจ้าไม่ ได้ ความช่วย เหลือ ตอน ความ รู้ มา จาก หนังสือ ที่ ท่าน แต่ ก่อน ๆ เคยได้ ไป สังสรรค์ มา แต่ ปาง ก่อน แล้ว แล รจนาไว้ นั้น ๆ

ภาคที่ ๑ กรุงสยาม

ตอนที่ ๑ พรรณนา ภูมิศาสตร์

รู้เรื่องราชอาณาจักร์สยามไปถึงไหน

การเดินเรือไปมาในท้องมหาสมุทร์ ทำให้ฝรั่งได้ความรู้พอเพียง ถึงเรื่องหัวเมืองตามฝั่งชายทเลพระราชอาณาจักร์สยาม มีนักนิพนธ์เปนหลายท่านได้แต่งหนังสือ พรรณนาถึงหัวเมืองชายทเลในอ่าวสยามนั้นๆ ไว้ แต่นักนิพนธ์นั้นๆ เกือบจะไม่รู้อะไรเลย ถึงเรื่องบ้านเมืองภายในแดนตรึกขึ้นไป เพราะชาวสยามไม่ได้ทำแผนที่บ้านเมืองสยามไว้ ฤๅว่าอย่าง ที่ถูก [illegible] ที่จะรู้ [illegible] อย่างไรได้ [illegible] หัวเมือง [illegible] ๑ แผนที่ [illegible] เปน ของฝรั่ง [illegible] (เจ้าพระยา) อันเปนแม่น้ำสำคัญของกรุงสยาม ถึงพรหมแดนพระราชอาณาจักร์นั้นได้ทำขึ้นไว้ แต่ฝรั่งผู้นั้นไม่มีความชำนิชำนาญพอที่จะลงนามแลตำบลหัวเมืองทั้งปวงเอาเปนถูกต้องแน่นอนตามตำแหน่งนั้นๆ ได้ นอกจากฝรั่งผู้นั้นเองก็ยังไม่ได้เคยไปเห็นหัวเมืองนั้นๆ ทั่วไป เพราะฉนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นเปนการจำเปนที่จะให้แผนที่กรุงสยามฉบับที่ว่านี้ แก่มองสิเออร์ คลัสสินี เจ้ากรมกรมคัดลักษณ์ ณกรุงปารีส เพื่อจะได้ตรวจตราให้ถูกต้องตามความคิดจำบางอย่าง ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบมาจากกรุงสยาม แม้กระนั้นข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่ายังบกพร่องอยู่ แต่ก็ยังไม่พลาดที่จะให้ทราบการบางอย่างของพระราชอาณาจักร์สยาม ซึ่งฝรั่งไม่เคยได้ยินได้ฟังมาแต่บางก่อนเลยนั้นได้ แน่นอนดีกว่าฟังแต่คำบอกเล่าเผินๆ อย่างเดียว

พรหมแดนพระราชอาณาจักร์ สยาม ข้างเหนือ

พรหม แดน พระราชอาณา จักร์ สยาม แผ่ ขึ้น ไป ข้าง เหนือ ถึง องศา ที่ ๒๒ ฤๅ ราว นั้น แล ทาง ชลมารค ซึ่ง สุด ถึง ตรง อ่าว สยาม นั้น เกือบ จะ อยู่ตรง แล ติจุด ๑๓ องศา ถึง แล สืบ ทาง ขึ้นไป ตลอด มรรคา ยืด ยาว ทั้ง สิ้น ซึ่ง ฝรั่ง ยาก จะ มี ความ รู้ อย่างใด อย่าง หนึ่งได้ เหยียด ตรง ขึ้นไป ยาว ราว ๑๗๐ ถึก (๒๓.๘๐๐ เส้น) เมื่อ คำนวน ๒๐ ถึก (๒๘๐๐ เส้น) ต่อ องศา แล ติจุด ตาม วิธี ฝรั่ง เศส เดิน เรือ ทเล นั้น

เมือง นคร เชียงใหม่ แล ทเล สาบเชียงใหม่

ชาว สยาม กล่าว กัน ว่า เมือง นคร เชียงใหม่ นั้น ต้อง เดินทาง ต่อไป อีก ๑๕ วัน [illegible] พ้น พรหม แดน พระ ราช อาณาจักร์ สยามไป แล้ว คือ ประมาณ อย่าง ที่สุด [illegible] ใน ระหว่าง ๖๐ แล ๗๐ ถึก (๘๔๐๐ เส้น) ด้วย ชาว สยาม นับ [illegible] ทาง โดย ชลมารค แล ทวน กระแส [illegible] น้ำเชี่ยว ด้วย ราว ๓๐ ปี (ราว พ.ศ. ๒๒๐๐ ปลาย แผ่น ดิน พระ รามาธิเบศร์ ปราสาท ทอง ฤๅ ที่หลังศกนั้น ต้น แผ่น ดิน พระ นารายน์มหาราช) จำ เดิม แต่ พระ มหากษัตริย์ สยาม ตามคำ ชาวสยามกล่าว ว่า ตีได้ เมือง นครเชียงใหม่ แต่ แล้ว ก็ ทิ้ง เมือง นั้นเสียหาได้ ตั้ง รักษาไว้ เปน ส่วน พระ ราชอาณาจักร์สยาม ด้วยไม่ เปน แต่ กวาด ต้อน ครอบ ครัว ลาว ราษฎร ทั้ง ปวง อพยพ ลง มา สู่ สยามรัฐสีมา แล ทราบ ว่า ต่อ นั้น มา พระ มหากษัตริย์ พม่า กรุง อังวะ (คือ พระ เจ้ามหาปวระธรรมะราชา เดิม เปน เจ้า เมือง แปรวงศ์ บุเรง นอง กฤษดา นุรุธ มหาราช) ก็ รวบ รวม พล เมือง เชียงใหม่ กลับไป ตั้ง เปน เมือง อีก (ใน พ.ศ. ๒๒๐๖ พงศาวดารไทย ไม่ ได้กล่าว แต่ พม่าว่าเชียง ใหม่ เปน ขบถ จับ ทหารไทย พ่าย ออก มาก่อน แล้ว พม่า จึง เข้า ครอบเอาภาย หลัง) แต่ ในครั้ง นี้ (มอญ) แกว้น พะโค

A MAPP of the KINGDOME of SIAM
Chiamai
Pegu
Parselouc
Upper Siam
Martabaan
Golfe of Bengale
Golfe of Cochinchina
Camboya
Cap of Ligor
GOLFE OF SIAM
Pulo Sangori
Pulo Cornam
Cap of Camboya
Point of Ligor
Patane
Queda
The Streights of Malaca
Part of Sumatra
Cap of Sincapura
Bintang I
Part of Borneo
The Peninsula of India
Malays
120
124
10
15
20
5

อธิบายแผนที่

หมายเลข ๑ แผนที่พระราชอาณาจักร์สยาม รัฐสีมามณฑล

หมายเลข ๒ นครเชียงใหม่เมืองหลวงลาวเฉียง	หมายเลข ๒๔ เมืองกาญจนะบุรี
,, ,, ๓ ลำแม่น้ำ(เจ้าพระยา)	,, ,, ๒๕ ธรรมามูล
,, ,, ๔ ลำแม่น้ำ (เจ้าพระยา)	,, ,, ๒๖ แม่น้ำโขง
,, ,, ๕ เมืองแม่ตาก	,, ,, ๒๗ เมืองไชยนาท
,, ,, ๖ เมืองฝาง	,, ,, ๒๗ บางคราง
,, ,, ๗ เมืองพิไชย	,, ,, ๒๙ เมือง นครนายก
,, ,, ๘ เมือง นครไทย	,, ,, ๓๐ บ้านมะเขือคราม
,, ,, ๙ เมืองอู่ทอง	,, ,, ๓๑ พระพุทธบาท
,, ,, ๑๐ เมืองพะโค	,, ,, ๓๒ บ้านช่า
,, ,, ๑๑ เมืองสวรรคโลก	,, ,, ๓๓ ปากพรี (ไม่แน่)
,, ,, ๑๒ เมืองพิศณุโลก	,, ,, ๓๔ มหาพราหมณ์
,, ,, ๑๓ เมือง ล้านช้างเมืองหลวงลาวเวียง	,, ,, ๓๕ เมืองละโว้ (ลพบุรี)
,, ,, ๑๔ เมืองสุโขไทย	,, ,, ๓๖ มหานครสยาม (กรุงศรีอยุทธยา)
,, ,, ๑๕ เมืองพิจิตร์	,, ,, ๓๗ บางกอก(เมืองธนบุรี)
,, ,, ๑๖ เมืองสขินบน (ไม่แน่)	,, ,, ๓๗ เมืองเพชรบุรี
,, ,, ๑๗ อ่าวเมืองญวน	,, ,, ๓๙ บางปลาสร้อย
,, ,, ๑๗ อ่าวเบ้งกะหล่า	,, ,, ๔๐ แปตริว
,, ,, ๑๙ เมืองกำแพงเพชร์	,, ,, ๔๑ เมืองปราณบุรี
,, ,, ๒๐ เมืองไชยไครย (ไม่รู้)	,, ,, ๔๒ เมืองกุยบุรี
,, ,, ๒๑ กรุงสยามฝ่ายเหนือ	,, ,, ๔๓ แม่น้ำจันทบุรี
,, ,, ๒๒ เมืองนครสวรรค์	,, ,, ๔๔ เมืองเขมร
,, ,, ๒๓ เมืองเมาะตะมะ	,, ,, ๔๕ เมืองมฤค

หมายเลข ๔๖ แหลมระยอง
,, ,, ๔๗ เมืองจันทบูร
,, ,, ๔๘ เมืองตะนาวศรี
,, ,, ๔๙ เมืองชลิงค์ (ไม่รู้)
,, ,, ๕๐ อ่าวสยาม
,, ,, ๕๑ เวียงเคา (ไม่รู้)
,, ,, ๕๒ เกาะสมุยฤาสังโคร์
,, ,, ๕๓ เกาะพงันฤาเกาะน้ำ
,, ,, ๕๔ กรุงสยามตอนล่าง
,, ,, ๕๕ ใคด (ไม่รู้)
,, ,, ๕๖ เประ (ไม่แน่)
,, ,, ๕๗ แม่น้ำมาถิง (ไม่รู้)
,, ,, ๕๘ เกาะชุนสะดัม (ไม่รู้)
,, ,, ๕๙ บางเยอ (ไม่รู้)
,, ,, ๖๐ แหลมเขมร
,, ,, ๖๑ ป่าเประ

หมายเลข ๖๒ เมืองนครศรีธรรมราช
,, ,, ๖๓ แหลมนครศรีธรรมราช
,, ,, ๖๔ เมืองพัทธลุง
,, ,, ๖๕ เมืองสิงขระฤาสงขลา
,, ,, ๖๖ เมือง ปะตานาฤาปะตานี
,, ,, ๖๗ เมืองไทรบุรี
,, ,, ๖๘ แหลมอินเดียพ้นแม่
คงคา (คือแหลมมลายู)
,, ,, ๖๙ เประ
,, ,, ๗๐ เมืองมัลลากา
,, ,, ๗๑ คนมลายู
,, ,, ๗๒ แหลมมะลากา
,, ,, ๗๓ ท่าเมืองสุมาตรา
,, ,, ๗๔ แหลมสิงปุระ (สิงคโปร์)
,, ,, ๗๕ เกาะบินตัง
,, ,, ๗๖ ท่าเกาะบอร์เนียว

(มหานครอยู่ กรุงหงสาวดี) ก็ หาได้ ขึ้น ต่อพม่าไม่ (ตาม พงศาวดาร พม่า สมัย ที่ว่า นี้ มอญ ยัง คง อยู่ ใต้ อำนาจ พม่า) แต่ ชาว สยาม เมื่อ กรีฑา ทัพ ขึ้นไป ปราบ นคร เชียงใหม่ ครั้ง นั้น ก็ หาได้ ทราบ ถึง เรื่อง ทเล สาบ สำคัญ นั้นไม่ นัก ภูมิศาสตร์ ของ ฝรั่ง เศส กล่าว ว่า กระ แสร แม่ น้ำ (เจ้า พระยา) ก็ ออก จาก ทเล สาบใหญ่ นั้น แล นาม นคร เชียงใหม่ นี้ ก็ ได้ ตั้ง ตาม นาม ทเลสาบ ใหญ่ นั้น ทำให้ ข้าพเจ้า เกิด ความ คิด สง กา ว่า ทเลสาบใหญ่ นั้น น่า จะ ตั้ง อยู่ ใกล กว่า นักภูมิศาสตร์ ฝรั่ง เศษ คาด ฤๅ บางที ก็ จะ ไม่ มี ทเล สาบ ใหญ่ เช่น ว่า นั้นเลย ก็ เปนได้ (ก็ ไม่ มี จริง ๆ) ยนึ่ง อาจ จะ เปนได้ เหมือน กัน ที่ เมือง เชียงใหม่ นี้ ตั้ง อยู่ ใน ระหว่าง ราช อาณาจักร์ ต่าง ๆ อัน มี มหิทธิ อำนาจ หลาย ขอบ เขตร์ แล ต้อง ตก เปน ทาษ มาก กว่า ต้อง ฉิบ หาย ด้วย ทำ สงคราม จึ่ง มัก ไม่ ใคร่ จะได้ กลับ มา ตั้ง เมืองใหม่ ใน ที่ เดิม แล ข้อ ที่ ว่า นี้ ก็ ไม่ เปน การ ยาก ที่ จะ น่า เห็น ว่า จะเปน ดัง นั้น ด้วย เมือง นั้น ๆ ก็ ล้วน สร้าง กัน ด้วย ไม้ เปน พื้น ตามอย่าง หัว เมือง ต่าง ๆ ใน บ้าน เมือง แถบ นั้น เมื่อ ทำ ลาย เมือง เดิม เสีย แล้ว ก็ ไม่ มี ทราก ร้าง อันใด เหลือ อยู่ เปน รก ราก แต่ ถึง ความ จริง จะ เปน ฉันใด ก็ ยัง น่า กิน แหนง ใน คำที่ ว่าแม่ น้ำ (เจ้าพระยา) ออก จากทเล สาบ อัน หนึ่ง จริง กระ นั้น ฤๅ โดย ที่ ลำ น้ำ เมื่อ จะ บรรจบ เข้า มา สู่ พระ ราช อาณา จักร์ สยาม นั้น แคบ แล ตื้น นัก ราว ทาง ๕๐ ลี้ก (๗๐๐๐ เส้น) ไป มาได้ แต่ เรือ ท้อง ตื้น ขนาด ย่อม ๆ พอ จุ คน ไม่ มาก กว่า ๔ ฤๅ ๕ คน เท่า นั้นเปน อย่าง มาก (ไม่ใช่ แคบ แต่ ตื้นแล น้ำเชี่ยว จัด)

กรุงสยาม ชั่วแต่ เปน เวิ้ง แอ่ง น้ำ

พระราช อาณา จักร์ สยาม นั้น มี ภูเขา สูง กั้น เปน เขตร์ แต่ ทิศ ตวัน ออก ขึ้นไป หา เหนือ ซึ่ง พราก กรุงสยาม จาก ราช อาณาเขตร์ ละวา (แล เขมร

แต่ฝรั่งหาได้ออกนามเขมรไม่) ทางเหนือแลทางตวันตกก็มีภูผาสูงใหญ่ เทือกอื่นกั้นสกัด แบ่งสยามะรัฐสีมาจากราชอาณาจักร์ (มอญฝรั่งเรียก พะโคแล (พม่าเรียก) อังวะ แถบเทือกเขาใหญ่ซับซ้อนทั้งสองสายนี้ มีแต่ชาวป่ายากจนขันแค้น (คือกะเหรี่ยง ละว้า เงาะ ฤๅ กอย แลไทยใหญ่ที่ไทยเรียกเงี้ยว) ตั้งอยู่บาง ๆ แต่ก็ยังเปนคนเอกระไม่ขึ้นแก่ใคร เลี้ยงชีวิตไปประสาเขลา ๆ ละเนื้อที่ระหว่างนั้นไว้ให้เปนเวิ้งแอ่งน้ำใหญ่ มีที่ดินกว้างราว ๑๘๔ ลีก (๑๔.๕๒๐ เส้น) เซิบด้วยกระแสรวารีไหลมาแต่นครเชียงใหม่ตกท้องทเล คือแต่เหนือมาหาใต้ มีลำน้ำอย่างดีที่ชาวสยามเรียกแม่น้ำ คือมารดาของน้ำ หมายความว่าลำน้ำใหญ่ (เห็นจะหลงเข้าใจคำว่าแม่นั้นไทยแปลว่าแม่น้ำ แลคำว่าน้ำเปนชื่อแม่น้ำ เหมือนแม่โขง แม่อิระวดี แลแม่สัละวิน ที่จริงชื่อแม่น้ำเจ้าพระยา ราษฎรสามัญไม่เรียกนามเรียกแต่แม่น้ำ ไม่ได้หมายจะเรียกแต่ว่าแม่คำเดียวอย่างฝรั่งเข้าใจ ความหลงอย่างว่านี้ ฝรั่งโดยมากยังคงหลงมาจนกาละทุกวันนี้ ๒๒๗ ปีแล้ว ก็ยังไม่รู้สึก). นั้น เรี่ยวน้ำทวีขึ้นด้วยได้รับกระแสรน้ำจากลำห้วยแลลำแม่น้ำแควใหญ่แลแควน้อย ๆ ต่าง ๆ ถั่งมาบ้อนทุกด้านจากมหาสิงขร ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว ปล่อยกระแสรน้ำตกหลั่งลงมา ในที่สุดก็ไหลไปตกท้องทเลอ่าวสยาม เปนปากน้ำสามแคว แควที่ใช้เดินเรือได้ดีที่สุดก็ปากน้ำข้างตวันออก (สายกลาง)

เมืองตั้งตามลำแม่น้ำ

ตามลำแม่น้ำนี้ พ้นทเลขึ้นไปราว ๒๘๐ เส้น (น่าจะพลาดไปบ้างกระมัง เพราะผิดกับปัตยุบันนี้ถึงเท่าตัว คือ ๕๖๐ เส้น เข้าใจว่าฝั่งงอกออกไปน่าจะไม่มากถึงเท่านั้น เพราะพระประแดงเปนปากน้ำก็ยังอยู่)

เปน ที่ ตั้ง เมือง บาง กอก (คือ เมือง ธนบุรี) ข้าพเจ้า ต้อง กล่าว ตาม ที่ เห็น แก่ ตา ว่า กรุงสยาม มี ราษฎร อยู่ ตาม ฝั่งชาย ทเล สยาม นั้น น้อย นัก น้อย หนา ที่ จริง ฝั่ง ชาย ทะเล ก็ไม่ไกล จาก บาง กอก กระไร นัก แต่ ราษฎร เกือบ จะ ทั้ง หมด ตั้ง บ้าน เรือน อยู่ แต่ ตาม ลำ แม่ น้ำ ใช้ เรือ แพ ได้ สดวก พอ ที่ จะ ช่วย ให้ ทำ การ ค้า ขาย ทาง ทเล ได้ ชื่อ ตำบล ที่ เหล่า นี้ โดย มาก โดย เหตุ ที่ กล่าว แล้ว น่า จะ เรียก ว่า เมือง ท่า เรือ ที่ ชาว ต่าง ประเทศ ไป มา ค้า ขาย เมื่อ เช่น นี้ เมือง บาง กอก ฝ่าย สยาม เรียก เมือง ธน แต่ ชาว ต่าง ประเทศ ไม่ มีใคร รู้ เหมือน ชื่อ บาง กอก ก็ เปน เมือง ท่า อนึ่ง ตาม ลำ แม่ น้ำ นั้น มี ชื่อ สยาม หลาย ชื่อ ล้วน เริ่ม ต้น ด้วย คำ ว่า บ้าน แปล ว่า หมู่ บ้าน นั่น เอง

สวน ผลไม้ ที่ บาง กอก

สวน ผลไม้ ตาษไปใน เขตร์ แขวง บาง กอก ยาวไป ตาม ลำ น้ำ ราว ๔ ลี้ก (๕๖๐ เส้น) ขึ้นไป ทาง จะ ไป พระ มหา นคร สยาม (กรุง ศรี อยุทธยา) ถึง ที่ ซึ่ง มี นาม ว่า ตลาด ขวัญ (เมือง นนทบุรี) นั้น เลี้ยง เมือง นี้ ให้ เอร็จ อร่อย ส้ม ที่ พวก เมือง สยาม ชอบ กิน เปน อย่าง ดี ที่ สุด ข้าพเจ้า หมาย ความ ว่า มี ผลไม้ หลาย อย่าง ต่าง ชนิด กัน

เมือง อื่น ๆ ตาม ลำ แม่ น้ำ

ตำบล ที่ สำคัญ ๆ ตาม ลำ แม่ น้ำ นั้น ก็ คือ แม่ ตาก เปน เมือง เอก ของ พระราช อาณาจักร์ สยาม อัน ตั้ง อยู่ ข้าง เหนือ หน พยัพ แล ถัด นั้น ต่อ ๆ ไป อีก คือ เมือง เทียน ทอง เมือง กำแพง เพชร์ ฤๅ กำแพง เฉย ๆ ฝรั่ง บาง คน เรียก เมือง กำมั้ง เมือง นคร สวรรค์ (ฝรั่ง เรียก ลคร สวรรค์) ไชย นาท สยาม (คือ กรุง ศรี อยุทธยา) เมือง ตลาด ขวัญ (นนทบุรี) แล เมือง

บางกอก (ธนบุรี) ระหว่างเมืองทั้งสองคือไชยนาท แลสยาม (ศรีอยุทธยา) นั้น มีแคว แม่น้ำแยกบรรจบเกือบจะกึ่งกลางกัน เปนที่ตั้งเมืองตะโว้ (ลพบุรี) ตั้งอยู่ข้อนข้างตวันออกหน่อย ตรงแลติจูด ๑๔ องศา ๔๒ ลิปดา ๓๒ พิลิปได้ ตามคำนวนที่ฝรั่งพวกเยสุวิตพิมพ์ประกาศไว้ พระมหากษัตริย์สยามเสด็จประทับแรมอยู่ที่นั่นมากในปีหนึ่ง ๆ ด้วยเปนแหล่งเหมาะที่จะทรงสำราญพระราชหฤทัยประพาศป่ากว่าพระมหานครสยาม (กรุงศรีอยุทธยา) แต่เมืองตะโว้ (ลพบุรี) คงจะไม่น่ามีราษฎรไปตั้งภูมิลำเนาถ้าไม่ได้มีคลองขุดไปจากแม่น้ำเพื่อให้มีน้ำใช้ เมืองตากนั้นมีเจ้าสืบวงศ์ครอบครอง ขึ้นต่อพระมหากษัตริย์สยาม เจ้าผู้ครองเมืองนั้นบางคนก็เรียกพญาตาก ฤๅพระผู้เปนเจ้าของเมืองตาก เมืองเทียนทองนั้นเปนเมืองร้าง ไม่น่าสงไสยเลยคงเปนด้วยทำสงครามกับชาวพะโค (มอญ) มาแต่เบื้องโบราณ เมืองกำแพงนั้นปรากฎชื่อเสียงโด่งดังโดยมีแร่เหล็กกล้าอย่างดี (ไม่ทราบว่ามี)

ลำน้ำอีกแควเรียกแม่น้ำเหมือนกัน (คือแควใหญ่)

ที่เมืองนครสวรรค์นั้น แม่น้ำ (เจ้าพระยา) รับลำแม่น้ำใหญ่อีกสายหนึ่งแล่นลงมาจากทางข้างเหนือเหมือนกัน มาบรรจบ แลเรียกกันว่าแม่น้ำ (เจ้าพระยา) เหมือนกัน แต่นามสามัญเรียกว่าแม่น้ำใหญ่ นักภูมิศาสตร์ฝรั่งเศสว่าต้นน้ำไหลมาจากทเลสาบนครเชียงใหม่ แต่เปนการรู้ได้แน่ว่าต้นน้ำแควนั้น คงออกมาจากเขาซึ่งตั้งอยู่ไม่เยื้องไปข้างเหนือเหมือนเมืองนี้นัก แรกก็แล่นไปทางเมืองฝาง แล้วมาเมืองพิไชย เมืองพิศณุโลก แลเมืองพิจิตร์ แลในที่สุดจึงมาบรรจบกันกับแม่น้ำอีกสายหนึ่งที่เมืองนครสวรรค์ ดังข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตชน พวงทอง หอสมุด 12/04/2564

A MAPP of the Course of the River MENAM from SIAM to the SEA.
Reduced from a Large one made by Mons. de le Mar Ingenie to the French King.
SIAM
Wooden fort
Macassars
Banlec
BanCo
Ta banque
CHINOISE
Banmai
Bannoi
Paged Royal
I. ROYAIL
Palace Royal
Bansamlevé
Bancotraya
Ban Couaco
I. BANTRAN
Ban tran
Baneuauant
Banclas
Samkoc
Banniou
Banpac tret yai
tret-yai
Ban Iouang
Ban tret noi
Banpac tret noi
Ban pac naam
Wooden fort
Talaque
TALAQUEO
Talaques I.
I de BANKOC
Brick fort
Banyai
Ban has
Ban house
Banvat
Amsterdam
The dwelling of the Hollanders
Bassam R
Taqun
Canal of Meclon

อธิบายแผนที่

หมาเลข ๑ แผนที่ทางลำแม่น้ำ (เจ้าพรรยา) แต่พระมหานครศยาม (กรุงศรีอยุทธยา) ถึงทเล

หมายเลข ๒ ลำแม่น้ำ (เจ้าพระยา)
,, ,, ๓ พระมหานครศรีอยุทธยา
,, ,, ๔ ป้อมไม้
,, ,, ๕ บ้าน แขก มะลายู
,, ,, ๖ บ้านญี่ปุ่น
,, ,, ๗ บ้าน แขก มักกะสัน
,, ,, ๘ บ้าน เด็ก
,, ,, ๙ บ้าน ก่อ
,, ,, ๑๐ ท่า บางแก้ว
,, ,, ๑๑ บ้าน หมาก
,, ,, ๑๒ เกาะจีน
,, ,, ๑๓ บ้านน้อย
,, ,, ๑๔ พระเจดีย์ หลวง
,, ,, ๑๕ บ้าน สามเสียว
,, ,, ๑๖ เกาะพระราชวัง (บางปรอิน)
,, ,, ๑๗ บ้าน ขอกระยา
,, ,, ๑๘ ไร่ ชะคราม
,, ,, ๑๙ บ้าน คอก
,, ,, ๒๐ เกาะบ้านกราน
,, ,, ๒๑ บ้าน กราน
,, ,, ๒๒ บ้าน ควร
,, ,, ๒๓ บ้านซ้อหมาก

หมายเลข ๒๔ บ้าน คราร
,, ,, ๒๕ บ้าน สามกอก
,, ,, ๒๖ บ้าน งิ้ว
,, ,, ๒๗ บ้าน ปากเกร็จใหญ่
,, ,, ๒๘ บ้าน เกร็จใหญ่
,, ,, ๒๙ บ้าน ช่วง
,, ,, ๓๐ บ้าน เกร็จ น้อย
,, ,, ๓๑ บ้าน ปาก เกร็จ น้อย
,, ,, ๓๒ บ้าน ปาก น้ำ
,, ,, ๓๓ ป้อมไม้
,, ,, ๓๔ ตลาด ขวัญ (นนทบุรี)
,, ,, ๓๕ ตลาด แก้ว
,, ,, ๓๖ เกาะ ตลาดแก้ว
,, ,, ๓๗ ตลาด แก้ว
,, ,, ๓๘ เกาะเมืองบางกอก (นนทบุรี)
,, ,, ๓๙ บ้าน หาด
,, ,, ๔๐ ป้อมอิฐ (วัดเชตุพน)
,, ,, ๔๑ ป่า ตาชี
,, ,, ๔๒ บางใหญ่
,, ,, ๔๓ บ้านเหาซี้
,, ,, ๔๔ บางกระบือ
,, ,, ๔๕ บางวัด

หมายเลข ๔๖ บางกระเบื้อง

,, ,, ๔๗ แอมสะเตอแดม

,, ,, ๔๘ แม่น้ำ (เจ้าพระยา)

,, ,, ๔๙ บ้านวิลันดา

,, ,, ๕๐ โรงภาษี

,, ,, ๕๑ ท่าจีน

หมายเลข ๕๒ คลองแม่กลอง

,, ,, ๕๓ อกเต่า ท่าจีน

,, ,, ๕๔ ร่องน้ำ

,, ,, ๕๕ อกเต่า ท่าจีน

,, ,, ๕๖ อกเต่า กรุงสยาม
(แม่น้ำ เจ้าพระยา)

,, ,, ๕๗ ร่องน้ำ

,, ,, ๕๘ อกเต่า กรุงสยาม
(แม่น้ำ เจ้าพระยา)

เมือง พิศณุโลก ซึ่ง พวกโปรตุเกส เรียก พลาศ ๆ ว่า พิศสีโลก นั้น แต่ ก่อน เคย มี เจ้า สืบ พระวงศ์ ครอบ ครอง เหมือน เมือง แม่ ตาก แล การ ชำระ ความ ในปัตยุบัน นี้ ก็ ยัง ชำระ กัน อยู่ ใน วัง เจ้า ผู้ ครอง เมือง ครั้ง โบราณ เมือง นี้ เปน แหล่ง ค้า ขาย มาก มี กำแพง แล ป้อม หอ รบ ๑๔ แห่ง แล ตั้ง อยู่ ราว แล ติจุด ๑๙ องศา แล มี เศษ ลิบดา ด้วย

เมือง นคร สวรรค์ ตั้ง อยู่ ราว ระหว่าง กลาง จาก เมือง พิศณุโลก มา พระมหา นคร สยาม (กรุง ศรี อยุทธยา) ว่า กัน ว่า เปน ทาง ไกล ราว ๒๕ วัน เมื่อ ไป ทาง ลำ แม่ น้ำ โดย เรือ สามัญ ฤๅ เรือ ยาว (โปรตุเกส เรียก บะลอน) แต่ การ เดิน ทาง นี้ อาจ จะ ย่น เข้า เปน ๑๒ วัน ได้ ถ้า มี ผี พาย มาก ๆ แล่น ทวน กระแสร เรียว น้ำ ขึ้นไป ตาม ลำ แม่ น้ำ ได้ เร็ว ๆ

เมืองไม้

เมือง เหล่า นี้ ก็ เหมือน เมือง อื่น ๆ ทั้งปวง ใน พระราช อาณา จักร์ สยาม ชั่ว แต่ มี หมู่ เรือน มาก ๆ มักโดย มาก มี เรือน รเนียด ค่าย ทำ ด้วย เสาไม้ ปัก กัน รอบ ๆ แล บางที ก็ มี ปราการ ก่อ ด้วย อิฐ ฤๅ ศิลา แต่ ที่ ใช้ ศิลา นั้น ไม่ ใคร่ จะ มี แม้ กระนั้น สันชาติ มนุษย์ ชาว ตวัน ออก พอใจ เพื่อ ความ ไพโรจ แล เย่อ หยิ่ง ใน รูป ร่าง น้ำ คำ มาก มาย เกิน จริง ถึง ชีวิต จะ ถ่อน จ๊อน ขัด สน จน แคลน ประการใด น้ำ เสียง ก็ ยัง ลำพอง กระพือ อยู่ เสมอ นาม หัวเมือง เหล่า นี้ มี แต่ หมาย ความ ว่า ของใหญ่โต เช่น เทียน ทอง เปน ตัว อย่าง ก็ แปล ว่า เมือง ทอง คำ แท้ (ตาม ศรัพท์ ที่ เรียก น่า จะ เปน มณเฑียร ทอง แต่ ที่ แท้ คง จะ เปน เมือง จอม ทอง ดัง ปรากฏ ใน เรื่อง ขุน ช้าง ขุน แผน เปน เมือง ดาว) เมือง กำแพง เพชร ก็ แปล ว่า ปราการ วิเชียร แต่ มี ผู้ บอก ว่า เมือง นี้ กำแพง ก่อ ด้วย ศิลา แล เมือง นคร สวรรค์ ก็ แปล ว่า ภูผา สวรรค์

(แปล นคร ฤๅ ถคร ว่า ภูเขา ก็ ขบ ขัน เรา พอ เทียบ ได้ ว่า ดาดูแบร์ ฟัง แล เข้าใจ ผิด ๆ ถูก ๆ บ้าง อย่างไร)

ความ ศักดิ์ สิทธิ์ ของ สยาม ณ เมือง ฝาง

แต่ ข้อ ที่ เกี่ยว ด้วย เมือง ฝาง นั้น คำ ว่า ฝาง เปน ชื่อ ต้นไม้ สำคัญ สำหรับ ใช้ ใน การ ย้อม ครั่ พวก โปรตุเกศ เรียก ไม้ สะปั้น บาง คน แปล ว่า เมือง ไม้ ฝาง อนึ่ง เพราะ เมือง นั้น เปน ที่ เก็บ พระ บรม พุทธ ทันตธาตุ ซึ่ง ถือ กัน ว่า เปน สารี ริกกะธาตุ ของ พระ สมณโคดม เพื่อ สัก การะ บูชา รฦก ถึง พระ คุณ พระพุทธ เจ้า ฉนั้น ชาว สยาม จึ่ง สถาปนา พระ วิหาร เจดีย์ สถาน ทั้งปวง มี บาง คน ไม่ เรียก เมือง นี้ ว่า เมือง ฝาง แต่ เรียก ว่า เมือง พิ้น ฤๅ เมือง ของ พระ ทนต์ (เรียก เมือง ฟาง จะ ค่อย คม คาย กล้าย ฝาง แล พิ้น มาก กว่า) ฤทธิ์ ที่ มหา ชน เหล่า นี้ พอใจ นับ ถือ สิ่ง ศักดิ์ สิทธิ์ นั้น จึ่ง ชักให้ มี สาธุ สับ ปรุษ เปน อัน มาก มา ชุมนุม นมัศการ ประจำ ปี อยู่ เสมอ ไม่ ชั่ว แต่ ชาว สยาม ทั้ง มอญ แล ลาว ด้วย (แม้ เมือง ฝาง มี พระ เจดีย์ สำคัญ น่า จะ บรรจุ บรม สารี ริกธาตุ ก็ไม่ เคย ได้ ยิน นิยม ด้วย พระ พุทธ ทันตธาตุ แต่ เคยได้ ยิน ว่า มี พระ พุทธรูป ศักดิ์ สิทธิ์ เรียก พระ ฝาง ด้วย)

ที่ ศักดิ์ สิทธิ์ อีก แห่ง หนึ่ง ที่ พระบาท

ที่ มหา ชน นับ ถือ กัน ว่า ศักดิ์ สิทธิ์ เช่น กล่าว แล้ว อีก แห่ง หนึ่ง นั้น ตั้ง อยู่ ณ ที่ ตำบล หนึ่ง เรียก กัน ว่า พระบาท (คือ พระพุทธ บาท ฝรั่ง ฟัง แต่ ตาม เสียง ไพร่ จึ่ง เรียก พระบาท เฉย ๆ) ห่าง เมือง ละโว้ (ลพ บุรี) ไป ข้าง ทิศ ตวัน ออก ฤๅ อิสาณ ราว ๕ ฤๅ ๖ ลึก (๗๐๐ ฤๅ ๘๔๐ เส้น ที่ จริง ราว ๒๐๐ เส้น เศษ เท่านั้น) องค์ ศักดิ์ สิทธิ์ นี้ เรียก เปน ภาษา บาฬี บาท แปล ว่า ท้าว และ คำ ว่า พระ นั้น แปล เอา คำ ตรง แน่ แท้ ยังไม่ ถนัด แปลได้

กว้าง ๆ แต่ว่า สิ่งพิเศษ สมควร เคารพ นับ ถือ เช่น ชาว สยามให้ยศ นี้ แก่ ดวง อาทิตย์แล ดวง จันทร์ ทั้ง ถวาย ศักดิ์ นี้ แก่ พระ สมณะ โคตม บรม พุทธเจ้า ถวาย แต่ พระ มหากษัตริย์ เจ้า ของ ชาว สยาม อำนวย แก่ ข้าราชการ อัน เปน ขุน นาง สูง ศักดิ์ แล ถวาย สมณะ ศักดิ์ พระสงฆ เจ้า ว่า พระ ด้วย เหมือน กัน บาง ที่ ก็ ระอก เสียง เปน พญา ซึ่ง น่า จะ อนุโลม ความ อย่าง เดียว กัน กะ พระ แต่ เขยิด ศักดิ์ สูง ขึ้นไป กว่า กัน เท่า นั้น

พระบาท คือ อะไร

เพราะ ฉนั้น พระบาท จึ่ง เปน พิมพ์ รอย ท้าว คน ผู้หนึ่ง ตัด สีลา ลงไป โดย ช่าง สลัก ฝีมือ เต็ม ทราม แต่ รอย ที่ ว่า นี้ ลึก ราว ๓๔ ฦๅ ๓๕ นิ้ว ฝรั่ง ยาว กว่า ท้าว คน สามัญ ราว ๕ ฦๅ ๖ เท่า กว้าง ก็ ราว เหมาะ แก่ ส่วน ของ ยาว ชาว สยาม นิยม นับถือ สักการะ บูชา พระบาท นั้น แล เล่า จะ ให้ ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า ช้าง เอ่ย จำเภาะ ช้าง เผือก (เคยได้ ยิน ยาย แก่ ตา แก่ เล่า ว่า ช้าง เคี้ย ช้าง ค่อม ด้วย) แรด แล พาละ มฤค อื่น ๆ ใน ป่า สยาม ก็ นับ ถือ แลไป สัก การะ บูชา ด้วย เหมือน กัน เพลาไม่ มี คน องค์ พระ มหา กษัตริย์ สยาม เองก็ เสด็จ ไป ถวาย นมัศการ พระบาท ปี ละ ครั้ง โดย ขบวน แห่ แหน พยุห ยาตรา เปน พระราช พิธีใหญ่ พระบาท นั้น หุ้ม ด้วย แผ่น ทอง คำ แล ประดิษฐาน อยู่ ใน พระ มหา มณฑป สร้าง ขึ้น สรวมไว้ ที่ นั่น ชาว สยาม เล่า ว่า เรา นี้ ที่ เดียว นี้ เคี้ย ๆ นั้น แต่ ก่อน เปน มหา สิงขร สูง มาก ย่น เปน ขี้ผึ้ง อ่อน ยุบ ลง มา เตี้ยได้ ใน ทัน ที ด้วย เดชะ พุทธ ปาฏิหาร โดย เหยียบ ด้วย พระบาท พระ สมณะ โคตมไว้ สำหรับให้ สาธุชน สักการะบูชา เพื่อ อุบัติ กุศล คุณ ที่ ชาว สยาม เชื่อ ว่า เปน รอย พระบาท ของ พระ พุทธเจ้า แท้ ดำรง อยู่ จน กาละ ทุก วัน นี้ แม้ กระนั้น ข้อ ที่ แน่ ยัง ปรากฏ ตาม จดหมาย เหตุ แล ความ จิตร จำ ของ คน สยาม

โบราณ บอก เล่า กัน สืบ ต่อ มา ว่า พระบาท นี้ พึ่ง มี ตำนาน ปรากฏ ขึ้นไม่เกิน ๙๐ ปี พระสงฆ์ ฤๅ คฤหัสถ์ สยาม สัก คน ๑ ใน เวลา นั้น ไม่ พัก สงไสย เลย คง จะ ได้ ทำ สิ่ง สำคัญ นี้ ขึ้น แต พยายาม ป่าว ประกาศให้ มหา ชน สยาม พา กัน นิยม ชม ชื่น ทั่วไป แต่ ทำ เปน ที่ ว่า พเอินไป พบ เข้า อย่าง พิลึก พิลั่น แกล้ง ทำให้ มี ชื่อ เสียง แล เปน ที่ เชื่อ ถือ โดยโก่ง คอ เล่า นิทาน เรื่อง ภูเขา สูง น่วม เปน ขี้ผึ้ง ถูก แดด อ่อน ยุบ ลง ซึ่งไม่ ปรากฏ ความ จริง อย่าง อื่น เลย นั้น ให้ มหา ชน หลง ลเมอ ตาม (ลาลูแบร์ ไม่ รู้ เรื่อง พราน บุญ พบ รอย พระพุทธ บาทใน แผ่นดิน พระเจ้า ทรง ธรรม)

มูละ เหตุ ของ สิ่ง ศักดิ์ สิทธิ์ อัน นี้

แต่ การ ทั้ง นี้ สยาม ก็ ชั่ว แต่ ได้ อย่าง เยี่ยน มา จาก อื่น ตรง ๆ ไม่ใช่ คิด ขึ้นใหม่เอง ๆ ใน พงศาวดาร อินเดีย เล่า เรื่อง พระ มหา กษัตริย์ แห่ง เกาะ สิงหฬ (ฝรั่ง เรียก ซีลอน ก็ ออก จาก สิงหฬ นั้น เอง) สงวน ฟัน ลิง โค่ง คุ้ม อ้าย กะไต อัน หนึ่ง ไว้ ชาว อินเดีย เชื่อ ถือ ว่า เปน พระ พุทธ สารีริกะธาตุ ธาตุ อัน หนึ่ง ถึง แก่ ยอม พร้อมใจ กัน ออก จำนวน เงิน มาก มาย เพื่อ จะ พยายาม ซื้อ ฤๅได้ ฟัน ลิงโค่ง นั้น จาก ดอน สแตนไตน์ เมือง บริแกน เดียม ครั้ง นั้น เปน ไวศรอย (อุปราช) ประเทศ อินเดีย ผู้ ที่ พบ ฟัน ลิงโค่ง นั้น เข้าใน กอง ราช สมบัติ ที่ ปล้นริบ มาได้ จาก เจ้า อินเดีย แต่ ดอน สแตนไตน์ เห็น เผา เสีย ดี กว่า จึ่ง ได้ เผา แล้ว เอา มูล เถ้า ทิ้ง เสียใน ลำ แม่ น้ำ ด้วย อนึ่ง ปรากฏ ฤๅชื่อ ด้วย เหมือน กัน ว่าใน เกาะ สิงหฬ ซึ่ง ชาว อินเดีย เรียก ลังกา แห่ง เดียว กัน นั้น เอง มี พิมพ์ ใน เนื้อ ศิลาบน ยอด เขา จริง ๆ มิ ได้ ยั่นให้เคีย ลง มา ที่ ทำไว้ ประหนึ่ง เปน รอย ท้าว คน ได้ เคย เปนที่ นิยม นับถือ ของ มหาชนใน ลังกา ทวีป มา ช้า นาน แต่ เมื่อง ดึก ดำบรรพ์ ไม่ ต้อง กิน แหนง ระ รอย ท้าว นั้น ทำ เปน ที่ ว่า กด ด้วย

ท้าว ซ้าย จริง ด้วย ชาว สยาม บอก ว่า รอย พระบาท เบื้อง ขวา ของ พระ สมณะโคดม บรม พุทธเจ้า อยู่ ที่ เขา (สุวรรณ บรรพต) พระบาทใน สยาม พระ บาท เบื้อง ซ้าย อยู่ ใน เกาะ ลงกา ถึง อ่าว เบ้ง กะหล่า (เบงคอล) จะ คั่น อยู่ ทั้ง แผ่น เบ้ย เรียม พระ พุทธเจ้า ก็ ยัง ถ่าง พระชงฆ์ ออกไป ได้ (คัน ปากอยาก จะ เถียง ว่า จำเปน อย่างไร ฤๅ ต้องเหยียบ พร้อม กัน ทั้ง สอง พระบาท เอ้า)

เรื่อง รอย ท้าว อาดั้ม ใน ลังกา

พวก โปรตุเกส เรียก รอย ท้าว (พระพุทธ บาท) ใน ลังกา นั้น ว่า รอย ท้าว อาดั้ม แล เชื่อ ว่า เกาะ ลังกา นั้น เปน แดวัน ทาง สวรรค์ เกิด จาก ความ เชื่อ ของ ชาว อินเดีย ใน ลังกา คน พวก นั้น แบ ว่า ครุ สถาน ที่ พวก คน นับถือ นั้น เปน รอย ท้าว ของ ปฐม บุรุษ ไม่ ว่า ใคร หน้าไหน ใน จำพวก ชาติ นับถือ รูป เคารพ แล้ว เปน เชื่อม ว่า ปฐม บุรุษ อยู่ ใน บ้าน เมือง ของ ตน ๆ เช่น จีนใน กรุง จีน ก็ เรียก ปฐม บุรุษ ว่า ปอง จู๊ (ขงจู๊) แล เชื่อ ว่า อยู่ ใน กรุง จีน (หลง จีน หาได้ ถือ ว่า ขงจู๊ เปน ปฐม บุรุษ ของ จีนไม่) ข้าพเจ้าไม่ พูด อะไร ถึง เรื่อง ครุ สถาน อย่าง อื่น พรรณ นี้ ซึ่ง เปน ที่ นับถือ ของ ชาว ชมพู ทวีปใน นา ๆ สถาน ทั้ง ขอ เลิก พูด เรื่อง เปน ที่ ว่า รอย ท้าว เฮอคุเลส ที่โฮ โร โดตัส ได้ กล่าวไว้ ใน หนังสือ ของ ท่าน อีก ต่อไป ละ ข้าพเจ้า จะ กลับไป พูด ถึง เรื่อง เดิม ของ ข้าพเจ้า ดี กว่า ๔(ลาลูแบร์ เปน ฝรั่งโบราณ ที่ นับถือ ศาสนา พระ เยซู คฤสต์ อย่าง เคร่ง ครัด เคร่ง ครัด ก็ แปล ว่า หึง ศาสนา อื่น จัด ประกอบ กับ น้ำใจ ที่ นับถือ ว่า ตัว เปน ฝรั่ง เบื้อง ตวัน ตก ประมุส ย่ำ ยี พวก ตวัน ออก ทราบ สันดาน อยู่ แล้ว ก็ พอ ดี กัน ที่ จะ กล่าว สนุก ๆ ได้)

ตอนที่ ๒ พรรณนาภูมิศาสตร์สยาม เรื่องเมืองหลวงต่อ

เมืองอื่นในพระราชอาณาจักร์สยาม

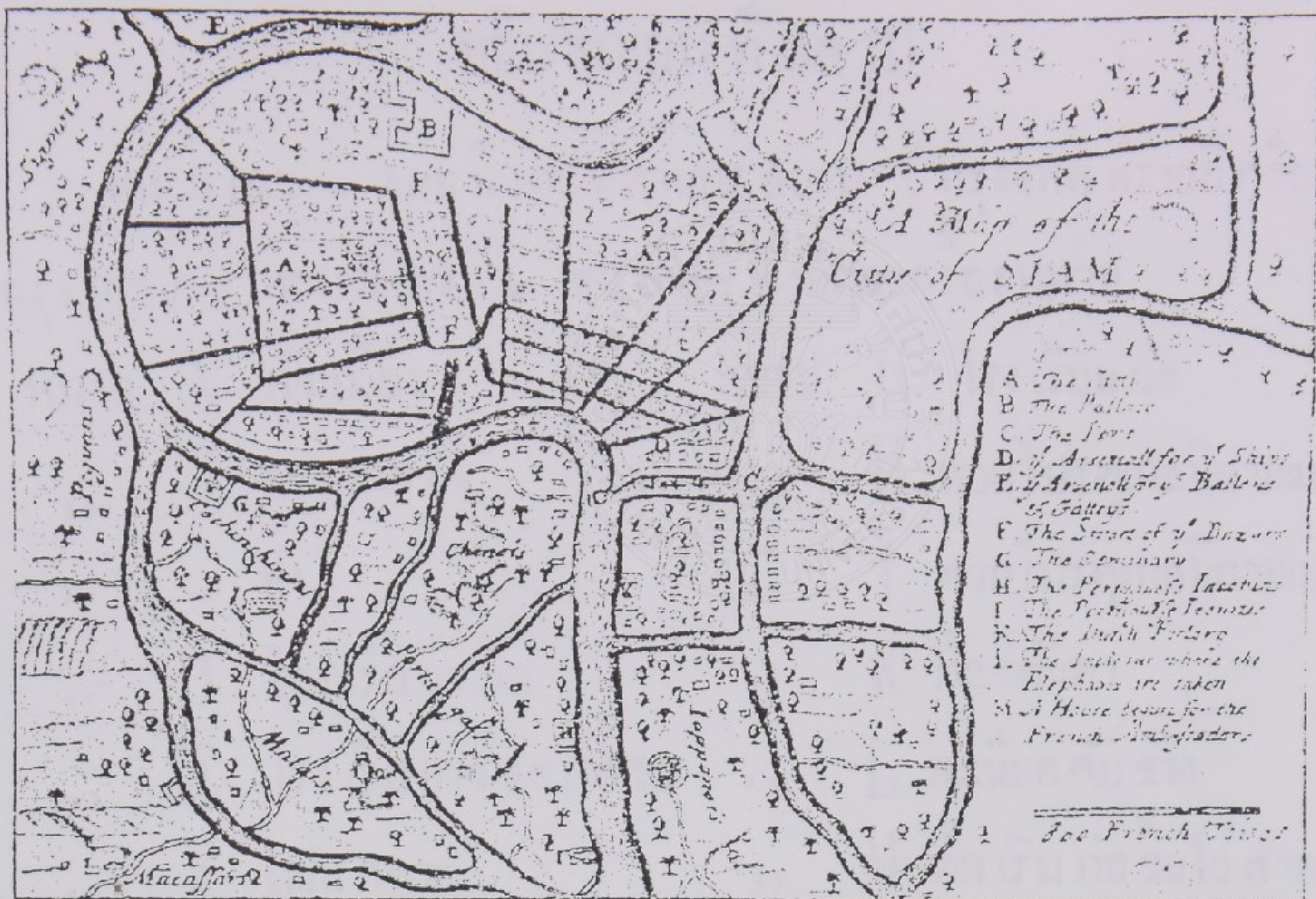
ที่พรหมแดนพะโค (มอญ) นั้น มีเมืองกาญจนะบุรีตั้งอยู่ แลแดนต่อแดนลาวมีเมืองนครราชสีมา เมืองทั้งคู่นี้วันชื่อเสียงเปนเมืองสำคัญแลในด้าวดินซึ่งตั้งอยู่ตามลำแม่น้ำเหนือเมืองนครสวรรค์ ทางแควใหญ่ที่ลงมาต่อกับแม่น้ำ (เจ้าพระยา) นั้น ยังมีเมืองใหญ่อีก ๒ เมือง คือเมืองสุโขไทย เกือบจะตั้งอยู่ในแลติจูดเดียวกันกับเมืองพิจิตร์ แลเมืองสวรรคโลก เยื้องไปข้างเหนือมากหน่อย (ความรู้ยังไม่ซึม ทราบไปถึงว่าเมืองสวรรคโลกคือ กรุงศรีสัชนาลัย อันเปนโบราณะมหานครของไทย ถัดมาสุโขไทยก็เปนมหานครเช่นกัน)

เมืองเชื่อมด้วยลำคลอง

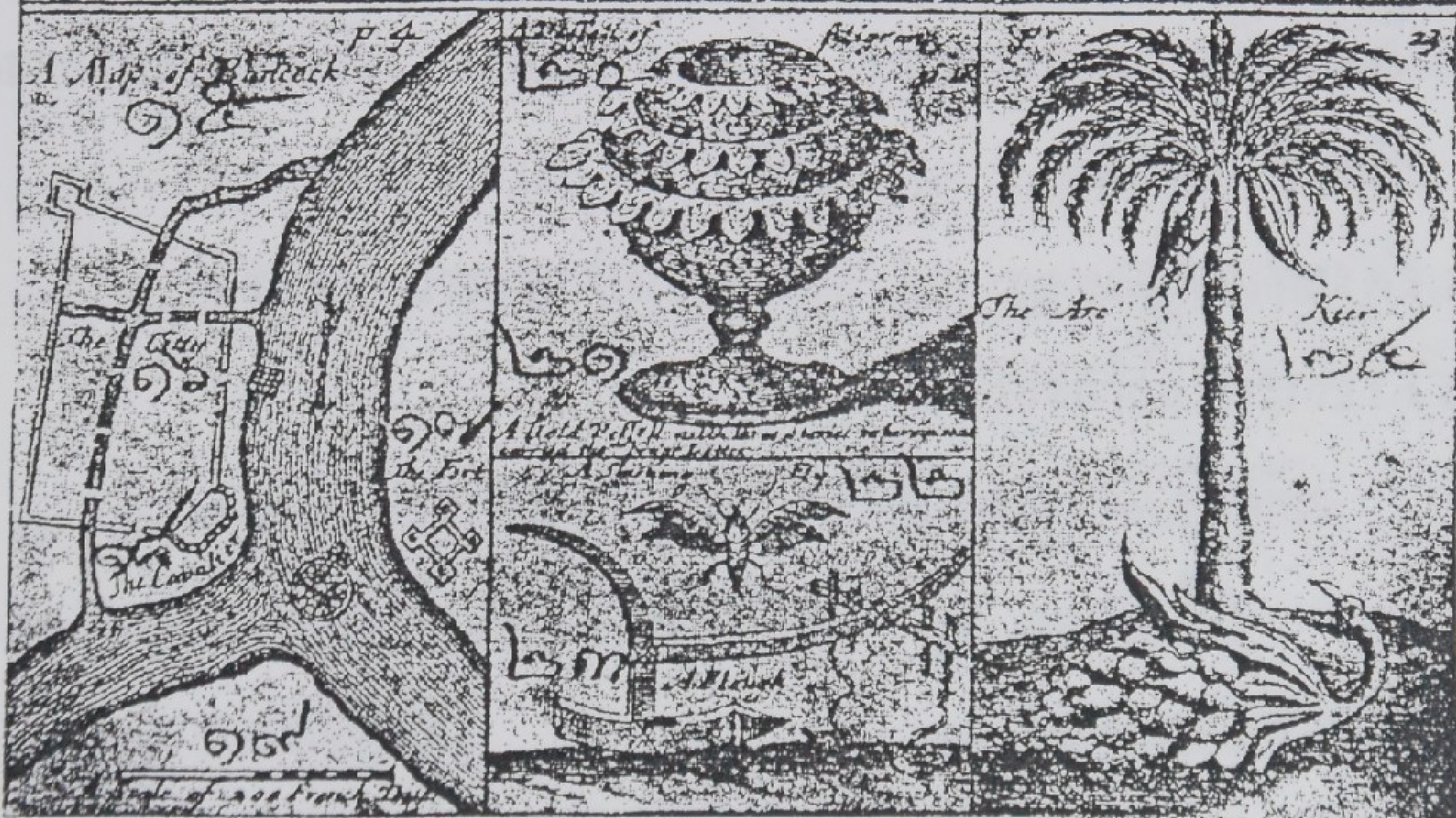
บ้านเมืองสยามเปนเมืองร้อนจัด พลเมืองจึ่งต้องอยู่จับขอบแต่ตามริมลำแม่น้ำ ชาวสยามพอใจขุดคลองใหญ่ๆ มากสาย แต่ปราศจากความจิตร์จำหรือจดหมายเหตุไว้ ให้สมควรดีขึ้น จึ่งเปนการสุดวิไสยที่จะทวนถอยหลังขึ้นไปทราบถึงเรื่องเมืองเก่าๆ คลองเก่าๆ ทั้งปวง ว่าตั้งแลขุดกันมาแต่ครั้งไหน (สิ่งใดที่ไม่ทราบแล้วก็ถือว่าไม่มี เพราะความเลวของเจ้าของเมืองนี้ เปนลักษณะนิไสยนักนิพนธ์ฝรั่งเชื่อความรู้ของตัวเสียมิแสนวิเศษวิเสไส มาแต่โบราณะกาล)

พรรณนาเรื่องมหานครสยาม (คือ กรุงศรีอยุทธยา)

เพราะเหตุที่มีลำน้ำ ที่ชาวสยามเรียกคลองมากมายหลายสายถ้วนถ่ายอันไปฉนั้น พระมหานครสยาม (กรุงศรีอยุทธยา) จึ่งไม่ชั่ว แต่เปน

A Map of the City of SIAM
A. The City
B. The Pallace
C. The Fort
D. ye Arsenall for ye Ships
F. The Street of ye Bazars
G. The Seminary
Elephants are taken
French Ambassadors
Macassars

The Bambou Tree
The Arbore de Raiz

A Map of Bancock
The City
The Fort
The Cavalier

อธิบายแผนที่และรูป

หมายเลข ๑ แผนที่พระมหานคร สยาม (กรุงเทพ ทราวดี ศรีอยุทธยา คือกรุงเก่า) หมายเลข ๒ ตัวอักษร อังกฤษเครื่องหมาย

หมาย	A	ตัวเมือง	หมาย	G	โรงเรียนวัด
,,	B	พระราชวัง	,,	H	พวกโปรตุเกสนิกายยโกบัง
,,	C	ท่า	,,	I	พวกโปรตุเกสนิกายเยสุวิต
,,	D	โรงเรือกำปั่น	,,	K	ตึกวิลันดา
,,	E	โรงเรือยาวและเรือรบ	,,	L	พะเนียดจับช้าง
,,	F	ถนนตลาด	,,	M	ตึกเริ่มก่อขึ้นไว้สำหรับรับราชทูตฝรั่งเศส

หมายเลข	๓	เกยียร ๔๐๐ ตัวส์ฝรั่งเศส	หมายเลข	๘	บ้านญวน
,,	๔	บ้านญี่ปุ่น	,, ,,	๙	บ้านจีน
,,	๕	บ้านแขกมะลายู	,, ,,	๑๐	บ้านมอญ
,,	๖	บ้านแขกมักกะสัน	,, ,,	๑๑	บ้านชาวสยาม
,,	๗	บ้านฝรั่งโปรตุเกส	,, ,,	๑๒	บ้านชาวสยาม

หมายเลข	๑๓ ต้นไผ่ (เขียนไม่เหมือน)	หมายเลข	๑๙ เกยียรตัวส์ฝรั่งเศส
,, ,,	๑๔ อาวอร์เดอเรส (ไม่รู้จัก)	,, ,,	๒๐ พานจำหลัก
,, ,,	๑๕ แผนที่บางกอก (เมืองธนบุรี)	,, ,,	๒๑ พานทองคำ ๓ ชั้นรองพระราชสาส์นพระราชา (ฝรั่งเศส)
,, ,,	๑๖ ตัวเมืองธนบุรี (โรงทหารเรือ)	หมายเลข	๒๒ หิงห้อย
,, ,,	๑๗ ป้อมใหญ่ (วัดพระเชตุพน)	,, ,,	๒๓ ไก่
,, ,,	๑๘ สนามม้า	,, ,,	๒๔ ต้นหมาก (ไม่สู้เหมือน)

เกาะอันหนึ่ง แต่ทั้งตั้งอยู่ในท่ามกลางระหว่างเกาะน้อยเกาะใหญ่เปนอันมากด้วย จึ่งทำให้พระมหานครนั่นคงแข็งแรงมาก ตัวเกาะที่ตั้งพระมหานครนั้น ในปัตยุบันนี้มีปราการก่ออิฐ มีเชิงเทินถาดล้อมรอบ ซึ่งได้ความชัดว่ายังมิได้มี ในเวลาเฟอดิแนนด์ เมนเดซบินโตเข้ามา ถ้าท่านผู้นั้นมิได้เข้าใจผิดพุ่งไว้ในหนังสือที่ท่านแต่งพลาดไป อย่างเคยพุ่งพลาด ๆ ในเรื่องอื่น ๆ เพราะสังเกตดูเหมือนท่านผู้นั้นจะเชื่อความจิตร์จำของตัวท่านเองมากเกินไปฉนั้นแล้ว เราก็พอเชื่อได้ตามท่านได้กล่าวไว้ว่า พลช้างของพระเจ้าหงสาวดี (ตีนคำ นาม ตะเบงชเวตี้) ซึ่งในครั้งนั้นกรีฑามหาจัตุรงคนิกรมาตั้งล้อมพระมหานครศยาม (กรุงศรีอยุทธยา) อยู่นั้น ย่ำเข้าไปได้จนเกือบจะเอางวงต้วงขึ้นไปถึงบนปราการกรุง เพื่อจะเหนี่ยวหัวเม็ดระเนียดปราการ ที่ชาวศยามสร้างไว้สำหรับบังพลรบ ซึ่งประจำรักษาน่าที่เชินปราการนั้นได้

แลติฐุดที่ตั้งกรุงนั้น ตามคำบาดหลวงพวกเยสุอิดชื่อโทมัส กล่าวว่า ตั้งอยู่ณะ ๑๓ องศา ๒๐ ลิบดา ๔๐ พิลิบได้ แลลองยิจุด ๑๒๐ องศา ๓๐ ลิบดา รูปกรุงเกือบจะเปนรูปถุง ปากถุงอยู่ทางทิศตวันออก ก้นถุงอยู่ทางทิศตวันตก ลำแม่น้ำใหญ่บรรจบกับลำน้ำหลายสาย ซึ่งเดินวงรอบกรุงนั้นตรงด้านเหนือ แลแยกลงไปตรงด้านใต้ ด้วยลำน้ำเหล่านั้นแตกออกเปนหลายแพรก พระราชวังของพระมหากษัตริย์นั้นตั้งอยู่ด้านเหนือริมลำน้ำที่เปนคูพระมหานคร แลทางตวันออกมีเอ็นผ่านแม่น้ำแห่งเดียวเท่านั้น เชื่อมพระมหานครศยาม (กรุงศรีอยุทธยา) กับด้าวดินข้างนอก ราษฎรอาจจะเดินออกนอกพระมหานครได้ โดยมิต้องข้ามลำแม่น้ำ

พระมหานครนั้นมั่นคงแข็งแรงมาก ด้วยมีกำแพงใหญ่ล้อมรอบ

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

ดัง ข้าพเจ้า ได้ กล่าว แล้ว ว่า วงไป ทั่ว คลอด เกาะ กรุง แต่ เนื้อ ที่ ใน กำแพง พระ มหา นคร นั้น มี คน อยู่ ไม่ ถึง ๓ ใน ๖ ส่วน แล ที่ มี คน อยู่ นั้น เล่า ก็ เฉภาะ ทาง ข้าง หน ตวัน ออก เฉียงใต้ แห่ง เดียว เท่า นั้น นอก นั้น ก็ รก เปน ป่า มี แต่ ชั่ว วัด เท่า นั้น ตั้ง อยู่ จริง อยู่ ทาง ข้าง นอก พระ นคร ซึ่ง ชาว ต่าง ประเทศ ตั้ง ภูมิ ลำเนา นั้น มี ผู้ คน ตั้ง บ้าน เรือน ทั่ว คับ คั่ง แน่น หนา มาก ถนน ใน หมู่ บ้าน ชาว ต่าง ประเทศ ก็ กว้าง แล ตรง ดี แล ใน บาง สาย ใน บาง ตำบล ก็ ปลูก ต้นไม้ สอง ฟาก ด้วย ทั้ง ถึง ปูอิฐ ตะแคง ก็ มี บาง สาย เรือน ชาว สยาม นั้น อยู่ ข้าง เตี้ย แล ทำ ด้วยไม้ ถึง เรือน ชาว ต่าง ประเทศ จะ เปน อย่าง อื่น บ้าง เรือน ชาว สยาม ก็ ไม่ มี ยัก ย้าย แผก ผัน เหตุ ฉนั้น จึง ถูก ปล่อย ตัว ให้ รับ ความ ไม่ สดวก ด้วย ความ ร้อน เหลือ กำลัง ถนน มาก สายได้ ใช้ น้ำ คลอง หลอด ขุด ผ่าน พระ นคร ซึ่ง ทำ พระ นคร สยามให้ เทียบ เทียม กับ เมือง เวนิศใน ประเทศ ยุโรป แล ตาม คลอง หลอด นั้น ๆ มี สพาน น้อย ๆ ทำ ด้วย ไม้ ข้าม เปน อัน มาก บาง สพาน ก็ ทำ ด้วย อิฐ ปูน สูง แล ดู โสโครกตามาก

นาม ที่ ฝรั่ง เรียก กรุงศรี อยุทธยา ว่า สยาม ๆ นั้น ชาว สยาม ไม่ มีใคร รู้ จัก เปน คำ พวก ฝรั่ง โปรตุเกสใน ชมภู ทวีปใช้ เรียก แล เปน นาม ดึกดำ ที่ ยาก จะ ทราบ ว่า แปล ว่า กระไร มูละ เหตุ มา แต่ ไหน แน่ โปรตุเกสใช้เรียก เปน นาม ชาติ ไม่ ใช่ นาม ราชอาณาจักร์ แล ชื่อ พะโค ลาว มะหง่ล แลชื่อ อื่น ๆ อีก เปน อัน มาก ซึ่ง ฝรั่งให้ เปน นาม ราชอาณาจักร์ ใน ชมพูทวีป นั้น ๆ ย่อม เปน ชื่อ สำหรับ ชาติ ด้วย เพราะ ฉนั้น เมื่อ จะ ว่าให้ถูก แล้ว เรา ต้อง เรียก ว่า พระราชา ของ ชาว พะโค ลาว มะหง่ล สยาม เช่น กะ บรรพบุรุษ ของ เรา เรียก ว่า พระ ราชา ของ แฟรงก์ อนึ่ง คน ที่ เข้าใจ ภาษา โปรตุเกส ย่อม ทราบ ดี ว่า ตาม อักษร สมัย ของ โปรตุเกส นั้น คำ ว่า สยาม แลไซแอม เปน คำ เดียว กัน แล ถ้า จะ ใช้ ภาษา ฝรั่งเศส อย่าง ภาษา โปรตุเกส เรา ต้อง

ที่ จะ เรียก ว่า สยาน ไม่ ใช่ สยาม เพราะ เมื่อ โปรตุเกส เขียน เปน ภาษา ละติน ย่อม อ่าน ว่า สยอน

ชื่อ แท้ ของ ชาว สยาม นั้น ก็ คือ ฟรานค์ นั้น เอง

ชาว สยาม ให้ ชื่อ ตัว เอง ว่า ไทย ฤๅ คน เปน อิศระ แก่ ตน ตาม ศรัพท์ ไทย ที่ แปล เปน ภาษา ไทย ว่า อย่าง นั้น เมื่อ ฉนี้ ไทย ก็ ทนง ศักดิ์ ยก ตัว เอง ได้ ถนัด ว่า ทรง นาม ว่า ฟรานค์ (คือ ชื่อ ชาติ ฝรั่งเศส) ด้วย บรรพ บุรุษ ของ เรา (ฝรั่ง เศส) ถือ เอา นาม นี้ มา เปน ชื่อ ชาติ ฝรั่ง เศส เมื่อ ยาม ฝรั่ง เศส ตก ลง ใจ จะ สลัด ชาติ ถอด ออก จาก อำนาจ ชาติ โรมัน ก็ แปล ความ ตาม ศรัพท์ ฟรานค์ ว่า ไทย ฤๅ คน ที่ เปน อิศระ แก่ ตน เหมือน กัน คน ที่ เข้า ใจ ภาษา พะโค (มอญ) บอก ว่า คำ ว่า สยาม ใน ภาษา พะโค (มอญ) แปล ว่า คน ที่ เปน อิศระ แก่ ตัว คือ เปน ไทย แก่ ตัว เหตุ ฉนี้ บาง ที่ โปรตุเกส ก็ จะ ได้ คำ นี้ มา จาก พะโค (มอญ) แล น่า จะ พึ่ง แรก รู้ จัก ชาว สยาม ด้วย ชาว พะโค (รามัญ) เปน ผู้ ชัก พา แต่ ใน หนังสือ พงศาวดาร ราชอาณาจักร์ จีน ที่ นะวาเรต แต่ง ไว้ ตอน ๑ บท ๕ ได้ กล่าว ว่า นาม สยาม แต่ เขียน ว่า สยวน มา จาก คำ สอง คำ คือ เสียนโหล แต่ ก็ ไม่ มี คำ อธิบาย ว่า มา อย่างไร แล เปน ภาษา อะไร น่า จะ เดา ว่า นะวาเรต เห็น จะ นึก ว่า เปน คำ จีน เพราะ ฉนั้น คำ ว่า เมืองไทย เปน ชื่อ สยาม สำหรับ เปน นาม พระ ราชอาณาจักร์ สยาม (ด้วย คำ ว่า เมือง แปล ว่า ราชอาณาจักร์) แล คำ ว่า เมืองไทย นี้ มี ใน หนังสือ วินเซนต์ เลอ แบลงก์ แล ใน แผน ที่ ภูมิศาสตร์ อีก หลาย แห่ง เปน นาม แห่ง ราชอาณาจักร์ ที่ ติด ต่อ กับ แคว้น พะโค (รามัญ) แต่ วินเซนต์ เลอ แบลงก์ ไม่ ได้ บ่ง ไว้ ว่า เมืองไทย นั้น เปน พระ ราชอาณาจักร์ สยาม บาง ที ก็ จะ ไม่ ได้ นึก ว่า คำ ว่า สยาม แล ไทย เปน ชื่อ แปลก กัน สอง เสียง สำหรับ

มนุษย์ ชาติ อัน เดียว กัน นั่น เอง (คำว่า สยาม นั้น แปล กัน มาก บ้าง ว่า เปน ภาษา ขอม แผลง มา จาก คำ ว่า จาม บาง คน อ่าน ว่า ซยาม คือ ขอม บาง คน ว่า แผลง มา จาก คำ ว่า ชาน แต่ คำ ว่า ชาน นั้น ก็ เปน ภาษา จีน บ้าง ว่า มา จาก ภาษาโปรตุเกส ไซ แอ่ม แปล ว่า คน ร้าย กาจ บ้าง ก็ ว่า มา จากภาษา มลายู ซะยาม แปล ว่า คน ม่วง ภาษา มลายู นั้น เอง ก็ น่า จะ เลื่อน มา จาก ภาษา สังสกฤต สยาม แปล ว่า ศรี เหลือง หรือ ภาษา มคธ ว่า สามะ แปล ว่า ศรี ทอง ล้วน เปน นาม ที่ ชาว ต่าง ประเทศ เรียกไทย ว่า สยาม เช่น จีน เรียกไทย ว่า เสียมโหลก๊ก ก็ พวก สยาม ละโว้ ฤๅ สยาม ลาว นั่น เอง)

ฝ่าย พระ มหา นคร สยาม นั้น ชาว สยาม เรียก ว่า ศรีอโยทธยา ฤๅ ศรี อยุทธยา บาง ที่ ก็ เรียก อีก อย่าง หนึ่ง ว่า กรุง เทพ มหา นคร แต่ ศัพท์ เหล่า นี้ โดย มาก ย่อม เปน การ ยาก ที่ จะ เข้าใจ เพราะ เปน คำ ที่ เอา มา จาก ภาษาบาฬี ดัง ข้าพเจ้า ได้ กล่าว ว่า เปน ภาษา สำหรับ ชาว สยาม ผู้ ทรง ความ รู้ ขำ ของ เชิง ศึกษา ซึ่ง ชาว สยาม สามัญ เอง ก็ มักไม่ เข้าใจ ถ่อง แท้ว่า แปล ว่า กระไร กัน ข้าพเจ้า ได้ เอ่ยไว้ แล้ว ตาม ที่ ข้าพเจ้า ทราบ ในคำ ว่าพระ ก็ เหมือน ดัง คำ ว่า มหา แปล ว่าใหญ่ หลวง เมื่อ ฉนี้ เมื่อ จะ เอ่ย ถึง พระ นาม พระ เจ้า แผ่น ดิน สยาม ชาว สยาม จึง ถวาย พระเกียรติยศ เปน พระ มหา กษัตริย์ คำ ว่า กษัตริย์ ตาม ที่ มี ผู้ บอก แก่ ข้าพเจ้า นั้น แปล ว่า เปน ๆ คือ ยัง มี ชีวิต อยู่ (ลาลูแบร์ ไม่ ทราบ เลย ว่า คำว่า กษัตริย์ เปน ภาษาสังสกฤต ตรง กะ ภาษามคธว่า ขัตติยะ แปล ว่านัก รบ) เพราะ เหตุ ที่ พวกโปรตุเกส เห็นว่า คำ ว่า พระ แปล ว่า พระ เจ้า จึง เลย อนุมาน เอา ว่า คำ ที่ ชาว สยาม เฉลิม พระ นาม พระ เจ้า แผ่น ดิน ของ ตน ว่า พระ มหา กษัตริย์ ก็ แปล ว่า พระเจ้าผู้ เปนใหญ่ เปน ๆ อนึ่งเพราะ ชาว สยาม เรียก พระ มหานคร สยาม ว่า ศรีอยุทธยานั้นชาวต่างประเทศ จึง เรียก ตาม บ้าง แต่ เลือนไป เปน ยุเดีย แลโอดียา ดัง ปรากฏ ใน หนังสือ ของ

วินเซนต์ เดอแบลงก์ แลท่านนักนิพนธ์โบราณผู้อื่น ๆ เรียกพลาด ๆ พลั้ง ๆ เคลื่อน ๆ ต่อไปเปน โอดิยา ก็หมายความว่า พระมหานคร สยาม นั่นเอง (ไม่รู้เลยว่า จำลองเอามาจากนามเมืองอยุทธยาในอินเดีย ที่บัดนี้ฝรั่งเรียก อูดยา ฤๅ อูด)

มีมนุษย์ต่างจำพวกสองชาติ เรียกกันว่า ชาวสยาม

อนึ่ง มนุษย ชาติที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงอยู่บัดนี้ เรียกตัวเองว่าไทยน้อย คือ สยามเล็ก ด้วยยังมีคนสยามอีกชาติหนึ่ง ตามที่มีผู้บอกให้ข้าพเจ้าทราบว่าเปนคนป่าร้ายกาจ เรียกกันว่าไทยใหญ่ คือ สยามโต (ไทยเรียกเงี้ยว ฤๅ ที่ฝรั่งเรียก ชาน อันอยู่ในอเลอเขาเขินข้างเหนือ) ตามหนังสือต่าง ๆ ที่มีนักนิพนธ์รจนาไว้ ว่าด้วยมนุษยชาติในหัวเมืองในชมพูทวีปต่าง ๆ นั้น ๆ ข้าพเจ้าได้เคยเห็นนามราชอาณาจักร์อันหนึ่ง เรียกว่าสยามอน ฤๅ สยามี แต่มนุษย์ชาตินั้นก็หาใช่เปนคนป่าร้ายกาจ สมที่มีผู้บอกข้าพเจ้าไม่

ภูเขาอื่น ๆ แลเขตร์แคว้นอื่น ๆ

เมื่อพิจรณาต่อไป ย่อมทราบว่า ภูเขาบรรทัดที่เปนเขาแดนระหว่างอังวะ พะโค (พะม่า มอญ) แลสยามนั้น ยิ่งยืดย้ายลงไปข้างใต้ก็ยิ่งเตี้ยลงทุกที จนรวบเปนแหลมยื่นเปนแท่งออกไปในมหาสมุทร์ สุดลงณเมืองสิงคะปุระ (สิงคโปร์) ชั้นอ่าวสยาม แลอ่าวเบ้งกะหล่า (เบงคอล) ให้แยกจากกัน ซึ่งรวมกับเกาะสุมาตราด้วย รวมกันเปนแหลมมะลากา (มะละกอ) ฤๅ สิงคะปุระอันสำคัญ มีลำแม่น้ำหลั่งไหลมาหลายสายจากภูเขาต่าง ๆ ในแหลมสิงคะปุระนั้น ๆ ตกลงในอ่าวสยาม แลอ่าวเบ้งกะหล่า (เบงคอล) จึ่งทำให้ฝั่งทเลเหล่านี้มีผู้คนพอใจตั้งภูมิลำเนา ภูเขา

ใหญ่ อีก เทือก หนึ่ง ซึ่ง เปน เขา บรรทัด สูง ยะเยี่ยม ฟ้า ตั้ง อยู่ ระหว่าง พระราช อาณาจักร์ สยาม แล มลาว แล ยืด ย้วย เรื่อย มา ทางใต้ แต่ ต่ำ เตีย ลง ทุก ที จน กระทั่ง สุด ลง ณ แหลม จงอย กัมโพชา อัน ตั้ง อยู่ หน ตวัน ออก ที่ สุด แห่ง ชมพูทวีป เบื้อง ทักษิณะภาค อ่าว สยาม นั้น ก็ เริ่ม ณ แล ตรง แห่ง แหลม จงอย นี้ แล พระราช อาณาจักร์ สยาม ก็ ผ้าน ผ่ ออกไป มาก ทาง ทักษิณะทิศ เปน รูปกึบม้า ทั้ง สอง ฟาก อ่าว คือ ตาม อ่าว ทเล ข้าง เบื้อง บูรพ์ ถึง แม่ น้ำ จันทบูร เปน แดน ต่อ แดน ที่ เริ่ม ราช อาณาจักร์ กำโพชา (เขมร) แล ฝั่ง ทเล ตรง กัน ข้าม คือใน แหลม อัน ตั้ง อยู่ใน เบื้อง อัษฎงค์ แห่ง อ่าว สยาม แผ่ไป ถึง เมือง เกดะ (คือ เมืองไทรบุรี) แล เมือง ปะตานา (คือ ปะตานี) อัน เปน เขตร์ แคว้นแขก มะลายู ซึ่ง แต่ ก่อน มี เมือง มะลากา (มะละกอ) เปน เมือง หลวง

ฝั่ง ชาย ทเล สยาม

ตาม อาการ เช่น นี้ และ ชาย ทเล อาณาเขตร์ สยาม แหลม มะลายู เรื่อยมา ราว ๒๐๐ ลี้ก (๒๘,๐๐๐ เส้น) ด้าน ข้าง อ่าว สยาม แล ราว ๒๘๐ ลี้ก (๒๕,๒๐๐ เส้น) ด้าน ข้าง อ่าว เบ้งกะหล่า (เบงคอล) อาการ อัน เปน ประโยชน์ แก่ มนุษย์ ที่ อยู่ ในแหลม มะลายนั้น ก็ ด้วย การ เดิน เรือไป มาใน มหา สมุทร์ เบื้อง บูรพภาค พิภพ อันไพศาล ยัง แถม ด้วย ธรรมดาโลกะธาตุไม่ ยอมให้มี ทาง อย่างใด ๆ มี ชลมารค อย่างใดไป สู่ ฝั่ง ทเลโคโรแมนเดล ซึ่ง รวม ตั้ง เปน อ่าว เบ้งกะหล่า (เบงคอล) ไป สู่ เบื้อง อัษฎงคต ภาคพิภพได้ เหตุ ฉนี้ ยิ่ง ทวี ความ สมบูรณ์ ให้กรุง สยาม อัน ตรงกัน ข้าม กับ เบ้งกะหล่า (เบงคอล) ซึ่ง ตั้ง อยู่ เบื้อง บูรพ์ แห่ง อ่าว เดียว กัน

เกาะ ของ สยามใน อ่าว เบ้งกะหล่า (เบงคอล)

มี เกาะ น้อย เกาะใหญ่ เปน อัน มาก ราย ระกะ หุ้ม ชาย ทเล ฝั่ง ตวัน ออก แห่ง แหลม มะลายู ของ สยามไว้ จึ่ง ทำให้กำบัง เปน ท่า จอด เรือ กำบั้นได้ ดี ไม่

ว่าที่ไหน ๆ นอก นั้น เกาะ เหล่า นั้นโดย มาก ยัง มีท่า จอด เรือ เหมาะดี ๆ หลาย แห่ง ทั้ง มี น้ำจืดใสสด สอาดแล มีป่าไม้ดี ๆ ก็ มาก น่า เปน เครื่อง เชื้อ เชิญให้ สัญจระ มนุษย์ อพยพ มา ตั้ง เปน บ้าน เมืองใหม่ ๆ พระมหากษัตริย์ สยาม ถือ กัน ว่า เปน เจ้า เปนใหญ่ใน ดิน แดน แหลม มะลายู นั้น แม้ กระ นั้น อาณา ประชา ราษฎร ของ พระองค์ ที่ ตั้ง อยู่ ใน แคว้น สยาม แท้เอง ก็ ยังโหรงเหรง จึงไม่ ใคร่ จะ มี ใคร อยากไป ตั้ง ภูมิลำเนา อยู่ ใน แหลม มะลายู อัน แสน อุดม เท่าไร นัก ทั้ง พระองค์ ก็ ไม่ทรง มี พระ กำลัง พอใน ทาง ทเล ถึง จะ แผ่ พระ เดชานุภาพ มา ห้าม หวง ฤๅ กีด กัน ชาว ต่าง ประเทศ มิให้ อพยพ ยก เข้า มา ตั้ง ถิ่น ฐาน บ้าน เมือง ตาม อำเภอใจได้

เมือง มฤต เรียก เมคี่

เมือง มฤต นั้น ตั้ง อยู่ ณแง่ ตวัน ตก เฉียง เหนือ แห่งเกาะใหญ่ ผู้ คนมากเกาะ หนึ่ง ซึ่ง มี แม่ น้ำ อย่าง ดี เปน ขอบ คู อัน ฝรั่ง เรียก แม่ น้ำ เตนัสเซริม (ไทย เรียก ตนาวศรี) ออก จาก ชื่อ เมือง ๆ หนึ่ง ที่ ตั้ง อยู่ ข้าง ฝั่ง แม่ น้ำ นั้น ห่าง จาก ทเล ลึก เข้าไป ราว ๑๕ ลีก (๒๑๐๐ เส้น) แม่ น้ำ นี้ แล่นมา แต่ ทาง เหนือ เมื่อได้ ผ่าน พระราชอาณาจักร์ อังวะ (พม่า) แล พะโค (มอญ) มาแล้ว ก็ เยี่ยม เข้า มาใน พระราชสีมามณฑล ของ พระ มหา กษัตริย์ สยาม แยก กระแส วารี ไป ลง ท้อง ทเล อ่าว เบงกะหล่า (เบงคอล) เปน สาม แคว จึง ได้ วง โอบ ด้าว ดิน ขึ้น เปน เกาะ ดัง ข้าพเจ้าได้ กล่าว แล้ว น่า เมือง มฤต นั้น ตาม รายงาร บาง เสียง บอก ว่า เปน เมือง ท่า อย่าง ดี ที่ สุดใน ชมพูทวีป นั้น ตั้ง อยู่ ใน ระหว่าง เกาะ นี้ แล เกาะ อีก เกาะ หนึ่ง ที่ มี ผู้ คน ตั้ง อยู่ มาก แล้ว เหมือน กัน แล ตั้ง อยู่ ตรง กัน ข้าม ฟาก เกาะ ที่ ตั้ง เมือง มฤตใน ข้าง ทิศ ตวัน ตก

ตอนที่ ๓ พงศาวดาร แล มูล เดิม แห่งชาติ สยาม

ชาว สยาม อยู่ ข้าง จะ มี พงศาวดาร พิลึก อยู่ เล็ก น้อย

พงศาวดาร ของ สยาม นั้น ซ้อน อยู่ ข้าง เต็มไป ด้วย นิยาย แต่ สมุด พงศาวดาร ก็ ไม่ ใคร่ มี เปน ด้วย ชาว สยาม ไม่ รู้ จัก ใช้ การ พิมพ์ หนังสือ อีก ประการหนึ่ง ข้าพเจ้า ออก สงไสย คำ ที่ มี ผู้ เล่า ว่า ชาวสยาม คิด ซ่อน พงศาวดาร ของ ตน ด้วย ลอายใจ เห็น ว่า จีน ที่ สยาม เอา อย่าง ธรรมเนียม มา เปน หลาย สิ่ง หลาย อย่างนั้น ไม่ สู้ จะ ฤศยา จารีต ของสยาม นัก แต่ความจริงจะเปนอย่างไรก็ยกไว้ เถิด ถึง ข้อ มารยา ที่ สยาม ทำ เปน เกรง อิจฉา ฤๅ ลอาย ข้อ นี้ ฉันใด ก็ ตามที่ คนที่ เคยได้ อ่าน เรื่อง อะไร ๆ ที่ เกี่ยว ด้วย พงศาวดาร สยาม มา แล้วได้ ออก ปาก ว่า เรื่อง ราว ของ สยาม ที่ ว่าได้ เปน มาแล้ว แต่หลังนั้น เห็น แสดง อาการได้ ถนัด ว่า เอา ความ จริงไม่ ใคร่ ได้ นัก

ศักราช ของ สยาม

กล่าว ตาม ตำนาน อย่าง แห้ง แล้ง พิลึก พิลั่น เต็ม ไป ด้วย ข้อ มหัศจรรย์ ซึ่ง ชาว สยามได้ รจนาไว้ เปน พงศาวดาร นั้น แต่ ก่อน ที่ เรา จะ พรรณนา ตาม เรื่อง เปน การ จำเปน ที่ ต้อง ขอ บอก ท่าน ว่า ใน ปี คฤศศักราช ๑๘๗๙ นี้ สยาม เริ่ม ศกใน เดือน ธันวาคม ค, ศ, ๑๘๗๙ นั้น เปน ปี ศักราช สยาม ที่ ๒๔๒๑ (พุทธศักราช แต่ นั้นไปปี ๑) แต่ สมัย นั้น สยาม ถง วัน ปฐมศักราช ฤๅ เริ่ม (ตาม คำ สยาม กล่าว) จำ เดิม แต่ วัน ปรินิพพาน แห่ง สม เด็จ พระสมณะโคดม บรม พุทธเจ้า แต่ ข้าพเจ้า เห็น ว่า ศักราช นี้ มี มูล มา จาก อื่น แท้ ๆ ดัง ข้าพเจ้า จะได้ อธิบาย ต่อไป ข้าง หลัง (แผ่นดิน สมเด็จ พระ นารายน์ มหาราช ใช้ พุทธศัก

ราชเหมือนในบัดนี้ เห็นจะเปนด้วยศักราชที่พระรามาธิเบศร์ ทรงตั้งแต่ตั้งใหม่ ไม่มีใครนิยมใช้ ครั้นจะย้อนกลับไปใช้จุลศักราชอีก ก็เปนการดูหมิ่นบรรพบุรุษของ พระองค์ มหาศักราชเลาก็จืดจางไม่มีใครใคร่ลำเนียกกันเสียแล้ว ทั้ง มหาชนก็เห็น จะไม่นิยมเสมอจุลศักราช จึ่งภายหลังกลับ ย้อน มาใช้จุลศักราชใหม่)

พระ มหา กษัตริย์ สยาม

บ ม กษัตริย์ของสยามนั้น ทรงพระนามพระปฐมสุริยเทพนรไทยสุวรรณะบพิตร์ พระมหานครที่เสด็จสถิตย์ผ่านราชมไหยศวรรย์สมบัติ นั้น มีนามปรากฏว่าไชยบุรีมหานคร ตั้ง อยู่ ที่ ไหน ข้าพเจ้าไม่ทราบ (พระยาประชากิจกรจักร์ (แช่ม) ว่าเปนนามเมืองเชียงแสน) แรกขึ้นเถลิงรัชพระพุทธศาสนกาลล่วงแล้ว ๑๓๐๐ พรรษา คำนวน ตาม ศักราช สยาม สืบ อายติ กราชสันตติวงศ์ ต่อ มาได้ ๑๐ ชั่ว กษัตริย์ ทศมะ มหาราช พระองค์ท้าย ทรง พระนาม พญาสุนทรเทศะ มหา เทพราช ย้าย พระมหานคร มาสร้าง ราชธานีใหม่ ณะ ที่ ใกล้ พระธาตุ นคร หลวง อยู่ ที่ แห่ง หนตำบลใด ข้าพเจ้า ก็ ไม่ ทราบ ด้วย เหมือน กัน (พระยา ประชากิจกรจักร์ (แช่ม) ว่า หิรัญะนคร ฤๅ เมือง เงินยาง ณ ที่ ใกล้พระธาตุ ดอยตุง เรียก ว่าโยนก นครหลวง ด้วย เกือบ จะ ตรง กัน กับ เรื่อง พญา ลาว เที่ยง กษัตริย์ ที่ ๙ วงศ์ ลาว จักรราช ย้าย พระ นคร จากไชยะบุรี ฤๅ เชียง ราย มา ตั้ง เมืองใหม่) สืบ พระราช สุริยวงศ์ ดำรง เสวตรฉัตร์ สนอง พระองค์ ต่อ มา อีก ๑๒ ชั่ว กษัตริย์ ถึง พระ พนมไชย สิริ (คือ พระพนมสิริไชย) กวาด ต้อน อาณา ประชาราษฎร ของ พระองค์ โดย เสด็จ ลง มา ตั้ง เมือง นครไทย อัน เปน เมือง ตั้ง อยู่ ริม ลำ แม่ น้ำ สาย หนึ่ง ซึ่ง เรียว วารี หลั่งไหล ลง จาก ภูเขา เมือง ลาว มา บรรจบ แม่ น้ำ (เจ้า พระยา) เหนือ เมือง พิศณุโลก ขึ้นไป หน่อย แต่ นั้นไป ถึงเมือง นครไทยใกล ระหว่าง

๔๐ ฤๅ ๕๐ ลี้ก (คือ ๕๒๐๐ ฤๅ ๖๐๐๐ เส้น พระยา ประชา ๆ (แช่ม) ว่า นครไทย ฤๅ นคร ชุม เปน นาม เมือง กำแพงเพ็ชร์) แต่ พระ มหา กษัตริย์ พระองค์ นี้ หาได้ เสด็จ ประทับ อยู่ แต่ ใน เมือง นครไทย แห่ง เดียว เสมอไปไม่ ด้วยได้ เสด็จ ลง มา สร้าง กรุง บีบผะลี ฤๅ เพ็ชร์ บุรี ริม ฝั่ง แม่ น้ำ สาย หนึ่ง ปาก น้ำ นั้น ห่าง ราว ๒ ลี้ก (๒๘๐ เส้น) ใน ข้าง ตวัน ตก แห่ง ปาก น้ำ สำคัญ ที่ สุด ของ ลำ น้ำ แม่ น้ำ (เจ้าพระยา) มีรัชทายาทสันตติวงศ์ ดำรง ราชสมบัติ สนอง พระองค์ มา อีก ๔ ชั่ว กษัตริย์ พระ องค์ ที่ เคารพ ๔ คือ สมเด็จ พระ รามาธิบดี ที่ ๑ (ท้าว อู่ทอง) เริ่ม ทรง สร้าง พระ มหานคร สยาม (คือ กรุงเทพพวาราวดีศรีอยุทธยา) ใน พ, ศ, ๑๘๙๓ (ลาลูแบร์ว่า ค, ศ, ๑๓๕๑ เปนปลายปีไทย) เสด็จ ขึ้น ดำรง สิริราช มไหศวรรย์ สมบัติ ตาม เนื้อ ความ นี้ ย่อม ปรากฏ ว่า พระมหานคร สยาม (กรุงศรี อยุทธยา) ได้ประดิษฐาน มั่นคง มาได้ ๓๓๗ ปี (ถึงปี ลาลูแบร์ เข้ามา กรุง สยาม) พระมหา กษัตริย์ อัน ผ่านพิภพใน ปัตยุบัน (คือ สมเด็จ พระนารายน์ มหาราช) นับเปน พระ เจ้า แผ่นดิน พระองค์ ที่ ๒๕ เรียงแต่ สมเด็จพระรามาธิบดี (ที่ ๑) มา แล ศก นี้ เปนปี กฤสต ศักราช ๑๖๘๘ เปนปีที่ ๕๖ ฤๅ ๕๗ แห่ง พระชนม พรรษา ของ พระมหา ราชเจ้า พระ องค์ นั้น เมื่อ เช่นนี้ ก็ รวม มี พระ มหา กษัตริย์สยาม ๕๒ พระองค์ ในเวลา ๙๓๔ ปี แต่หาใช่พระวงศ์ เดียวกันตลอดมาไม่ (สมเด็จ พระ นารายน์มหา ราช สวรรคต วัน อาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปี มโรง จ, ศ, ๑๐๕๐ ตรง กับวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ค, ศ, ๑๖๘๘ ลาลูแบร์เขียนหนังสือ นี้ ปี ค, ศ, ๑๖๘๘ ที่จะ ยังไม่ ทราบ จึ่ง เดา คำนวน พระชนมายุ ถึงปี นั้น ด้วย แท้ จริง พอ ราชทูต ฝรั่ง เศส กลับ แล้วได้ ๘ เดือน ก็ สวรรคตในปี นั้นเอง)

พระชาติ ของ พระ มหา กษัตริย์ รัชกาล ปัตยุบัน

ในหนังสือพงษาวดารราชอาณาจักร์ สยาม ที่ มองสิเออร์เยอเวส แต่งไว้ บอกให้เรา ทราบ พงศาวดาร พระชนกนารถ ของ พระ เจ้า แผ่นดิน สยาม อัน ผ่าน

ราช สมบัติ ปัจจุบัน นี้ แล วัน วเลียด ยัง ทำให้ เรา ทราบ เหตุ ผล ชัด เจน ขึ้น อีก ใน พงศาวดาร ราชอาณาจักร์ สยาม ที่ ท่าน แต่ง แล พิมพ์ไว้ ใน ปลาย หนังสือ เรื่อง เซอโถมัส เฮอ เบอตไป เที่ยว เมือง แขก เปอเซีย ข้าพเจ้า เชิญ ท่าน ผู้อ่าน ให้พิจารณา เห็น ตัว อย่าง ของ การ ขบถ อัน เปน ธรรมดาใน กรุง สยาม ด้วย พระ มหา กษัตริย์ พระองค์ นี้ (คือ พระเจ้า ปราสาททอง) หาใช่ ขัติยราช สกุลวงศ ไม่ แม้ ท่าน วันวเลียด กล่าวไว้เป็น อย่างอื่น ว่า เนื่องใน พระราชประยูร ด้วย ฉนั้น เปน ขบถ ช่วง ชิง เสวตรฉัตร์ แลชิงผลาญพระชนมชีพของพระผู้เปนเจ้าเปนใหญ่เจ้า นาย ของ พระ องค์ แล พิฆาฏ เจ้า นายใน พระราชวงศ์ ทั้ง ปวง เสีย สิ้น เหลือ ไว้ แต่ สอง พระองค์ คง ดำรง พระชีพ อยู่ จน เมื่อ วันวเลียดเขียน พงศาวดารนั้น แต่ จะ เปน พระองค์ ไหน ข้าพเจ้าไม่ สามารถ จะ สืบ ทราบ เรื่อง ราว ข่าว สารฉันใดได้ แต่ ถึง อย่างไร ก็ ไม่ ต้อง สงไสย อย่างใด เลย พระ ราชา ขบถนั้น คงได้ พาล พิฆาฏ เสีย แล้ว อย่าง พระ ประยูรขัติยชาติ ทั้ง ปวง พระองค์ อื่น ๆ อัน มรณาศไป แล้ว แล ความ ที่ จริง นั้น ชอน สตรอยได้ แต่ง ระยะ ทาง ที่ ได้ มา เยี่ยม กรุง สยาม กล่าว ว่า การ พิฆาฏ พระ ราชวงศ์ สอง พระองค์ ครั้ง ท้าย นี้ เปน ปัจฉิมะโชค ของขัติยสกุลโบราณอันยังดำรงพระชีพอยู่ใน ค, ศ, ๑๖๕๐ พระพุทธศักราช ๒๑๙๓ แลใน ขณะ นั้น พระชนมายุได้ ๒๐ พรรษา พระ ราชา อมหิต พาล พิฆาฏ เสียใน ศก นั้น พร้อม กัน กับ พระภคินี อีก ด้วย พระองค์ หนึ่ง โดย ยกโทษ ว่า คิด ขบถ อย่างไส้ความ แต่ เรื่อง ราว ของ การ ที่ พระ ราชา ขบถ ก่อ การ ขบถ นั้น กล่าว กัน ว่า ยก กำลัง สรรพ ศัสตราวุธ หัก หาญ เข้า พระราชวัง คุก คาม พระ มหา กษัตริย์ ให้จำ ต้อง ปะลาต หนี ไป อาไศรย อยู่ ณ พระอาวาศอัน หนึ่ง แล้ว กลับ ย้อน ออกไป คร่า องค์ พระ มหา กษัตริย์ อัน พระ เคราะห์ร้าย พระ องค์ นี้ มา จาก วัด กลับ มา สู่ พระราชวังอีก เล่า แล้ว ซ้ำ คำหนิ โทษ ว่า ไม่ สมควร จะ ทรงราชย์ เถลิง พิไชย มงกุฎ ด้วย ยัง มิ ทัน ไร ก็ ทิ้ง พระ ราชวัง หนี ไป เสียได้ ง่าย ๆ

กษัตริย์ ชนกพระองค์ นี้ (สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง) สวรรคตใน ค, ศ, ๑๖๕๗ พ, ศ, ๒๒๐๐ เสวย ราช สมบัติ มาได้ ๓๐ ปี พระ อนุชาธิราชได้ทรง ราชย์ สนอง พระองค์ เพราะ พระ ราช โอรสไม่ อาจ ฤาในครั้ง นั้นไม่สามารถ ที่จะ ได้ แย้ช่วง ชิง พิไชยมงกุฎ ต่อพระมาตุลา ธิบดี ได้ ไหว จึ่ง ออก พระ อัธยาศัย อย่าง ตรง กัน ข้าม เพื่อ จะ สงวน พระ ชนมชีพไว้ พระ องค์ จึ่ง หันไป พึ่งพระศาสนา มัง อยู่ ณ พระ อาวาศ เอา พระ กาสาวพัตถ์ เปน ที่ พึ่ง ทรง ผนวช เปน ภิกษุ ภาวะ ใน พระ บวร พุทธศาสนา แต่ภาย หลัง มา พระ ราช โอรส พระ มหา กษัตริย์ ชนก (คือ หมาย สมเด็จ พระนารายน์ ราช โอรส สมเด็จ พระ เจ้า ปราสาททอง) คิด กล อุบาย อย่าง แยบ ยนต์ กลใน ชิง ราชสมบัติ จาก พระ มาตุลาธิราช ถึง ต้อง ทรง ช้าง พระ ที่ นั่ง หนี ออก จาก พระราชวัง แต่ ถูก ฝรั่ง โปรตุเกส ตามไป ยิง เสีย (ฝรั่ง จับ โน่นนิด นี่หน่อย ตาม ที่ ได้ ทราบ เปนกะต่อนกะแต่น ยำกัน เข้าเปนเรื่องราว ชนก ชั้นแรก ที่ ว่า สัง หาร พระ ราชวงศ์ เสีย สิ้น นั้น คง หมาย ความ ถึง ชนก ครั้ง พระ ศรี ศิลป์ อัน ทรง ผนวช ทรง สมณะ ศักดิ์ เปน พระ พิมลธรรม อยู่ ณ วัด ระฆัง ต้อง สุม กำลัง ยก เข้า ปล้น พระราชวังได้ พิฆาฏ พระศรีเสาวภาคย์ ราช โอรส สมเด็จ พระเอกาทศรฐ อัน ทรง ราชย์ อยู่ แล้ว ขึ้น ครอง เสวตร ฉัตร์ ทรง พระนาม ปรากฏ ว่า พระเจ้า ทรง ธรรม แล ที่ ว่า เหลือ พระราชวงศ์ ไว้ สอง พระ องค์ นั้น ไป เหนี่ยว เอา ชนก ครั้ง เจ้าพระยา กระลาโหม ราชเสนา ปล้น พระ ราชวังได้ จับ ขัตติยราชวงศ์ คือ สมเด็จ พระเชษฐา ธิราช - อัน ดำรง ราช สมบัติ อยู่ ใน เวลา นั้น กับ พระ อาทิตยวงศ์ ราช อนุชา โอรส สมเด็จ พระเจ้า ทรงธรรมได้ แล ที่ ว่า ยกโทษ ว่า ด่วน หนี จาก พระราชวังไป ซ่อน อยู่ ณ พระ อาวาศ นั้นก็ ครั้ง นี้ เอง เจ้าพระยา กระลาโหม สุริยวงศ์ พิฆาฏ สมเด็จ พระเชษฐา ธิราช เสีย แล้ว แสร้ง ยก สมเด็จ พระอาทิตยวงศ์ ขึ้น ทรง ราชย์ เปน กษัตริย์ หุ่น อยู่ หน่อย หนึ่ง เมื่อ เห็น ข้าราชการ นิยม ยอม เรียบ ร้อย แล้ว ก็ กลับ ปลง

กษัตริย์ ตระกูล ตก ถง จาก ราชสมบัติ ขึ้น ผ่าน พิภพ เสีย เอง ทรง พระนาม สมเด็จ พระศรีสรรเพชญ ฤๅ พระเจ้า ปราสาททอง แต่ ที่ ว่า พิฆาฏ พระอัครวงศ์ พระองค์ ท้าย ใน ปี ค, ศ, ๒๖๕๐ ฤๅ พ, ศ. ๑๑๙๓ นั้น ก็ คือ เมื่อ พิฆาฏ ขาดศยวงศ์ ว่า เปน ขบถ ยก เจ้า มา จะ ชิง ราช สมบัติ ถึง ใน พระราชวัง พระ อนุชาธิราช ที่ ทรง ราชย์ ต่อ สนอง องค์ สมเด็จ พระเจ้า ปราสาท ทอง นั้น ก็ คือ สมเด็จ พระศรี สุธรรมราชา แต่ เจ้าฟ้าไชย ซึ่ง ผ่าน พิภพ ก่อน อยู่ น้อย เดือน นั้น ฝรั่ง ไม่ ทราบ จึ่ง หาได้ กล่าวไม่ คำ ว่า พระราชโอรส ไม่ กล้า แย่ง ชิง ราชสมบัติ ในชั้น แรก นั้น คง จะ หมาย สมเด็จ พระนารายน์ มหาราช แต่ ที่ เตือนไป เปน ปะถาคไป ทรง ผนวช นั้น เห็น จะ เอื้อมไป ถ้วง เอา ครั้ง พระเชียร ราชา คือ สมเด็จ พระมหาจักรพรรดิ์ ออก ทรง ผนวช มา ย่ำ กัน นั่น เอง ด้วย พระนารายน์ มหาราช หาได้ เคยไป ทรง พระผนวชไม่)

ตัว อย่าง การ ขบถ จลาจล ใน กรุงสยาม อีก ครั้ง หนึ่ง

เฟอดิแนนด์ เมนเดซปินโต ได้ เล่า ถึง เรื่อง พระมหา กษัตริย์ สยาม พระองค์ ที่ ผ่าน พิภพ อยู่ ใน ปี ค, ศ, ๑๕๔๗ ฤๅ พ, ศ, ๒๐๙๐ (คือ สมเด็จ พระ ไชยราชาธิราช) ปินโต สรรเสริญ พระ คุณะ สมบัติ มาก ว่า ถูก พระมเหษี ลอบ วาง ยาพิษม์ เมื่อ เพลา เสด็จ กลับ มา จาก งาร พระราชสงคราม (ที่ นคร เชียงใหม่) พระมเหษี องค์ นี้ คิด การ ชั่ว ร้าย ฉนั้น ก็ เพื่อ จะ ป้อง กัน ภยันตราย เกรง สมเด็จ พระราช สวามี จะ ลง พระราชอาญา แก้ แค้น ด้วยใน เวลา เสด็จ ไม่ อยู่ นั้น พระนางได้ เล่นชู้จน ทรง ครรภ์ อ่อน ๆ ขึ้น มา แล้ว (คือ ท้าว ศรี สุดาจันทร์ พระ สนม เอก หาใช่ องค์ พระ อรรค มเหษี ซึ่ง สิ้น พระชนม์ เสีย แล้ว แต่ ก่อน นั้นไม่) อนึ่ง ปินโต แถม ว่า ต่อ นั้น มา นาง พญา ขบถ ก็ ยัง ทำ ลาย พระชีพ คุณะ กษัตริย์ โอรส ของ พระ นาง เอง เสีย อีก ด้วย (หมาย ความ ว่า

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

สมเด็จ พระยอดฟ้า ซึ่ง ผ่าน ราชสมบัติ สนอง พระองค์ สมเด็จพระไชยราชาธิราช แต่ ฝรั่ง นักโบราณ คดีคนอื่นกล่าว ว่า พระยอดฟ้า เปนโอรส พระอรรคมเหษี หาใช่บุตร์ แม่ อยู่หัว ศรี สุดาจันทร์ เหมือน พระ ศรีศิลป์ ไม่) แล นางพญา ก็ ยก พิไชยมงกุฎให้แก่ชู้ รักขึ้นราชาภิเษกเปนมหากษัตริย์ ในวันที่ ๑๑ พฤษจิกายน ค,ศ, ๒๕๔๗ ฤๅ พ, ศ, ๒๐๙๑ (คือ ขุน วรวงศา) แต่ ใน เดือน มกราคม ค, ศ, ๑๕๔๗ ฤๅ พ, ศ, ๒๐๙๑ นางพญา (ศรีสุดาจันทร์) แล กษัตริย์ ชู้ ทั้ง คู่ ก็ ถูก ฆ่าเสียในวัด (เห็น จะ ยำ การ คิด ขบถ ที่ ออก ขุน พิเรนทรเทพ เปน หัว หน้า ลอบ ประชุมปฤกษา กันในวัด ราชประดิษฐาน ก่อน ด้วย การ ฆ่านาง พญา แล ขุน วรวงศา นั้นเกิด เหตุใน ลำแม่ น้ำ ลำดัง ลง เรือ พระ ที่ นั่ง ค้น จะ ขึ้นไป พเนียด) แล เจ้า บุตร์พระ สนม พระองค์ หนึ่ง อัน เปน พระ น้อง ยา แล พระอาว์ ของ พระมหา กษัตริย์ที่ ถูก นาง พญาใจ ร้าย ทำ ร้ายเสีย ทั้ง สอง พระองค์ นั้น (คือ พระเธียรราชา พระลูก ยา สมเด็จ พระรามาธิบดี ที่ ๒) ได้รับ อัญเชิญ ลา ผนวช จาก สมณะ เพศมา ครอง ราชสมบัติ (คือ สมเด็จ พระมหาจักรพรรดิ์) นี่ แหละ พิไชยมงกุฎในชมพู ทวีป ย่อม มี แต่ คลอน แคลน อยู่ เสมอ ๆ ยิ่งใน เมือง อินเดีย เมืองจีนแล เมือง ญี่ ปุ่นแล้ว ก็ ยิ่ง บ่อย กว่า เมือง อื่น ๆ

ความ สงไสย ด้วย มูล แห่ง ชาติ สยาม

เรื่อง ที่ เกี่ยว ด้วย มูลเดิม ของ ชาติ สยาม นั้น เปน การ ยาก ที่ จะพินิจฉัยว่า ชาวสยามเปน มนุษย์ เอกะชาติ สืบ พงศ์พันธุ์มาในสยามประเทศ จากปฐมบุรุษปฐม สัตรี ที่ อยู่ ใน ด้าว ดิน สยาม เอง แต่ เบื้อง ดึก ดำบรรพ์ ฤๅ โลกะกาลล่วง มา ล่วง มา อพยพ มา จาก ด้าว แดน อื่น แล ต่อ พืชพันธุ์มา จาก มนุษย์ ชาติอื่น ที่ แต่ เดิม หาได้ อยู่ ใน ภูมิภาค สยาม ประเทศไม่ แม้ ใน ด้าว ดิน คง มี โบราณะ มนุษย์ อยู่ บ้าง มา แต่ แรก แล้ว

ภาษาใน สยาม มี ๒ อย่าง

สาเหตุ สำคัญ ของ ข้อ กังขา อันนี้ เกิด จาก ชาว สยาม เข้าใจ ภาษา ๒ อย่าง คือ ภาษาไพร่ พื้น เมือง ซึ่ง เปน ภาษา พูด ง่าย ๆ เกือบ จะ มี ศรัพท์ หลุด ออก มา เปน คำ เดี่ยว คำ เดี่ยว ไม่ มี คำ ควบ คำ เชื่อมให้ สละ สลวยไพเราะ แล อีก ภาษา หนึ่ง ดัง ข้าพเจ้าได้ กล่าว แล้ว ว่า เปน ภาษา ตาย รู้กัน แต่ ชั่วคน คง แก่ เรียน เรียก ว่า ภาษา บาฬี ซึ่ง ประดับ ศรัพท์ สำเนียง ให้สละสลวยไพเราะ เหมือน ภาษา ที่ ฝรั่ง พูด กันใน ทวีป ยุโรป คำ ที่ ใช้ ใน การ พระ ศาสนา แลใน การกฎหมาย นาม ข้าราชการ แล บรรดา พจนาท เครื่อง ตก แต่ง ภาษา พื้น เมือง ให้ เสนาะ ขึ้น ทั้งปวง ละ ล้วน ยืม เอา มา จาก ภาษา บาฬี สิ้น ใน ภาษา บาฬี นี้ เอง ชาว สยาม ประพันธ์ เปนโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนเพลง ขับ เหตุ ฉนั้น พอ น่า จะ เล็ง เห็นได้ว่า มี ชาว ต่าง ประเทศ บาง ชาติ เปน แรก เมือง ได้ เคย ตั้งภูมิ ลำเนา อยู่ ใน บ้าน เมือง สยาม มา แต่ กาละ ก่อน จึงได้ พา ภาษา ที่ สอง เข้า มา สู่ สยามได้ แต่ ข้อ นี้ ย่อม เปน เหตุ ถุ้ง เถียง ที่ อาจ จะ ยก ขึ้น กล่าวได้ ถึง เรื่อง ราช ธานี ใน อินเดีย ทั้งปวง นั้น ๆ ก็ ย่อม มี อาการ เหมือน กันกะกรุงสยาม เพราะ ย่อม มี สอง ภาษา ทั่ว ๆ กัน ไป ภาษา หนึ่ง ก็ เปน ภาษา ตาย ยัง คง ปรากฏ อยู่ แต่ ใน พระ คัมภีร์ ของ ชาว อินเดีย เท่านั้น

ชาว สยาม บอก เรื่อง มูล เดิม ของ กฎหมาย แล ศาสนา สยาม

ชาวสยามเอง สารภาพว่า กฎหมาย สยาม นั้น ก็ เปน กฎหมาย ต่าง ประเทศ เลื่อน ลง มา สู่ สยาม จาก เมือง ลาว ซึ่ง บาง ทีไม่ มี มูล อย่าง อื่นยิ่ง กว่า กฎหมาย ลาว เหมือน กัน กะ กฎหมาย ของ สยาม แม้ กระ นั้น ศาสนา ของ สยาม กับ ลาว สอง ชาติ นี้ ก็ เหมือน กัน กับ ของ ชาว พะโค (รามัญ) อนึ่งไม่ มี อันใด เปน สักขี แน่ นอน มั่น คง ว่า มนุษย์ ชาติ หนึ่งใน ๓ ราชอาณาจักร์ เหล่านี้ได้ ตั้ง กฎหมาย

แล พระ ศาสนา ของ ตน ขึ้น แล้ว อำนวยให้ แก่ อีก ๒ ชาติ จึ่ง น่า จะ เห็นได้ ว่า ชาติ ทั้ง ๓ นี้ อาจ จะได้ กฎหมาย แล พระ ศาสนา มา จาก ทาง อื่น ฤๅ ชาติ อื่น อีก ต่าง หาก ถึง จะ เปน อย่างไร ก็ ตาม ที่ เกิด ตำนาน ของ สยาม ก็ ย่อม กล่าว ว่า กฎหมาย ของ สยาม แล พระ มหากษัตริย์ สยาม ย่อม มา จาก เมือง ลาว ทั้ง ตำนาน อย่าง ว่า นั้น ก็ ปรากฎใน เมือง ลาว ด้วย เหมือน กัน ว่า พระ มหากษัตริย์ ของ ลาว แล กฎหมาย ของ ลาวโดย มาก ขึ้นไป จาก สยาม เปน การ ต่าง ชาติ ต่าง ยัน ตรงกัน ข้าม

ภาษา บาฬี

ชาว สยาม มิได้ กล่าว ถึง บ้าน หนึ่ง เมืองใด ว่า เปนเจ้า ของ ภาษา บาฬี ที่ เปน มูล ของ กฎหมาย สยาม แล พระ ศาสนา สยาม อัน คงใช้ อยู่ ใน เวลา ปัตยุบันนี้ ตาม น่า เสียง ชาว สยาม บาง คน เปน แต่ คาด ๆ กัน ว่า น่า จะ เปน หัว เมือง ตาม ชาย ทเลโคโรแมนเดล ภาษา บาฬี ดู เหมือน จะ ยัง พูด กัน อยู่ ฤๅ ภาษา ใน หัวเมือง เหล่า นั้น ฉม้าย คล้าย คลึง กับ ภาษา บาฬี แต่ ชาว สยาม ยัง ร่วม ความ เห็น กัน มั่น คง อยู่ ว่า ตัว อักษร ภาษา บาฬี นั้น มี ผู้ รู้ แต่ เฉภาะ ชั่ว แต่ ใน พวก ชาว สยาม เท่า นั้น พวก ครู สอน ศาสนา พระ คฤสโต ซึ่ง เข้า มา ตั้ง อยู่ ณกรุง สยาม มี ความ เห็น ว่า ภาษา บาฬี นี้ ยังไม่ สูญ หมด ที เดียว ด้วย พวก ครู สอน ศาสนาได้ เห็น ชาย ผู้ หนึ่งในโรง พยาบาล ของ พวก ครู สอน ศาสนามา จาก บ้าน เมือง ราว แหลมโคโมริน ได้ พูด สุระเสียง ทำ นอง ภาษา บาฬี หลาย คำใน เพลา สนทนา เห็นได้ สม อ้าง ว่า คน พวก นี้ คง เคยใช้ พูด กัน อยู่ เปน ธรรมดาใน บ้าน เมือง ของ ตน ด้วย คน ๆ นั้น ก็ ไม่ ใช่ คน เล่า เรียน พูดได้ ก็ ชั่ว แต่ เพราะ เรียน รู้ จาก ต้น บิดา มารดา ต่อ ๆ มา เท่า นั้น ชาว สยาม ยัง ขยายความจริงให้ ทราบอีก ด้วย ว่า พระ ศาสนา ของ ชาวสยาม ก็ มา จาก บ้าน เมือง

ที่ คน พวก ที่ ว่า นี้ อยู่ นั่น เอง เพราะได้ อ่าน พระ คัมภีร์ ภาษา บาฬี กล่าว ว่า พระ สมณะโคดม บรม พุทธเจ้า อัน เปน ที่ เคารพ นับ ถือ ของ ชาว สยาม นั้น ก็ เปนโอรส พระ มหากษัตริย์ พระ องค์ หนึ่งใน เกาะ สิงหพ (ยังไงไถลไป อย่าง นี้ ใน มหาวงศ์ พงศาวดาร ลังกา เอง ก็ ไม่ ได้ กล่าว เช่น ว่า เลย พระ มหินทร เถร โอรส พระเจ้าอโศก ต่างหาก เปน ผู้พา พระพุทธศาสนาไป ปลูก ใน เกาะ ลังกา แม้ ภระ นั้น พระ องค์ ก็ ประสูติ แล ทรง พระ เจริญ มาใน อินเดีย ไทย ครั้ง นั้น เชื่อ กัน เสีย โดย มาก กว่า พระพุทธศาสนา เกิดใน สยามประเทศ กรุง กุสินาราย ก็ แถบพระ แท่น ดงรัง ไม่ ใคร่ รู้ เรื่อง อินเดีย เปน แดน เกิด พระ พุทธศาสนา ตัว ตา ดุ แบร์ เอง ก็ ไม่ หือ)

ชาว สยาม ละม้าย คล้าย คลึง กะ เพื่อน บ้าน

แต่ เอา เถอะ พัก เรื่องไม่ แน่ไม่ นอน ที่ เพ้อ เจ้อ มา เหล่า นี้ ไว้ เสีย ที่ พูด ซ้อ ที่ เปน ชิ้น เปน อัน ต่อไป เถิด ภาษา พื้น เมือง ของ ชาว สยาม แม้ ที่ พูด หลุด ออก มา เปน คำ ๆ อย่าง ง่าย ๆ ละม้าย ภาษาจีน ภาษา ตังเกี๋ย ภาษา ญวน แล ภาษา เมือง อื่น ๆ ใน บูรพภาคะพิภพ พอ เพียง ที่ จะ อันนิษฐานได้ ว่า คน ที่ พูด ภาษา เหล่า นี้ ก็พูด ท่านอง เดียว กัน กับ ชาติ เพื่อน บ้าน ยัง น่า จะ แถม รูปะพรรณ อย่าง ชาว ชมพูทวีป ศรี ผิว เนื้อ ผสม แดง กับ ม่วง (ไม่เหมือน กัน กับ พวก ชาว ชมพูทวีป ข้าง เหนือ พวก ชาว ทวีป ยุโรป ฤๅ พวก ชาว ทวีป แอฟริกา) ยัง ต้อง แถม ลักษณะจมูก สั้น ปลาย ป้าน เหมือน กัน กะ ชาติ เพื่อน บ้าน ของ ชาว สยาม เปน เช่น ๆ กัน ทั่ว ๆ ไป กระดูก แก้ม ตอน บน โปน แล ขึ้น ตา ก็ ย้อน จะ เชยิบ ขึ้นไป ข้าง หน้า ผาก หน่อย ใบ หู ก็ โต กว่า ใบ หู ฝรั่ง พูด กัน สั้น ๆ แล้ว ชาวสยามก็ล้วน มี รูปะพรรณ สัณฐาน เหมือน กะชาว อินเดีย แล จีน

ท่า ทาง ชาว สยาม ตาม ปรกติ ก็ ซ่อม ซ่อ ฮ่อม ๆ คล้าย ลิงทโมน แต กิริยา ท่า ทาง อย่าง อื่น ๆ อีก เปน หลาย สิ่ง หลาย อย่าง แต่ จะ ถ้วนใกล้ อาการ ลิงทโมน ทั้ง นั้น ที่ สุด จน น้ำใจ ขี้ รัก เด็ก อย่าง พิลึก ด้วยไม่ มี อไร จะ เปน ของ น่ารัก อย่าง ที่ สุด ซึ่ง ลิงทโมน สำแดง อาการให้ ปรากฏ นอก จาก ความ รัก ที่ ชาว สยาม หมก มุ่น อยู่ ใน ทารก ทั้งปวง ไม่ ว่า จะ เปน บุตร์ หลาน ของ ตัว เอง ฤๅ บุตร์ หลาน ของ ผู้ อื่น

พระ มหากษัตริย์ สยาม โปรด เด็ก จน ๗ ฤๅ ๘ ขวบ

องค์ พระ มหากษัตริย์ สยาม เอง ก็ไม่ ล่วง พ้น น้ำ พระไทย โปรด เด็ก อย่าง สามัญราษฎรได้ ทรง พระ ปราโมทย์ ที่ จะ เล่น หัว แล พระ ราช ทาน ราชานุศาสะโน วาทให้ เด็ก ศึกษา ด้วย พระ องค์เอง จน กระ ทั่ง ๗ ฤๅ ๘ ขวบ พ้นนั้น ไป เมื่อ เด็ก หมด กลิ่น น้ำ นม ทารก แล้ว เมื่อใด เด็ก เหล่า นั้นก็ หมด พระเมตตา แห่ง พระ มหากษัตริย์ เจ้า เมื่อ นั้น มี เด็ก คน เดียว คน บาง คน บอกแก่ ข้าพเจ้า ว่า พระ พุทธเจ้า อยู่ หัว ทรง เลี้ยง ดูไว้ จนมี อายุ ถึง ๒๐ แล้ว ก็ ๓๐ แล บัดนี้ ก็ ยัง คง เปน คนโปรด อยู่ กระนั้น เอง เหมือน เมื่อ ยาม ยัง เปน ทารก บางคน ที่ เรียก คนโปรด ผู้ นั้น ว่า พระ ราช บุตร์ บุญธรรม อีก บาง คน ก็ นึก คาด ว่า คน โปรด ผู้ นั้น น่า ที่ จะ เปน พระ โอรสลับของพระพุทธเจ้า อยู่ หัว อย่าง ที่ สุด คน โปรด ผู้ นั้น ก็ เปน พระ ภา ตา คู่ มั่น ของ พระ ราช ธิดา ตัว โปรด ของ พระ พุทธเจ้า อยู่ หัว (เห็น จะ หมาย หม่อม ปีย์ มิใช่ หลวง สระศักดิ์ เพราะ มี ฝรั่ง นัก โบราณะคดี บาง คน คาด กัน ว่า น่า ที่ สมเด็จ พระนารายน์ มหาราช มี พระราโชบาย จะโปรดให้ หม่อม ปีย์ ตัวโปรด ที่ ทรง เรียก ว่า อ้าย เตี้ย ๆ นั้น อภิเษก ด้วย สมเด็จ เจ้า ฟ้า กรม หลวงโยธา เทพ พระ ราช ธิดา องค์ เดียว ของ พระ องค์เปน กษัตริย์ สืบ สันตติวงศ์ เพราะ เจ้า ฟ้า อภัย ทศ พระ ราช อนุชา องค์ น้อย ก็ ทรง เห็น ฉกชะตะจริต

ไม่ สมควร จะ ผ่าน พิภพ หลวง สรศักดิ์ เล่าก็ห้าวหาญ เกินไป จะ ทำ ลาย พวก เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ เสีย ด้วยอริกัน อยู่ หม่อม ปี่ย์ เปนกลาง ๆ จะได้ เฉลิมพระ เกียรติยศ พระ ราช บุตรี อัน ทรง พิศวาศ เปน ประ หนึ่ง พระ ราชินี นารถ)

ชาว สยาม มา ตั้ง บ้าน เมือง จาก ที่ไม่ สู้ ไกล นัก

แต่ ถ้า ท่าน พิเคราะห์ถึง พื้น ปัถพีดล กรุง สยาม ลุ่ม มาก ดูอาการ เหมือน จะ พ้น คลื่น น้ำ ทเล ซัด ท่วม มาได้ ใน ไม่ช้า เท่า ไร นัก (ทราบ จาก ทาง พม่า ว่า ราว พ.ศ. ๘๐๐) แม้บัดนี้ ถึง น่า ฝน พื้น แผ่น ดิน ยัง นอน น่าย จม อยู่ใต้ น้ำ ฝน ท่วม อยู่ตั้ง หลาย ๆ เดือน มา ทุก ๆ ปี อนึ่ง ด้าว ดิน สยาม อุดมไป ด้วย เหลือบ ยุง บุ้ง ร่านริ้น ตัว แมลง ต่าง ๆ เกือบ จะ เหลือ คณนา ชนิด เต็ม ผื่นไป ออก ทั่ว ทั้ง บ้าน เมืองก็ ตั้ง อยู่ เฉภาะใน ที่ อากาศ ร้อน จัด อบ อ้าว แทบ เหลือ จะ ทน ทาน จึ่ง เปน การ ยาก ที่ จะ อนุมาน เห็น ว่า จะ มี มนุษย์ ชาติ ต่าง ด้าว มา แยก จาก ประเทศ อื่น เลือละ อพยพ ข้าม เข้า มา ตั้ง ภูมิลำเนา อยู่ได้ นอก จาก มนุษยะชาติ ที่ ค่อย กระ เถิด มา กระเถิด มา จาก ดิน แดน อัน ข้าง เคียง แต น่าจะ คิด เห็น ได้ว่า ชาว สยาม พึ่ง ยก มา ตั้งใน เมือง สยาม ตอน ต่าง นี้ ไม่ช้า นาน ปานใด ไป นัก ถ้า จะ วินิจฉัย ขบวน ดูต้นไม้ที่ งอก อยู่ใน ที่ นั้น ๆ ก็ จะ เห็นได้ เหมือน กันว่าไม่มีไม้ ใหญ่ ที่ โต ถึง แก่ จะ บอกโต้ง ๆ ว่า เปน มาแล้ว ตั้ง พัน ๆ ปี ใช่ แต่ เท่า นั้น ยัง น่า เปน การ จำ เปน ที่ จะ เที่ยว ขึ้นไป ทาง กรุง สยาม ข้าง เหนือ ให้ไกล ขึ้นไป อีก สัก หน่อย จนได้ เห็น คน ที่ เปน นัก รบ ใจ อมหิต ซึ่ง สามารถ จะ ปราบ มวญ มนุษย์ สามัญ อันไม่ ห้าว หาญได้ ทั้ง เปน ถ่ายเปนกองด้วย แล้ว ก็ คง ชักให้เห็นได้ว่า คนสยามนักรบ ร้ายกาจ พวก นั้น อาจจะยกจากบ้านเมือง ของ ตน มา ขับไล่ ชิงครอบครอง บ้าน เมือง ของ มนุษย์ ชาติอื่น (ขอม) อัน อ่อน งอ กว่า

บรรดา ตั้งอยู่ ใน ถิ่น ที่ เชื่อ ว่า เปน ภูมิภาคอุดมดีนั้น ๆ เมื่อ ฉนี้ ก็ น่า เห็น ว่า จะเปน

ได้ ว่า พวก นัก รบ อมหิด เหล่า นั้นไม่ ยอม เชิน ค้าง อยู่ กลาง คัน เหมือน จำพวก คน ที่ซื้ ขยาด อัน เกลื่อน อยู่ ตาม ทาง เช่น พวก สะตี เถียน ไฉน เลย จะ ทน อยู่ ใน ป่า กัน ดาร แล เว้ง ถ้ำ แม่น้ำ อัน แคบ เชิน เดิน เรือไป มา มิใคร่ ได้ แม้เปน บ้าน เมือง ตั้งเดิม ของ ชาว สยาม มา แต่ก่อน ๆ ช้า นาน เพราะ ฉนั้น จึง อาจ จะ อนุมานได้ ว่า พวก สยาม เล็ก ฤๅไทย น้อย ตาม ที่ ข้าพเจ้าได้ เคย ออก นาม ถึง มา แล้ว นั้น ก็ คง แตก กิ่ง ออก มา จาก พวก สยาม หลวง ฤๅไทย ใหญ่ นั้น เอง แต่ พวกไทยใหญ่ กลับ ถอย ขึ้นไป สู่ แคว้น เขา เชิน (เว้ง แม่ สัละวิน) ซึ่ง เคย ตั้ง ภูมิลำเนามา จน กาลบัดนี้ เพื่อ จะ เปน อิศระ แก่ ตัวหนีให้พ้นไภย จากความ ร้าย กาจ ของเจ้า นายใน บ้าน เมือง ข้าง เคียงอัน เปน บ้าน เกิด เมือง มิตร ของคนตั้ง เดิม มา นั้น กดขี่ ข่ม เหงโดย พละการได้ แต่ พวกไทย น้อย รุก ลง มา ข้างใต้ ด้วย เปน ด้าว ดิน อุดม มาก กว่า ทาง ดร

แขก เมือง ที่ ได้ มา สู่ กรุง สยาม

แม้ ความ จริง คง จะ เปน เช่น อนุมาน ฉนี้ แล้ว ก็ ยัง เปน ความ แน่ แท้ ที่ เลือด ชาว สยาม ย่อม ผสม พันธุ์ มาก กับ พืช แขก เมือง ชาว ต่าง ประเทศ ไม่ นับ ชาว พะโค (มอญ) แล พวก ลาว ที่ ปะ ปน อยู่ ใน กรุง สยาม ด้วย กัน ทั้ง เปน คน ที่ ข้าพเจ้า เห็น ว่า เกือบ จะ เปน ชาติ เดียว กัน กับ สยาม นั้น ด้วย มีเหตุ ที่ มิ ควร จะ สงไสย เลย ใน เรื่อง ที่ เคย มี แขก เมือง ต่าง ด้าว มี จำนวน เปน อัน มาก เคย อพยพ มา จาก บ้าน เมือง ต่าง ๆ โย มา สู่ กรุง สยาม มา แต่ กา ละ ก่อน เพราะ ข้อ ที่ มี ความ ชอบ ธรรม ที่ จะไป มา ค้า ขายได้ เปน อิศระภาพ ตามใจ แล เพราะ เหตุ เกิด สงคราม กัน เองใน อินเดีย ใน กรุง จีน ใน เกาะ ญี่ปุ่น ใน ตังเกี๋ย ใน เมือง ญวน แลใน บ้าน เมืองอื่น ๆ อัน ตั้ง อยู่ ใน ชมพูทวีป ตอน ข้างใต้ อนึ่ง มี ผู้ บอกเล่า ว่า พระมหานครสยาม นี้ มนุษย์ ต่าง ชาติ มา พึ่งพระ

บรมโพธิสมภารตั้งทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ถึง ๔๐ ภาษา แต่เมื่อนึกถึงถ้อยคำที่วินเซนต์เลอแบลงก์กล่าวอย่างเดียวกันกะเช่นว่านี้ ถึงเรื่องเมืองเมาะตะมะ (ฝรั่งเรียกมาร์ตะแบน) เหมือนกัน ข้อนี้และทำให้จำนวนมนุษย์ต่างประเทศ ๔๐ ภาษามาปรากฏต่อข้าพเจ้า ว่าสักแต่คำเพ้อเย่อหยิ่งของชาวชมพูทวีปเท่านั้นเอง การจลาจลในเรื่องสินค้ากรุงสยามทั้งปวงที่ปั่นป่วนกันขึ้นในปีท้าย ๆ นี้ ทำให้ชาวต่างประเทศเปนอันมาก ผละไปเสียจากกรุงสยาม เพื่อไปแสวงหาที่พึ่งกอบการพนิชกรรมในบ้านอื่นเมืองอื่น มีแขกสามฤๅสี่จำพวกมาจากเมืองเบ้งกะหล่า (เบงกอล) ในบัดนี้รวมเปนชาติหนึ่ง ยวน ๓ จำพวกเปนอีกชาติหนึ่ง แขกมัวร์เท่านั้นควรจะนับว่าเปนอย่างปรกติได้ชาติ ๑ ด้วยมีมากกว่า ๑๐ จำพวก ทั้งสาเหตุที่มาสู่กรุงสยามเล่าก็มาจากชาติต่าง ๆ โดยอาการต่าง ๆ เช่นมาเปนพ่อค้าบ้าง เปนทหารบ้าง แลเปนคนงารบ้าง (ข้าพเจ้าเรียกแขกมัวร์ตามอย่างสะเปนนั้นไม่ใช่หมายความว่าเปนแขกนิโคร แต่เปนแขกชาติอาหรับนับถือศาสนาพระมะหมัด ซึ่งบรรพบุรุษของเรา (ฝรั่ง) เรียกแขกสระเซน แต่ชาติแขกเหล่านี้แผ่ผ้านออกไปเที่ยวอยู่เกือบจะทั่วถิ่นเรา (ฝรั่ง) ทั้งสิ้น) ถึงจะเปนเช่นกล่าวแล้วทั้งปวงนี้ เมื่อชาวต่างประเทศที่อยู่ในกรุงสยามเรียกพวก ๔๐ ภาษามาคำนับราชทูตของพระราชา (ฝรั่งเศส) ก็สำเนียกมีไม่เกิน ๒๑ ภาษา แม้ชาวสยามจะนับพวกเรา (ฝรั่งเศส) เข้าเปนอีกชาติหนึ่งด้วยแล้ว

พลเมืองสยามไม่มากนัก

พลเมืองสยามย่อมเที่ยวกระจายอยู่ในที่ตำบลต่าง ๆ ในหัวเมืองนั้น ๆ ฤๅตามบ้านนอกขอกนานั้น ๆ ในพระราชอาณาเขตร์สยามรัฐสีมามณฑลทั่วไป แม้กระนั้นพระมหานครนี้ก็ยังมีพลเมืองอยู่น้อยนักน้อยหนาทีเดียว ถึง

เปนเมืองใหญ่ เมืองโต มาก แต่ บ้าน เมือง เมื่อ เทียบ ส่วน กับ พลเมือง ประ เทศ อื่น ก็ น้อย กว่า กัน มาก น่า จะ ต้อง อนุมาน ว่า รัฐบาล สยาม ปรารถนาจะ ไม่ ให้ มี ราษฎร มาก ยิ่ง ขึ้น ด้วย ทาง ว่าว สุรศักดิ์ ได้ นับ พล เมือง สยาม อยู่ เอง ทุก ๆ ปี แลทราบ อยู่ แก่ ใจ ดี ใน ข้อ ซึ่งไม่ มีใครไม่ ทราบ ว่า มี ความ ลับอยู่ ข้อ เดียว ที่ จะ ทำ พล เมืองให้ มาก ขึ้นได้ ก็ คือ ต้องให้ต้อง เสีย ภาษี อา กร แต่ พอ สถาน ประ มาณ แล ให้ ได้ อยู่ เย็น เปน สุขทำ มา หา กิน โดย สดวก เหตุ ฉนั้น รัฐบาล สยาม จึ่งได้ ทำ ทเบียน คน ชาย หญิง แล เด็ก อย่าง ถูก ถ้วน รัก ษาไว้ แลใน ปักษ์ภาคกัน กว้างใหญ่ นี้ ว่า ตาม คำ ที่ รัฐบาล สยาม สารภาพ เอง ได้ รวม ทเบียน สัมมะโน ครัว ครั้ง ท้ายว่า มี พลเมือง แต่ เพียง ๑.๙๐๐.๐๐๐ ชีวิต เท่า นั้น เอง เมื่อ ได้ ทราบ จำ นวน ทเบียน ฉนั้น ออก ทำให้ ข้าพเจ้า กิน แหนง ที่ จะว่าไม่ ใช่ กลมาร ยา ทาง ราช การ บาง อย่าง ต่อ พวง เรา (ฝรั่ง) ฤทธิ์เย่อ หยิ่ง ทนง ศักดิ์ แล มุสา วาท ตาม อา การ ของ ชาว ตวัน ออก ฤๅไฉน หนอ แต่ เมื่อ พิ เคราะห์ ไป อีก อย่าง จึ่ง อ้อได้ ว่า ต้อง แถมคน ที่ หลบลี้หนีราชการไป เที่ยว ระบาด ซุ่ม ซ่อนอยู่ เสีย ใน ป่า ดงพงพี เพื่อ พ้นภัย รัฐบาล ถูก ตามบีบ คั้น ข่ม เหง นอก ทเบียน ก็ คง ยัง ต้อง มี อีก อเนก อนันต์

ตอน ที่ ๔ สิ่งสินค้าแลต้นไม้ในสยาม

ต้นไผ่

กรุง สยาม นั้น ตั้ง อยู่ ใน ท่าม กลาง ถิ่น ที่เกือบ จะ มิ ได้ ทำ การ เพาะ ปลูก เลยก็ แทบ จะ ว่าได้ ปก คลุมไป ด้วย ป่าไม้ ต้นไม้ สำคัญ แล มี มาก ที่ สุด ของ กรุง สยาม ก็ คือ ต้นไม้ อย่าง หนึ่ง ซึ่ง เรียก ตาม ภาษาใน อินเดีย ว่า แมมบู

ใน ภาษาโปรตุเกส ว่า แบมบุ ใน ภาษา สยาม ว่าไม้ ไผ่ ชาว อินเดียใช้ ไม้ไผ่ ได้ หลาย อย่าง ฝรั่ง นัก เที่ยว ผู้ ชำนาญ กล่าว ว่า เปน อาหารเครื่องแกล้ม โอชารศ ชื่นใจ อย่าง ยิ่ง ของ ชาว อินเดีย มา แต่ เบื้อง ดึก ดำ บรรพ์ ที เดียว ใน ปัตยุบัน นี้ ไม่ ใคร่ จะได้ ใช้ กิน กัน มาก เสีย แล้ว เปน แต่ ชั่วใช้ เปน กับ เข้า บาง อย่าง เท่า นั้น ยาม หน่อไม้ ไผ่ กำลัง อ่อนได้ ที่ เมื่อ คิด จะ เก็บไว้ กิน นาน ๆ ก็ ดองใน น้ำ ส้ม เหมือน เรา (ฝรั่ง) ใช้ ดอง แตง แล ผัก ผลา ผล อย่าง อื่น ต้นไม้ ชนิด นี้ คล้าย กัน กะ ต้นไป ปลา เปลา ตรง แล สูง มีใบ น้อย อ่อน แล ยาว ข้างใน ลำ ต้น กลวง งอก โดย แทง หน่อ เหมือน ต้น แขม ของ เรา หน่อ ไม้ไผ่ นั้น แยก ออก จาก กัน แทง ขึ้น เอง แต่ มี แขนง แล มี หนาม ซึ่งต้น แขม ของ เราไม่มี ขึ้น เสียด ชิด ๆ กัน มาก ราก ๆ เดียว กัน แตก หน่อขึ้น ได้ เปน หลาย ลำ เพราะ ฉนั้น จึ่งไม่มีอไร จะ ถี่ กว่า ฤๅจะ ยาก กว่า ที่ จะ หลีก ผ่านไป ยิ่ง กว่า ป่าไม้ ไผ่ แล ยิ่ง ยาก กว่า นั้น เพราะ ตัว ต้นไม้ ไผ่เอง ก็ แข็ง ยาก ที่ จะ ตัด เปน แต่ หัก ออก จาก กอได้ ง่าย ๆ ชาว สยาม ใช้ เอา ไม้ ไผ่ มา สี กัน เปนไฟ ได้ เพราะ ผิวไม้ ไผ่ แข็ง มาก ตัด กระบอกไม้ ไผ่ มา ๒ อัน อัน หนึ่ง เจาะ รู กลาง อีกอัน หนึ่ง ผ่า เปนซีก เอา อัน เล็ก ถู อันกระ บอก อย่าง เลื่อย ๆ ไม้ แล เอาใบไม้ แห้ง ๆ ฤๅ ปุย อไร แห้ง ๆ ยัด ลง ในรูกระ บอกไม้ ไผ่ ที่ เจาะ ถู ๆ ไป สัก ครู่ ก็ ลุก ขึ้น เปนไฟ ไม่ถึงไหม้ ตัวไม้ ไผ่ ปล้อง อย่าง ต้นแขมฝรั่ง นั้นไม่ มี แต่ เปน ธรรมดา ย่อมมี ยาง เปน น้ำ ตาล ทรายไม่ มาก ก็ น้อย น้ำ ตาล ทราย จาก ต้น ไผ่นั้น เปนของ สำคัญใน ประเทศ อิน เดีย บางตำบล ใช้ เปน ยาแก้ โรคได้ หลาย ประเภท เปน อย่าง ดี พเอิญ ความ ที่ จด ของ ข้าพเจ้า หลุด ถอย ไปเสีย จึ่ง เลยไม่ ได้ ได้ ถามใคร ว่า น้ำ ตาล ทรายไม้ ไผ่ ใน กรุง สยาม นั้น แสวง หา กันใช้ เปนโอสถ แก้ โรคได้ มาก อย่าง เช่นไม้ ไผ่ ในเกาะ มะละกา ซึ่งไม่ ไกล จาก กัน นัก นั้น ด้วย ฤๅไม่

ต้น อาร์ วอร์ เดอ เรซ

ชาว สยาม บอก ว่า เขา ก็ มี ต้นไม้ ซึ่ง ฝรั่งโปรตุเกส เรียก ต้น อาร์ วอร์ เดอ เรซ ด้วย บ้าง เหมือน กัน กะ มี กอไผ่ แต่ มี ไม่ มาก แล แถม ว่า ไม้ อย่าง นี้ มี เดชะ (คง เปน เพราะ กลิ่น เปน แน่) คือ ถ้า บุทคล ผู้ ใด ได้ นี้ ไม้ อย่าง ว่า นี้ แม้ เด็ก น้อย แขวนไว้ ใน ที่ นอน แล้ว ขับ ตัว ยุง แล แมลง ต่าง ๆ ไปได้ ห่างไกลไม่ กล้า แผ้ว พาลไม่ ต้อง กาง มุ้ง ผู้ แต่ง หนังสือ เรื่อง เมือง อินเดีย มัก กล่าว ถึงกิ่ง ของไม้ นี้บ่อย ๆ ว่า เกิด เครือ ห้อย ย้อย ลง มาหา ดิน เลย ยอน ลงไป เปน ราก แล แตก กิ่ง ใหม่ ๆ ออกไป อีก มาก มิช้า มินาน ต้นไม้ นี้ ก็ เลยหยั่ง ลงไป ใน ดิน ชอนไปได้ มาก แทง หน่อ ขึ้น มา อีก เปน หลาย ต้น ต่อ ลงไป ด้วย เครือ งอก จาก กิ่ง เราได้ เห็นชาว สยาม ใช้ สิ่ง อย่าง อื่น สำหรับ กัน ยุง แล แมลง ต่าง ๆ นอก จากไม้ อย่าง ว่า นี้ ที่ บอก แก่ ข้าพเจ้า จำหา ยาก ฤๅ มี เดชะไม่ เรี่ยว แรง ดี เหมือน เครื่อง กัน ยุง แล แมลง ของ ชาว สยาม ที่ มี ใช้ อยู่ แล้ว (ถ้าไม่ ใช่ ข้าพเจ้า รู้ ไม่ ถึง แล้ว น่า กลัว จะ หลง ลเมอ เสีย มาก ไม่ เคยได้ ยิน ว่าไทย มี เครื่อง สมุนไพร อย่างไร สำหรับ กัน ยุง แล แมลง ได้ จริง สัก อย่าง ถ้า มี ไฉน เลย จะ ลืมไม่ มี ใช้ มา ถึง ข้าพเจ้า ได้ รู้ เห็น เพราะ จะ มือไร เล่า ดี กว่า สำคัญกว่าใช้ เครื่อง กันเช่น ว่า นั้น ฤๅ ยิ่ง สำหรับ เมืองไทย ชุกชุม ด้วย ยุง แล ตัว แมลง เปน ศัตร ความ สุข ใน ราตรี)

ต้น ฝ้าย แล ต้น นุ่น

[illegible] แต่ สยาม มี ต้นไม้ อย่าง อื่น ที่ มี ประโยชน์ ดี ขึ้นไป กว่า นั้น แล มี ชุก ชุม [illegible] ต้นไม้ ชนิด หนึ่ง ก็ เก็บได้ ผล ฝ้าย อีก ชนิด หนึ่ง ก็ เก็บได้ ผล กะปอก (นุ่น) เปน พรรณ ฝ้าย ชนิด หนึ่ง เนื้อ นุ่ม ดี มาก แต่ ใยใน ปุย สั้น นัก หนา จน สุด วิไสย ที่ จะ เอาเข้า ใน ปั่น เปน เส้น ด้าย ได้ จึง มักใช้ ยัด เบาะ แล ที่ นอน แทน ทอ ผ้า

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

ต้นไม้ที่เกิดน้ำมันฤายาง

ชาวสยามคัดน้ำมันต่าง ๆ หลายอย่างออกจากต้นไม้ชนิดนั้น ๆ เอามาใช้ผสมกับซีเมน (เห็นจะเปนชันกับน้ำมันยาง) เพื่อทำให้เหนียวยิ่งขึ้น ผนังที่ถมด้วยน้ำมันผสมอย่างนี้ ผ่องดีขึ้นแลเกลี้ยงเกลาดีขึ้นเปนมันราวกะแผ่นศิลามาเบือด แลถังที่ยาด้วยน้ำมันผสมซีเมนเช่นว่านี้ ขังน้ำไว้ดีกว่าตุ่มดินเคลือบ อนึ่งชาวสยามทำปูนสอก่ออิฐดีกว่าของเรา (ฝรั่งเศส) โดยเหตุน้ำโมงผสมปูนที่ใช้ดีกว่ากัน ชาวสยามเก็บเอาเปลือกไม้อย่างหนึ่งมาต้มเขี้ยวกับขนงหนังโคฤๅหนังกระบือ แลน้ำอ้อยใช้เปนน้ำเชื้อผสมปูนเรียกน้ำโมง อนึ่งมีต้นไม้อิกชนิดหนึ่ง มีชุมในป่าสยามก็มียาง (คือรัก) เอามาใช้เปนวานิชได้อย่างดีทีเดียว เหมือนที่เราได้เคยเห็นเครื่องกมะลอหลายอย่าง ฝีมือญี่ปุ่นแลจีนฉนั้น ฝรั่งโปรตุเกศเรียกยางอย่างนี้ว่าเชแรมเปนศรัพท์ที่บางทีจะเกิดจากคำว่า เชรา ซึ่งแปลว่าเครื่องสุคนธ์อย่างหนึ่ง มาตระว่ายางอย่างนี้ไม่มีสุคนธรศในตัวเลย ชาวสยามไม่สู้จะเข้าใจดี ว่าจะใช้ยางที่ว่านี้ให้เปนประโยชน์อย่างดีที่สุดอย่างไรดี ที่กรุงสยาม ข้าพเจ้าได้พบชาวตังเกี๋ยผู้หนึ่งค้าขายของอย่างว่านี้ แต่ไม่ได้ผลร่ำรวยดีสมใจได้เลย เพราะดูเหมือนบางทีจะขาดน้ำมันชนิดอย่างหนึ่ง อันเปนสิ่งจำเปนที่จะผสมกับไม้เชแรม ซึ่งญวนผู้นั้นพามาขายตามสุดแต่จะได้ ก็ยิ่งถึงแก่ขาดทุนรอนไม่สมปรารถนา ข้าพเจ้าอยากจะใคร่ชวนเขาให้ไปยังกรุงฝรั่งเศส ถ้าเขาไม่กลัวที่จะข้ามน้ำข้ามทเลเหมือนคำที่เขาได้สัญญาต่อข้าพเจ้าในหะแรกพูดกัน อนึ่งบางคนก็กล่าวว่าทางอย่างดีที่สุดที่จะรักษาให้วิจิตรพิศดารยิ่งขึ้นนั้น ก็ต้องลงรักหลาย ๆ ชั้น แต่นี่ก็ทำให้แพงมากขึ้น ผ้

รจนา หนังสือ เรื่อง เมือง จีน ก็ ได้ กล่าวไว้ ด้วย เหมือน กัน ว่า มี ธรรม ชาติ แปลก กัน สอง ชนิด สำหรับใช้ ใน การ วานิช (ลงรัก) ชนิด หนึ่ง ดี กว่า กัน กะอีก ชนิด หนึ่ง มาก การ ที่ จะ ทด ลอง เชแรม ว่า ดี ฤๅไม่ นั้น ต้องใช้ หยด ลง ใน น้ำ ถ้า หยด นั้น จม ดิ่ง ลงไป ถึง ก้นไม่ แตก น่าย แล้ว เชแรม นั้น ก็ เปน อย่าง ดี ที่ สุด (ใจความก็ ดู เหมือน ประหนึ่ง จะ พูด ถึง การลงรัก แต่ อย่างไรเลื่อน ไป เกี่ยว ทำ นอง เนื้อไม้ กฤษณา กะลัมพัก ที่ พวก ญวน พา เข้า มา ขาย ด้วย โดย เหมือน จะ อ้าง ว่าไม้ รัก นั้น เปนไม้ หอม แต่ก็ ไม่ชัด แท้จริง ข้อ ที่ ลาลูแบร์ ทราบ ก็ น่า จะ เลื่อน ๆ ลเมอ ๆ ลม้ายไว หาร ที่ จด หมายเหตุไว้ นี่ เอง)

ต้นไม้ ที่ ใช้เปลือก กะ พี้ ทำ กระ ดาษ

ชาว สยาม ทำ กระ ดาษ ด้วย ผ้า ขี้ ริ้ว (ไม่ เคยได้ ยิน) แล ทั้ง ใช้ เปลือก กะ พี้ ไม้ อย่าง หนึ่งชื่อ ต้น ข่อย เอา มา ย่อย ลเอียด เหมือน กะ เศษ ผ้า ขี้ริ้ว แต่ กระ ดาษ ที่ ทำ ขึ้น นั้น หนา ๆ บาง ๆ ไม่ สม่ำ เสมอ แล ไม่ สู้ ขาว กว่า ของ เรา (ฝรั่ง เศส) ชาว สยาม ไม่ รู้ หยุด ที่ จะ เขียน ตัว อักษร ลงใน กระดาษ นั้น ชุบ ด้วย หมึก จีน (ไม่ เคยได้ ยิน ว่า ชุบ หมึกใน แผ่นกระดาษ ด้วยเคย ใช้ เขียน ด้วย ดิน สอ ดำ ชุบ หมึก แต่ ใน สมุด ขาว น่า จะ พุ่ง เลยไป) แต่ กระ นั้น ก็ ยัง ยัก ทำให้ กระ ดาษ นั้น ดำ ช่วย ทำให้ นุ่ม นวน ดี ขึ้น แล ประ ติด ประ ต่อ แผ่น ฤๅ เล่มใหญ่ ขึ้น มาก กว่า ปล่อยไว้ ขาว ๆ (สี ขาว ก็ ปะ ติด ปะต่อได้ อย่าง ดำ) แล้วใช้ เขียน ด้วย ดิน สอ ที่ ทำ ด้วย ดิน สอ พอง นั้น ตาก แดด (ชุบ ตัว ฝุ่น ตัวรง ฤๅ หรดาล แลใช้ ดิน สอ หิน ก็ เห็น จะไม่ ทราบ) สมุด สยาม ไม่ ใช้ เย็บใบ ปล่อยให้ ใบ ยาว ติด กัน เลื้อย เจื้อยไป ตลอด เล่ม แล้ว ก็ ม้วน แต่ ไม่ ยัก ม้วน เหมือน บรรพ บุรุษ ของเรา (ฝรั่ง) เคย ใช้ ม้วน สมุด ของ ท่าน (อย่าง ม้วน หาง ว่าว) แต่ ม้วน พับ ไป พับ มา อย่าง พับ พัด ด้าม จิ้ว แล ทาง ที่ ดี

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤตธน พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

เส้นบรรทัด เขียนตัว อักษร นั้น ก็เขียนไป ตาม ยาว เล่มสมุด ที่ พับ แล้ว ไม่ เขียน ตาม กว้าง นอกจากสมุดกระดาษ ชาว สยาม ยัง จาน อักษร ด้วย เหล็ก จานลง ณ ใบ ต้นไม้ ชนิด หนึ่ง ทำ นอง ต้น ปาม ต้นไม้ ชนิด นี้ ชาว สยาม เรียก ตาล (เห็นจะ เปน ต้น ลานไม่ ใช่ ต้น ตาล แต่ พุ่ง พลาด) แลใบ สมุด คือ ใบ ลาน นั้น ตัดเปน แผ่น ๆ เปน เหลี่ยม ๆ ยาว มาก กว้าง น้อย สมุด อย่าง นี้ เรียก คำภีร์ แลใน คำภีร์ นั้น เขียน คำ อ้อน วอน พระ พุทธเจ้า ที่ พระ สงฆ์ สยาม ร้อง เพลงใน สังฆาวาศ นั้น ๆ (ใน พระ พุทธ ศาสตร์ ไม่ มี อ้อน วอน แล พระสงฆ์ ไม่ ได้ ร้อง เพลง เหมือน บาด หลวงใน คฤสตศาสนา ก็ นึก ๆ เดา ๆ พุ่ง เอา ตาม ความ เห็น ว่า น่า จะ ทำ นอง เดียว ถม้าย ๆ กัน)

เรือทเล ของ ชาว สยาม

ถนึ่ง ชาว สยาม ย่อม มี ไม้ ซุง ดี ๆ สม ควร จะ ต่อ เรือ กำ ปั่น ได้ มี ทั้ง เสา กระโดง แต่ ไม่ มี ป่าน ขวั้นเชือก เชือก ของ ชาว สยาม นั้นใช้ ขวั้น ด้วย กาบ มพร้าว ใบ เรือ ของ ชาว สยาม ก็ใช้ เสื่อ ผืน เบ้อเร่อ เครื่อง เรือ ทเล เหล่า ที่ ว่า นี้ เลว กว่า ของ เรา (ฝรั่ง) ที่ ไม่ ทน กว่า แต่ ก็ ไม่ เสีย ประโยชน์ กว่า นัก ใบ เรือ ของ ชาว สยาม ถึงไม่ทน ก็ เบา อุ้ม ลม อยู่ ใน ตัว เอง รับ ลม ดี กว่า ใบ เรือ ของ ฝรั่ง เมื่อ มี ลม มาก หรือ น้อย ก็ แล่นได้ ไม่ต้อง กลับ ใบ เปลี่ยน ทาง แก้ไข

ไม้ สำหรับ ใช้ ประโยชน์ อย่าง อื่น ๆ

ใน ความ งาม แล้ว ชาว สยาม มี ไม้ ซุง ของ ตน สมควร จะ สร้าง เรือน เหมาะ มาก ด้วย เนื้อ ดี แล เนื้อ อ่อน จะใส่ กบ ฤๅ หลัก เสลาก็ ได้ ดี มี เลือก ใช้ ได้ ทั้ง ไม้ เบา แล ไม้ หนัก ที่ สุด ไม้ บาง อย่าง ก็ เลื่อย ง่าย แต่ เปราะ หัก ง่าย บาง อย่าง ก็ไม่ รู้ จัก หักไม่ ว่าประทุก ประทา น้ำ หนัก ลงไป หนักเท่าไร ไม้ อย่าง

ทน ทาน ชนิด นี้ ฝรั่ง เรียก ไม้ เมริ นับ เปน ดี กว่า ไม้อย่างใด ๆ หมดใน การ ที่ จะ ทำ กง เรือ กำปั่น ไม้ อย่าง หนัก แล เหนียว นั้น ฝรั่ง เรียก ไม้ เหล็ก รู้จัก ใช้ กัน ดีใน เกาะ ของ เรา ที่ ประเทศ อเมริกา ยิ่ง คนใช้ กัน มาก เข้า ต่อ มา ก็ยิ่ง เห็น ว่า น่า จะ ดี กว่า เหล็ก ทน กว่า เหล็ก สยาม ยัง มี ไม้ อย่าง เบา ที่ สุด แล ศรี งาม อย่าง ยิ่ง บาง คน ชม ว่า งาม ราว กะ กำมะหยี่ แต่ เหนียว มาก เลื่อย ฤๅ สกัด ยาก ข้าพเจ้า ออก คลาง แคลง ว่า เรา (ฝรั่ง) จะ มี ไม้ อย่าง ว่านี้ ใน ทวีป ยุโรป บ้าง ฤๅ หาไม่ ไม่ แน่

ไม้สำหรับ ทำ เรือ ยาว

ข้อ สำคัญ กว่า อื่น ๆ หมด นั้น ชาว สยาม มี ต้นไม้ สูง แล เปลาตรง ยาว เหยียด ต้นไม้ ชนิด นั้น ต้น เดียว พอ ที่ จะ ทำ เรือใช้ ใน แม่น้ำ ฤๅ เรือ ยาว ได้ สบายไม่ พัก ต้อง ต่อ เรือ ยาว นั้น พวก ฝรั่งโปรตุเกสเรียก บะลอน ว่า ยาว ระหว่าง ๑๒ ถึง ๒๐ วา คือใช้ รวง ต้นไม้ เปน ราง แล้ว ใช้เบิก ปาก เรือให้ผาย ออก ด้วยความร้อน แห่ง กอง เพลิง แล้ว เลือกไม้ อย่าง ยาว เท่า กัน มาเสริมต่อเปนกราบ สองข้างขึ้นไป อีก แล การ ที่ จะให้ งด งาม เอาไม้ ต่อโขน หัว แล ท้าย เรือ เชิด ขึ้น ไปจน สูง มาก ทั้ง ตัดให้งอน ช้อย ขึ้นไป ด้วย มัก ประดับ ด้วยจิตรกรรมจำหลัก แล ปิด ทอง บาง ลำ ก็ ถึง ประดับ มุก (เห็น จะ ประดับ กระจก มาก กว่า ประดับ มุก ละ กระมัง)

ชาว สยาม ไม่ มี ไม้ อย่าง ฝรั่ง มี

แม้ชาว สยาม มี ไม้ อย่างดี ๆ หลาย อย่าง ต่าง ๆ ชนิด กระนั้น ชาว สยาม ก็ไม่ มี ไม้ อย่าง ที่ เรา (ฝรั่ง) รู้ จัก กันใน ทวีป ยุโรป

ชาว สยาม ไม่ เคย ที่ จะ ปลูก ต้น หม่อน ฝรั่ง เปน แล เพราะ เหตุ ชาว สยาม จึงไม่ มี ตัวไหม (น่า จะ หลง การ เลี้ยง ตัวไหม มี มาใน กรุง สยาม

ฝ้าย เหนือ ช้ำ นาน มา แล้ว) อนึ่ง ต้น แฟลกซ์ (เปลือก ทำ ผ้า ลินิน) ก็ไม่ มี งอกใน กรุง สยาม ทั้งไม่ มีใน อินเดีย หัวเมืองใด ฤๅ ว่า กัน อย่าง ที่ สุด ถึง มี ก็ไม่ มีใคร นับถือ จึ่งไม่ ปรากฏ ต้น ฝ้าย ที่ ชาว สยาม มี อุดม นั้น ชาว สยาม กล่าว ว่า น่าใช้ มาก กว่า แล นุ่ง ห่ม ผ้า ที่ ทอ ด้วย ฝ้าย ก็ มี ความ สุข มาก กว่า เหมาะ กว่า แก่ ชาว สยาม โดย เหตุ ที่ ผ้า ทอ ด้วย ฝ้าย ไม่ ทำให้คน ที่ นุ่ง เปน หวัด แม้ ถึง จะ ถูก ชื้น เหตุ ฉนี้ ชาว สยาม จึ่ง ไม่ ใคร่ เจ็บ เปน ไข้ หวัด เหมือนใช้ ผ้า ลินนิน

ต้น อบ เชย แล ฝาง

ชาว สยาม ก็ มี ต้น อบ เชย แต่ เลว กว่า ที่ มีใน เกาะ ลังกา แต่ ก็ ยัง ดี กว่า เมือง อื่น ๆ มี ทั้ง ฝาง แลไม้ อย่าง อื่น สำหรับ ย้อม สี

ขอน ดอก

อนึ่ง ชาว สยาม ก็ มี ขอน ดอก อย่าง ที่ ฝรั่ง เรียก อาควิลา ฤๅ อาเลียว แต่ไม่ ดี เหมือน กะลัม พัก ฝรั่ง เรียก กะลัมพา ของ เมือง ญวน แต่ ยัง ดี กว่า ไม้ อาควิลา ของ บ้าน เมือง อื่น ๆ ไม้อย่าง นี้ หาได้แต่ เปน ท่อน ๆ โดย เหตุไม่ เปนไม้ หอม ทั้ง ต้น เปน แต่ ชั่ว ตรงไหน ที่ ผุใน ต้นไม้ชนิด อย่าง นั้น ๆ ที่ กายะสิทธิ์ ลง เท่านั้น จึ่ง เปน เนื้อไม้ หอม แลไม้ ชนิด เดียว กัน กะ อย่าง ที่ ว่า นี้ ก็ไม่ เปน ทุก ๆ ต้น ต้น ที่ เปน ขอน ดอก ฤๅ เนื้อไม้ อย่าง ดี ก็ไม่ มี เสมอไปใน ที่ ตรง ที่ เคย มี มา แต่ ก่อน เพราะ ฉนั้น ต้อง การ เวลา พยายาม เที่ยว แสวง หาไปใน ป่า ลำบาก มิใช่ เล่น ไม้หอม อย่าง นี้ แต่ ก่อนใน กรุง ปารีส มี ราคา แพง มาก แต่ ถึง เวลา นี้ ซื้อได้ ตาม ราคา พอ สมควร แล้ว

ตอนที่ ๕ แร่ในสยาม

ชื่อเสียง แร่ ใน กรุง สยาม

ไม่ มี บ้าน เมืองใด จะ ขึ้น ชื่อ ลือ นาม ว่า อุดม ด้วย แร่ ดี ๆ โด่ง ดัง กว่า กรุง สยาม จึ่ง อุดม ด้วย รูป เคารพ แล รูป หล่อ โดย ฝีมือ ช่าง ทั้ง สิ่ง อย่าง อื่น ๆ อวด ตาโลก ดื่น อยู่ ใน กรุง สยาม เห็นได้ ว่า ชาว สยาม ชั้นโบราณ ชำนาญ การ ถลุง แร่ มา หล่อ ดี กว่าใน สมัย ปัตยุบัน นี้ อนึ่ง เชื่อ กัน ว่า ครั้งโบราณ ชาว สยาม ถลุง ทอง คำ ออก จาก แร่ได้ ก็ เป็น อัน มาก โดย ฤทธิ์ ที่ สยาม นับถือ ทาง ศักดิ์ สิทธิ์ ตาม เภท บ้าน เภท เมือง จึ่ง ทำให้ ไม่ ชั่ว แต่ เกิด มี รูป เคารพ สร้าง ขึ้นไว้ มาก มาย ด้วย ทอง หรือ ปิด ทอง ทั้ง เกิด มี หลังคา พระ อุโบสถ พระ วิหาร สยาม ปิด ทอง ด้วย อนึ่ง มี ผู้ ที่ เที่ยว ตรวจ ตราได้ พบ ทราก บ่อ แร่ ที่ เคยได้ ขุดไว้ แต่ ครั้งโบราณ ทั้ง พบ เตา ถลุง ยัง มี ทิ้งไว้ เป็น อัน มาก จึ่ง พา ให้ คิด กัน ว่า ชาว สยาม เห็น จะ เลิก การ ถลุง แร่ แล หล่อ รูป เคารพ พื้น เมือง มา เสีย แต่ ครั้ง ทำ สงคราม กับ พะโค (รามัญ หงสาวดี) ยุคโบราณ นั้น นั่น เอง

อาการ แร่ ใน ปัตยุบัน

มาตระ ว่า พระ มหา กษัตริย์ ที่ เถลิง ถวัลยรัช ใน ปัตยุบัน ไม่ ทรง พระ สามารถ ที่ จะ ค้นให้ พบ ขุม ทองคำ ฤๅ ขุม เงิน อย่างใด อย่าง หนึ่ง ที่ มี ค่า คุ้ม ความ เหนื่อย ยาก สม พระองค์ ได้ ทรง ปั่น มาก พาก เพียร พยายาม มา แม้ถึง พระองค์ ได้ ทรงใช้ ฝรั่ง บาง คนให้ มา ฉลอง พระเดช พระคุณ ใน การ นี้ ก็ ยัง คง ไม่ สำเร็จ พระ บรม ราช ประสงค์ อยู่ นั้น เอง ใน จำนวน ฝรั่ง ต่าง ๆ ที่ รับ ราชการ ตรวจ แร่ นั้น มี คน สะเปน ผู้ หนึ่ง ซึ่ง มา จาก เมือง เมกซิโก มาได้ ค้นได้ ดี สมบูรณ์ พูด สุ เเม้ ไม่ ถึงได้ เป็นใหญ่ เป็นโต ยวด ยิ่ง ว่า กัน อย่าง

ที่สุด ก็ มี ทาง เลี้ยง ชีพ เปนที่ มั่น มาได้ ถึง ๒๐ ศก จน ถึง เวลา ถึง อนิตยกรรม ได้ โดย สรรเสริญ เยิน ยอ บุญญาภินิหาร พระ พุทธเจ้า อยู่หัว ทั้ง กราบ ทูล ต่อ สัญญา จะ ค้น บ่อ แร่ อัน เปน ขุม พระราช ทรัพย์ ประเสริษฐ์ ถวายให้จงได้ เมื่อ ได้ ขุด แล ถลุง มา หลาย ตำบล แล้ว ก็ พบ แต่ ชั่ว บ่อ แร่ ทองแดง อย่างไม่ อุดม มี เนื้อ ทองคำ แล เนื้อ เงิน ผสม อยู่ ด้วย บ้าง เล็ก ๆ น้อย ๆ เท่า นั้น (ที่บ่อแร่ จันทึก ฤๅ มิใช่) ขุด แร่ ขึ้น มา เปน น้ำ หนัก ถึง ๕ ฮันเดรด เวธ (๑๔๕ ชั่ง) เมื่อ ถลุง เข้า ก็ ได้ เนื้อ โลหะ ธาตุ เพียง อาวศ์ เดียว ยอบ แยบ (ราว ๓๐ สลึง) แม้ กระนั้น ฝรั่ง คนนั้นก็ ยังไม่ หือ ที่ จะ แยกโลหะ ธาตุ นั้น ออกให้ เปน ส่วน ทองแดง ส่วน ทองคำ แล ส่วน เงิน บริสุทธิ์ จาก กัน อย่างไร ได้

ตัมบัค (ฤๅ นาก)

แต่ พระ มหา กษัตริย์ สยาม มี พระราช ประสงค์ จะให้ เนื้อ โลหะ ที่ ถลุง มาได้ อัน ผสม กัน อยู่ นั้น มี ค่า ยิ่ง ขึ้นโดย เชิง ผสม อยู่ นั้น เอง จึ่ง โปรดให้ เอา เนื้อ ทองคำ ผสม แถม เติม ลงไปใน นั้น อีก เมื่อ ฉนี้โลหะ ธาตุ นั้น ก็ สุก งาม ขึ้น แร่ อย่าง นี้ และ ฝรั่ง เรียก ตัมบัค (ชาว สยาม เรียก นาก) กล่าว กัน ว่า แร่ ที่ เกาะ บอร์ เนียว ถลุง ออก ได้ มี เนื้อ ทองคำ ปน ทองแดง อย่าง มาก แล เพราะ โลหะ ธาตุ อย่าง นี้ หา ยาก จึ่ง ทำให้ มีราคาดี ผิด กว่า น่า ควร จะ เปน เหมือน แต่ ครั้ง เมื่อ กระนั้น ราคา ทอง เหลือง คอรินเถียน อัน เปน ที่ นิยม ทวี ขึ้น ฉนั้น แต่ ข้อ ที่ แท้ อัน ทำให้ มี ราคา ขึ้น แก่ ชาว สยาม นั้น ก็ เพราะ ทราบ ว่า มี เนื้อ ทองคำ ผสม อยู่ ใน นั้น เท่า นั้น ยิ่ง ผสม มาก ส่วน ก็ ยิ่ง มี ราคา ดี ยิ่ง ขึ้น พระ ราช ประสงค์ เดิม ของ พระพุทธ เจ้า อยู่ หัว ก็ มี แต่ จะใคร่ ทรงได้ เนื้อ ทองคำ หาใช่โปรด ตัมบัค (คือ นาก) ไม่ เรา ได้ เห็น เมื่อ พระ มหา กษัตริย์ สยาม ได้ มีพระ บรม ราช โอง การ ให้ สร้างไม้ กางเขน ขึ้น อัน หนึ่ง สำหรับ พระราช

ทานแก่พวกที่นับถือศาสนาพระคฤสต์นั้น องค์ที่สำคัญที่สุด แลเปน ส่วนที่ย่อมที่สุด คือรูปพระเยซูนั้น ก็หล่อด้วยทองคำ ตัวไม้กางเขน เท่านั้น ทำด้วยตัมบัค (คือนาก) วินเซนต์เดอแบลงก์ เล่าว่า พวกฝรั่ง โปรตุเกสได้เคยผสมตะกั่วกับทองแดงขึ้นเปนโลหะธาตุอย่างหนึ่ง บางที พวกโปรตุเกสเรียกว่า คันเซ บางทีก็เรียก คันซา (ทองเหลือง) พวกโปร ตุเกสบอกว่าได้หล่อเปนรูปอนุสาวรีย์ แลทำเปนเงินใช้ (คืออัฐ) แต่หาได้ ตีตราของพระมหากษัตริย์ด้วย จึงหาใช่เงินตราไม่ แต่เปนเบี้ยซ่อย ที่ไม่ว่าใครก็มีกรรมสิทธิ์ที่จะทำขึ้นใช้โดยลำพังได้ (ท่านองบีเจ๊ก) ฤๅ ใช้แท่งโลหะแทนเบี้ยเปนทองเหลืองเท่านั้น)

พระมหากษัตริย์สยามเอาตัวหมอวินเซนต์ไว้ทำแร่หลวง

ขากลับจากกรุงสยามนั้น เราพาหมอวินเซนต์กลับกรุงปารีสด้วย หมอคนนี้ได้ออกจากกรุงฝรั่งเศส เพื่อจะมายังกรุงเปอร์เซียกับบาด หลวงกฤสตปาโมกษเมืองบาบีโลน ครั้นเมื่อได้ทราบว่ามีเรือกำปั่นของ พระราชาฝรั่งเศสลำแรกจะไปสู่กรุงสยามมาถึง ก็ยั่วใจให้หมอหยากไป กรุงสยามด้วย ออกจากความปรารถนาจะใคร่เที่ยวในเมืองต่างประเทศ ทั้ง หวังที่จะได้โดยสารกลับไปสู่กรุงฝรั่งเศสเมื่อขากลับนั้นด้วย หมอวิน เซนต์เข้าใจการคิดเลข แลรสายะนะศาสตร์ จึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้า แผ่นดินสยามขอเอาตัวหมอนั้นไว้รับราชการก่อน เพื่อให้ช่วยบงการการ ทำแร่ของพระพุทธเจ้าอยู่หัว

คำหมอเล่าถึงเรื่องแร่กรุงสยาม

หมอเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า หมอก็ได้แนะนำชาวสยามให้ทำงานที่ สมัครสำ ไม่เปลืองแรง เปลืองบ้างสิ่งบางอย่างตามรู้ตามเห็น เกิดผล

ดาวน์โหลดจากระบบ TUDC โดย นายกฤษณ พวกยะ หมดอายุ 12/04/2564

ให้ได้กำไรดีขึ้นอีกกว่าที่เคยทำมาแต่เดิมเล็ก ๆ น้อย ๆ หมอได้สำแดงให้ชาวสยามเห็นแร่เหล็กกล้าอย่างดีมาก ๆ อันมีอยู่ณยอดเขาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีผู้ได้ไปตรวจพบมาแต่ก่อนแล้ว แต่ชาวสยามละเลยเสียไม่คำนึงถึง หมอแนะให้ชาวสยามไปตรวจพบบ่อแก้วผลึกก็แห่งหนึ่ง ที่มีแร่พลวงก็แห่งหนึ่ง ที่บ่อพลอยกากะรุนก็แห่งหนึ่ง แลพบแร่อย่างอื่น ๆ อีกหลายประการ ทั้งที่เขามีสีดาขาวก็แห่งหนึ่ง นอกจากนี้หมอยังได้ไปตรวจพบบ่อแร่ทองคำก็ตำบลหนึ่ง ความคิดหมอเห็นว่า ดูน่าจะอุดมทองคำมาก แต่ว่าตามสามารถที่จะพอวินิจฉัยได้เท่านั้น ยังหาได้ทดลองถลุงดูไม่ ด้วยหมอปิดความไม่ได้บอกกล่าวให้ชาวสยามทราบ มีชาวสยามที่เปนนักเลงเล่นแร่แปรธาตุเปนหลายคน พระสงฆ์ก็หลายรูป ลอบมาหาหมอเปนการลับ เพื่อปฤกษาหมอถึงวิชาแยกโลหะธาตุแลถลุงโลหะธาตุให้บริสุทธิ์ ได้พาตัวอย่างแร่สำคัญ ๆ ที่ดี ๆ น่าจะมีผลมากมาให้ดู แร่บางอย่างหมอได้ลองแยกธาตุออกดู ได้จำนวนน้ำหนักเนื้อเงินอย่างดีมากส่วน นับเปนแร่วิเศษทีเดียวก็แทบจะว่าได้ แลตัวอย่างแร่ที่นักเลงเล่นแร่แปรธาตุเอามาหาฤๅนั้น ๆ เปนแร่ผสมโลหะธาตุหลาย ๆ อย่างก็มี (ปรากฏดูเหมือนอาการหมอวินเซนต์จะไม่สู้ซื่อตรงต่อไทยสมไว้วางพระราชหฤทัยนัก แม้ถ้าจริงเหมือนพูด)

ดีบุก แล ตะกั่ว

ส่วนแร่ดีบุกแลแร่ตะกั่วนั้น ชาวสยามได้พบแลรู้จักถลุงให้ได้เนื้อโลหะธาตุมาก ทำดีขึ้นมาแต่ไรแล้ว แม้ฝีมือถลุงจะยังไม่ชำนิชำนาญถูกต้องทางวิทยาได้เต็มที่ กระนั้นสยามก็ยังไม่หยุดที่จะได้ผล

กำไร อย่าง ร่ำ รวย มาก ที่ เดียว แร่ ดีบุก ฤๅ กะดินนี้ ตาม คำ ฝรั่ง โปรตุเกส บอก เล่า ว่า มี ชุก ชุม ตลอด ไป ทั่ว สุวรรณ ภูมิ ประเทศ ถลุง ง่าย แล ค้น พบ ง่าย ขุด แร่ ก็ ง่าย ตัว อย่าง ดีบุก นั้น แล เห็น อยู่ แก่ ตา ตาม ถ้ำ ชา ธรรมดา เหล่า นั้น นั่น เอง ด้วน เอา ไป จาก เมือง นี้ แต่ ถ้า จะ ประสะ ให้ แข็ง ขึ้น ฤๅ ขาว ขึ้น อีก เหมือน ถ้ำ ชา อย่าง ดี ก็ ต้อง เอา แคดเมี่ย อัน เปน แร่ อย่าง หนึ่ง ทำ ให้ เปน ผง ได้ ง่าย ๆ นั้น ผสม เข้า ด้วย ถ้า จะ ให้ ศรี ออก เหลือง ก็ หลอม ผสม เข้า กับ ทองแดง อีก เล็ก น้อย แต่ ถ้า ผสม เข้า แล้ว ก็ ทำ ให้ ทั้ง ดีบุก แล ทองแดง ขึ้น เงา งาม ขึ้น ด้วย แล ดีบุก ขาว อย่าง นี้ นี่ เอง ที่ ฝรั่ง โปรตุเกส เรียก ว่า ตอ ตินัค นี่ แล๊ะ เปน คำ ที่ หมอ วินเซนต์ เล่า เรื่อง แร่ กรุง สยาม ให้ ฟัง

แร่ แม่ เหล็ก

ที่ ข้าง เคียง เมือง ตะโว้ (ลพ บุรี) นั้น มี เขา แม่เหล็ก แห่ง หนึ่ง อนึ่ง แม่ เหล็ก นี้ ยัง มี อีก แห่ง หนึ่ง ใกล้ เมือง —ชน สะถัม เปน เมือง ตั้ง อยู่ ใน เกาะ ใน อ่าว เบ้ง กะหล่ำ (เบงคอล) ไม่ ไกล จาก ฝั่ง ทเล สยาม กว่า สุด เสียง ตน กู่ แต่ แม่ เหล็ก ที่ ขุด ขึ้น ณ เมือง ชน สะถัม นั้น มัก สิ้น ฤทธิ์ เสีย ภาย ใน ๓ ฤๅ ๔ เดือน ข้าพเจ้า ไม่ ทราบ ว่า แม่ เหล็ก ใน เมือง ตะโว้ (ลพ บุรี) จะ เปน เช่น นั้น ด้วย ฤๅ ไม่

บ่อ พลอย

ตาม ภูเขา กรุง สยาม ชาว สยาม พบ พลอย ปลาด ๆ วิเศษ หลาย อย่าง แต่ ปก ปิด กัน นัก หมอ วินเซนต์ บอก แก่ ข้าพเจ้า ว่า ได้ เคย เห็น พลอย แล เพชร์ ที่ ตก อยู่ ใน มือ พระสงฆ์ ผู้ ไม่ ใคร่ จะ เอา ธุระ ใน การ ที่ จะ แสวง หา พลอย เหล่า นั้น นัก ว่า เปน ตัว อย่าง ที่ ขุด ขึ้น มา ได้ จาก บ่อ แร่ (พระ สงฆ์ จะ อย่างไร จะ เอา เพชร์ พลอย ไป อวด ฝรั่ง เล่า) อนึ่ง หมอ วินเซนต์ ก็ ยืน

ยัน ต่อ ข้าพเจ้า ว่า มี ผู้ มี ชื่อ บาง คน ได้ ไป พบ เพ็ชร์ แต ได้ พาไป ให้ แก่ ขุน นาง ของ พระ มหา กษัตริย์ เลย ต้อง พ่ายไป เมือง พะโค (มอญ) โดย เหตุ ที่ ไม่ ได้ รับ อนุญาต ให้ ทำ แต แม้ แต่ จะ ได้ บำเหน็จ รางวัล ฤๅ ราคา ค่า เพชร์ ตัว อย่าง นั้น บ้าง ก็ หา มิได้

เหล็ก กล้า

ข้าพเจ้า ได้ กล่าว มา แล้ว ว่า เมือง กำแพง เพชร์ นั้น เปน แหล่ง ต่ำ ถือ ใน เรื่อง มี บ่อ แร่ เหล็ก กล้า อย่าง ดี พล เมือง เมือง นั้น ขุด เอา มา ถลุง ทำ ดาบ หอก แล มีดใช้ มีด ที่ เรียก กัน ว่า เปน นั้นใช้ กัน ทั่วไป ทั้ง บ้าน ทั้ง เมือง ถือ กัน ว่า มิใช่ ศัสตรา วุธ แม้ อาจ จะ ใช้ เปน ศัสตรา วุธได้ ถนัด เมื่อ ยาม ต้อง การ ด้าน คม นั้น กว้าง ๓ ฤๅ ๔ นิ้ว ยาว ราว ๑๕ นิ้ว พระ มหา กษัตริย์ พระ ราชทาน ดาบ แล มีด พก เสนา สยามใช้ เหน็บ มีด พก ข้าง ซ้ายโผล่ ด้าม ขึ้น มา หน่อย (น่า กลัว จะ เอาไป ย่ำ กะแชก ชวา มะลายู เพราะไม่ ปรากฏ ว่า ขุน นางไทยใช้ มีด พก แล การ พก มีด ฤๅ แม้ สพาย ดาบ เข้า เฝ้า ฤๅไปไหน ท่าม กลาง มหา ชน ก็ ถือ นอก จาก เพลา สงคราม ฤๅ แห่ เสด็จ พระราช ดำเนิร ประพาศ แม้ กระนั้น ก็ ยัง ต้อง สรวม ฝัก ซ่อน คม) พวกโปรตุเกต เรียก คริสต์ เปน คำ เถื่อน มา จาก กฤช ที่ ชาว สยามใช้ พก นั้น เอง คำ นี้ ยืม มา จาก ภาษา มะละยัน (มะลายู) ซึ่ง เปน ที่ นิยม กัน ตลอด พิภพ โลก เบื้อง ตวัน ออก แล กฤช ที่ ทำ ที่ เมือง อาจิน ในเกาะ สุมาตรา นั้น ถือ กัน ว่า เปน กฤช อย่าง ดี วิเศษ ที่ สุด กว่า ที่ ทำ ใน ตำบล เมือง อื่น ๆ ทั้ง สิ้น ส่วน ดาบ นั้น ทาษ ผู้ หนึ่ง ย่อม เชิญ เคียง นายไป ข้าง ขวา มือ เสมอ เหมือน เรา ถือ ปืน เคียง ข้าง ซ้าย

เหล็ก

แร่ เหล็ก ใน กรุง สยาม ก็ มี แต ชาว สยาม รู้ จัก วิธี ที่ จะ ถลุง แต่ บาง คน บอก ข้าพเจ้า ว่า ใน กรุง สยาม มี แร่ เหล็ก ดี ๆ น้อย นอก นั้น

ชาว สยาม ดี เหล็กไม่ใคร่ เปน ดู แต่ การ เดิน เรือ ชาว สยาม ยังใช้ สมอไม้ การ ที่ จะ ถ่วง สมอให้ หนัก เพื่อ ทอด จะได้ ดิ่ง ถึง พื้นใต้ น้ำ นั้น ยัง มักใช้ ผูก ก้อน ศิลา ถ่วง ช่วย น้ำ หนัก ทั้ง ชาว สยาม ไม่ มี เข็ม หมุด ไม่ มี เข็ม เย็บ ผ้า ไม่ มี ตาปู ไม่ มี สิ่ว ไม่ มี เลื่อย ชาว สยามไม่ได้ ใช้ ตาปู สัก ตัว เดียวใน การ ปรุง เรือน สร้าง เปน เคห สถาน ทั้ง หลัง อ้ายกะโต ใช้ เข้า เดือย ตอก สลัก ไม้ ทั้ง สิ้น ทั่ว ทั้ง หลัง ไม่ ว่า เรือน เล็ก เรือนใหญ่ ที่ ผูก รัด ก็ใช้ หวาย แต่ไม้ ตอก เข็ม หมุดก็ หลาวไม้ ไผ่ เปนไม้ กลัด เหมือน กับ บรรพ บุรุษ ของ เรา ครั้ง ดึก ดำบรรพ์ แม้ เข็ม เย็บ ผ้า ก็ใช้ หนาม แต่ ลูก กุญแจ ที่ ชาว สยาม ใช้ นั้น มา จาก เมือง ญี่ ปุ่น ทำ ด้วย เหล็ก บ้าง ทองแดง บ้าง ใช้ ได้ ทน ทาน ดี ที่ เดียว (ดู แต่ ประตู โบถ ยังใช้ ดั้น กลอน แลไข ด้วย ลูก ดาล แต่ ที่ ว่าใช้ หนาม แทน เข็ม น่า จะ กระไร อยู่ แต่ กุญแจ ยัง มา จาก อื่น ได้ ทำไม เข็ม จะ ไม่ มี มาให้ ใช้บ้าง เลื่อย สิ่วไม่ มี นั้น น่า จะ หลง มีด ยัง มี ใช้ ได้)

ดินประสิว แลดินปืน

ชาว สยาม ทำ ดิน ปืน อย่าง เลว ที่ สุด การ ที่ ทำ ดิน ดำไม่ แรงได้ นั้น ชาว สยาม แก้ ตัว ว่า เปน เพราะ ดิน ประสิว ไป หา มาได้ แต่ใน ถ้ำ ที่ มี มูล ค้าง คาว ดิน ประสิว เกิด จาก มูล สัตว์ นั้น ก็ ใช้ กัน ชุม ตลอด อินเดีย แต่ ดิน ประสิว อย่าง เช่น ว่า นี้ จะ ดี ฤๅ เลว ก็ ตาม ที่ พระ มหา กษัตริย์ สยาม ก็ ทรง ขาย ส่งไปให้ แก่ ชาว ต่าง ประเทศ เปน อัน มาก ทุก ๆ ปี

ได้ พรรณนาถึง ความ อุดม สมบูรณ์ แห่ง ภูเขาแลน้ำ ใน ประเทศ สยาม ตาม ธรรมดาโลกะธาตุ เปน เอง แล้ว ต่อไปนี้ น่า สมควร จะ กล่าว ถึง ช้าง ถึง แรด ถึง เสือ แล พวกะ มฤค อัน ร้าย กาจ อย่าง อื่น ทั้งปวง บรรดา มี อยู่ ใน ด้าวแดน สยาม แต่ ยัง เห็น ว่า การ เรื่องนี้ ได้ เคย มี นัก นิพนธ์ เปน

หลาย ท่าน ได้ อธิบาย ไว้ มาก มาย เกิน พอ แล้ว ข้าพเจ้า จึ่ง จะ ขอ ละ เสีย ไม่ ต้อง เอ่ย ถึง ข้าม ไป กล่าว ถึง เรื่อง ประชา ราษฎร พล เมือง แล การ กษิกรรม ของ กรุง สยาม ที่ เดียว ดี กว่า

ตอน ที่ ๖ ที่ประกอบกษิกรรม อันเปนอู่เข้า อู่น้ำของสยาม

เมือง สยาม เปน ดินโคลน

พื้น แผ่น ดิน สยาม ไม่ใช่ ดิน ปน หิน เปน การ แสน ยาก ที่ จะ ขุด หา ดิน เหนียว อย่าง ปน ธาตุ ที่ ผสม ทำ ถ้วย ชาม ได้ ข้อ นี้ และ ทำให้ ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า เมือง สยาม ทำ นอง เดียว กัน กะ บาง คน บอก ข้าพเจ้า ถึง เรื่อง เมือง อิยิปต์ ว่า ค่อย ๆ พอก ดินโคลน มั่ว มูล เข้า เปน ปัถพีภาค ซึ่ง น้ำ ฝน ชะ ไหล ลง มา จาก ภูเขา ก่อน จะ เข้า ปาก แม่ น้ำ (เจ้าพระยา) นั้น มี สันดร ทราย ตาม ชาว ทเล เรียก อก เต่า สกัด กั้น อยู่ เปน เครื่อง ห้าม เรือ กำปั่นใหญ่ มิให้ ล่วง ล้ำ เข้าไป ข้างใน แม่ น้ำได้ อก เต่า นี้ น่า ที่ จะ ทวี ขึ้นใน ตัว เอง ที่ ละ เล็ก ละ น้อย แล คง จะ มี วัน หนึ่ง เมื่อ ถึง เวลา กลาย เปน ฝั่ง พื้น ปัถพี ดล ขึ้นใหม่

การ ที่ น้ำ ท่วม ปี ละ ครั้ง ทำให้ พื้น ดิน สยาม อุดม ขึ้น

เพราะ ฉนั้น ดินโคลน ที่ ชะไหล ลง มาจาก ภูเขานี้ นั่นเอง เปน ตัว สาเหตุ ให้ พื้น ดิน แถบ พระมหานคร สยาม (กรุงศรีอยุทธยา) อุดม ดี สำหรับ การ เภาะปลูก ตลอด ทั่ว ดิน แดน ที่ น้ำ ท่วม ประจำ ปี ในที่ อื่น อัน เปน พื้น ที่ สูง ที่ สุดนั้น ภูมิ ภาค แห้ง อยู่ ตลอด ปี แล ถูก ร้อนเผา ด้วยแสง อาทิตย์ ใน เพลาเมื่อ สิ้น ฤดู

ฝนแล้ว ในพื้นที่ๆ ถูกแดดเผาเร่าร้อนแห้งเกราะอยู่นั้น ก็เหมือนกับพื้นที่ในเมืองสะเปนที่อากาศอยู่ข้างร้อนมากๆ ถ้าเนื้อที่ดินอุดมดีอยู่ตามธรรมดาโลกธาตุแล้ว เหมือนตัวอย่างเช่นที่ดินระหว่างเมอเซีย แลคาร์ถะเยนา พืชพรรณอปรัณชาติที่ปลูกลงไว้บางทีก็ได้ผลมากมายหลายเท่ากว่าที่อื่นๆ แม้แต่กระนั้นก็ยังต้องสุดแท้แต่ฝน สุดแท้แต่ตัวแมลงต่างๆ แลสุดแท้แต่เหตุอันไม่สดวกอย่างอื่นๆ ที่มักมีอันเปนขึ้นบ่อยๆ ทำให้เสียพืชผลติดต่อกันไปตั้งหลายๆ ปี แลอาการเช่นว่านี้ นอกจากยังเปนในดินแดนเมืองอื่นเดียทั้งปวง บรรดาที่น้ำไม่ท่วมถึง แม้จะมิใช่อเลอที่ที่ดินไม่สู้ดีแล้ว ก็ยังมีภยันตรายแก่พืชพรรณที่เภาะปลูกลงไว้ ด้วยตัวแมลงต่างๆ เปนต้นผลาญอีก ติดต่อกันไปหลายๆ ปี แต่เพราะอาการที่มีน้ำท่วมประจำปี อำนวยให้กรุงสยามนี้ เหมือนเปนนายประกันภยันตรายแก่พืชพระณอปรัณชาติอยู่ในตัว ถึงน่าเก็บเกี่ยวก็ได้ผลเม็ดเข้ามากมายอยู่แทบทุกปี ทั้งผนวกรสดินในราชอาณาจักร์สยาม ให้อิ่มด้วยปถวีโอชะอย่างอื่นอีกก็หลายประการ

การน้ำท่วมทำลายตัวแมลงร้ายต่างๆ

การน้ำท่วมนั้นนอกจากเพิ่มปถวีโอชะให้ภูมิภาคพื้นแล้ว ก็ยังช่วยทำลายตัวแมลงร้ายต่างๆ ให้หมดไปอีก แม้ยังมักเหลือตัวแมลงอเนกพันธุ์ซึ่งคอยขัดต่อความสดวกการประกอบกษิกรรมอยู่เปนธรรมดา ธรรมดาโลกสั่งสอนสัตว์เดรัจฉานทั้งปวงในกรุงสยาม ให้รู้จักหนีพ้นน้ำท่วม นกซึ่งไม่มีรวงรังในบ้านเมืองเรา (ฝรั่ง) เช่นนกพิลาบเปนต้น ก็ทำรวงรังร่มเงาอาไศรยในกรุงสยาม นกน้อยๆ เช่นนกกระจาบซ้อนอยู่ข้างฉลาดในกรุงสยามทำรังรวงตามต้นไม้อย่างประณีต (ชาวสยามว่าเคยสังเกตปีใดน้ำจะท่วมมาก รังนกน้อยๆ เหล่านั้นมักทำสูง)

ปลวกในกรุงสยาม

ใน กรุง สยาม ปลวก ก็ ชุม พอใจ ถ้าง ผลาญ สิ่ง ต่าง ๆ ให้ ฉิบ หาย อเนก แล้ว ยัง กัด สมุด ต่าง ๆ ให้ ทลุ เปน ร่อง รู อีก ด้วย (สมุด นั้น ตัว สาม ง่าม ผลาญ เก่ง ปลวก ผลาญ ก็ ผลาญ เอา วินาศ ที่เดียว) พวก ฝรั่ง ครูสอน คฤสต์ ศาสนา จำ ต้อง สงวน สมุด หนังสือ ของ ตน โดย เคลือบ หลัง แล สัน สมุดไว้ด้วย เชแรม (ลงรัก) เล็ก น้อย กัน ปลวกไม่ กล้า ทลวง เข้าไปได้ เมื่อได้ ระวัง กันเสีย อย่าง นี้ แล้ว ปลวก ก็ไม่ มี อำนาจ ที่ จะ กัด แล สมุด นั้น ก็ คง น่า ดู อยู่ นั่น เอง ด้วย ยาง (รัก) อย่าง ว่า นี้ ไม่ได้ ผสม กับอะไรให้ เปน สี สัน หลัง แล สัน สมุด เปน สี เดิม อย่างไร ก็ คง อยู่ อย่าง นั้น เหมือน กะ แผ่น รูปภาพ ที่ เรา เคลือบ ยาง อย่าง นี้ เข้าไว้ การ เคลือบ เชแรม (รัก) นี้ ทำได้ ง่าย ๆ ไม่แพง แลไม่ ลำบาก ลำบน อย่างไร ถ้า จะ ลอง ว่า เชแรม จะ รักษาไม้เตียง นอน เรา กัน ตัว บักได้ ฤๅไม่ บ้าง ก็ จะ ดี เชแรม อย่าง นี้ เอง ที่ ทา ผ้าใบ ทำให้ คง ทน ราว กะ เชาโค ยาง เชแรม นี้ เอง ที่ใช้ ทา คบใหญ่ ซึ่ง บาง คน บอก ว่า ทำ ด้วย เชาโค อนึ่ง บาง ที ถ้วย ใบ น้อย ๆ ที่ เคลือบ สีแดง ที่ มา เมือง ฝรั่ง จาก เมือง ญี่ปุ่น แล เบา จน ทำ ให้ ฝรั่ง พิศวง นั้น ก็ ทำด้วย ผ้า สอง ชั้น ทำ เปน รูป ถ้วย แล เคลือบ แล้ว เคลือบ เล่า ด้วย ยาง อัน ผสม ศรี ซึ่ง เรา (ฝรั่ง) เรียก ว่า ลักกา ฤๅ วานิช จีน ตาม ที่ ข้าพเจ้าได้ พรรณ นา มา แล้ว ถ้วย เหล่า นี้ใช้ ไม่ ทน ถ้า เอา สุรา ร้อน ๆ ริน ลงไปใน นั้น

เหลือบ

บัด นี้ จะ ได้ กลับ กล่าว ถึง เรื่อง ตัว แมลง ต่าง ๆ ซึ่ง ข้าพเจ้าได้ เอ่ยที่ จะ พูดถึง มา บ้าง แล้ว ตัว แมลง ชั้ว ธรรมดา ของ มัน ก็ เหมือน ทำ นอง ตัว เหลือบ ของ เรา แต่ ฤดู ร้อน ของอากาศ ทำให้มัน มี พิษเรี่ยว แรง ขึ้น อีก มาก จน ถึง

ถุง ท้าว หนา ๆ ยัง ป้อง กัน ขาเรา มิให้ ถูก เหล็กใน มันไม่ได้ แม้ กระนั้น ก็ ดู เหมือน น่า จะ รู้ ได้ ว่า จะ ทำ กะ มัน อย่างไร ดี ด้วย ชาว เมือง นี้ เอง แล พวก ฝรั่ง ที่ อยู่ มา ใน เมือง นี้ มา หลาย ๆ ปี ไม่ มี ตุ่ม รอย ถูก มัน กัด เหมือน กัน กะ พวก เรา

ตะขาบ

ตะขาบ ก็ มี ใน กรุง สยาม เหมือน ใน เกาะ อเมริกา สัตว์ เลื้อย คลาน ตัว น้อย นี้ ฝรั่ง เรียก เรบไตล์ เพราะ มัน มี ตีน มาก ตลอด ตาม ตัว แล ดู ตีน มัน ทุก ตีน สั้น มาก เมื่อ คิด ตาม ส่วน ที่ ตัว มัน ยาว ราว ๆ ๖ ฤๅ ๗ นิ้ว ฝรั่ง ข้อ ที่ พิลึก มาก นั้น (นอก จาก ส่วน ตีน กะ ตัว ตีน ยัง โค้ง ๆ ช่วย กัน เดิน ไป ทุก ตีน) ทาง หัว ฤๅ ทาง หาง ก็ ดู อย่าง เดียว กัน แต่ เหล็กใน ของ มัน ต่อย เจ็บ มาก แต่ไม่ มี พิษ ถึง ตาย ฤๅ เปน อันตราย แก่ ชีวิต คน ฝรั่ง เศส ผู้ หนึ่ง เปน ลูก เรือ ที่ มา กรุง สยาม กับ พวก เรา อยู่ ดี ๆ ถูก ต่อย ใน ที่ นอน กว่า ๑๕ นาฑี แล้ว ยัง ปวดไม่ หาย ลุก ขึ้น ไม่ ได้ ชาวสยาม บอก ว่า ตะขาบ นั้น มี ๒ หัว ทั้ง ปลาย ตัว ทางโน้น แล ทาง นี้ ใน ครึ่ง ปี มันใช้ เดิน ทาง หัว หนึ่ง ต่อไป อีก ครึ่ง ปี มัน กลับ ใช้ เดิน ทาง อีก หัว หนึ่ง (ข้อ ท้าย นี้ไม่ เคยได้ ยิน แต่ อาจ จะ มี ใคร เล่า ให้ ฟัง ได้ จริง)

ความ เขลา ของ ชาว สยาม ใน สิ่ง เปน เอง ตาม ธรรมดา โลก

แต่ ตำนาน สัตว์ เดรัจฉาน ของ ชาวสยาม นั้นใครต้อง อย่า ด่วน เชื่อ ง่าย ๆ ชาวสยาม ไม่ เข้าใจ เรื่อง รูปะกาย ดี กว่า ดวง ชีวิต ขึ้น ไป เลย ไม่ ว่า เรื่อง อไร หมด ความ พอใจ เอียงไป ข้าง อยาก นึก หน้าให้พิลึก พิลั่น มหัศจรรย์ พิศวง ไป เสีย ทั้งนั้น แล บิด หัว ตัว เองให้ เชื่อ เรื่อง เกิน จะ เปนได้ จริง ผิด ธรรมดา โลกเช่น นั้น อย่าง ง่าย ดาย ที่ สุด ยิ่ง กว่า เรื่อง ที่ น่า เชื่อ ถือ จริง ๆ ถึง แก่

เล่าเรื่อง สัตว์ เลือกคลาน ชนิด หนึ่งที่ ชื่อ ว่า ตุ๊กแก ก็ ช่าง เพ้อไปได้ โดย ฤทธิ์โง่ ไม่รู้จัก อไร แล ค่วน ชื่อง่าย ๆ โก่ง คอ พรรณนา ว่า ตุ๊กแก นั้นรู้ศึกตับ ของ ตัว งอก ขึ้นโต เกินไป จึ่ง ร้อง แรด จน ต่อ ให้ ชื่อ ตุ๊กแก เพราะ ร้อง ตับ แก่ ตับ แก่ เพื่อ จะ ตะโกน เรียก ตัว แมลง อีก ชนิด อื่น มา ช่วย จึ่ง แมลงชนิด นั้น ก็ เข้าไป ใน ท้อง ตุ๊กแก ทาง ปาก กิน ตับ ที่โต นั้น เสีย อิ่ม แล้ว ก็ ออก มา จาก ท้อง ตุ๊กแก ทาง ปาก ที่ เข้าไปใน ท้อง นั้น (เคยได้ ยิน เล่า อย่าง ว่า นี้ แต่ เรียกให้ งูเขียว ช่วย ล้วง ตับ กิน แต่ จำพวก แมลง นี้ ฝรั่ง ครั้งนั้นรวม สัตว์ เลือก คลาน เข้า ด้วย ก็ น่า จะ เปน งู ด้วยได้ ที่ จริง ตุ๊กแก กิน งูเขียว ถ้า ฮุบ เข้าไป ทาง หัวใคร เห็น ก็ ว่า งูเขียว ล้วง ตับ ตุ๊กแก ถ้า กิน ทาง หาง งูเขียว ก็ งับ หาง ตุ๊กแก ขยอก ๆ เข้าไป บ้าง จน คาบ เกือบถึงคอตุ๊กแก ๆ ก็ ขยอก ๆ งูเขียว เข้าไป จน เปน วง ต่าง ตาย ทราก อยู่ ด้วย กัน ใครไปพบ ตก อยู่ ได้ มา มัก ลง รัก เปน เครื่องรางถือ เปน เครื่อง คงกพันธ์ชาตรีโดย ฤทธิ์ เรดา ทั้ง เรื่อง จริง ของ เขา)

หิงห้อย

แมลง วัน สว่าง คล้ายโคศัตต์ (เทือคแมงปอ ฌม้าย คั้กกะแดน ฤาแมงดา) มี ๔ ปีก เวลา บิน ปรากฏ เปน เช่น นั้น แต่ ปีก อ่อน สองปีก ซ้อนอยู่ข้างใน ปีกแข็ง ใน เวลาแมลง วันสว่าง จับ อยู่ เราไม่ ทันได้ เห็น สัตว์ ตัว น้อย ๆ เหล่านี้ เพราะ เหตุ ต้น น่า ฝน เสีย แล้ว เมื่อ ทุคานุทุต มา ถึง ลม เหนือ ซึ่ง เริ่ม เมื่อ ฝน หยุด แล้ว ไม่ ฆ่า แมลง วัน สว่างเหล่า นั้น ตาย เสีย หมด ก็คงพัดไล่ไปข้างไหนเสีย หมด แมลงวันสว่างอย่าง นี้ มี แสง สว่าง อยู่ ใน ฤฤกะศา แต่ ที่ งาม มาก ที่ สุด นั้น ออกจากใต้ ปีก แล ออก แสง สว่าง แต่ เฉภาะ ชั่ว เพลา บินร่อน อยู่ บน อากาศ ปีก กระพือ เท่านั้น ย่อม เปน การ ไม่ จริง เลย คำที่เล่าว่าว่า แมลง อย่าง นี้ อาจจะใช้

ใน เวลาราตรี แทน จุด เทียนได้ ด้วย ถึง มาตระ ว่า จะ มี แสง สว่าง พอ จริงๆ ก็ จะ มี ทาง อย่างใด ที่ จะ ล่อให้แมลง นี้บิน ร่อน อยู่เสมอ ๆ แต่ให้ร่อน อยู่ เฉภาะ ตรง นั้น ตรง นั้นเหมือน จุด เทียนได้ เล่า (เห็น จะ เปน หิงห้อย เวลา จับ มัน ก็ แวม ๆ ด้วย) แต่ ขอ ยุติ ที่ จะ พรรณนาถึงเรื่อง ตัว แมลง ต่าง ๆ ใน กรุงสยามไว้ แต่ เพียง เท่า นี้ที ด้วย ถ้า ขืน จะเล่า ตาม คำที่ มี ผู้เล่า ถึงเรื่องแมลง ที่ พิลึก พิลั่น ให้ฟัง ให้หมด แล้ว ก็ น่า ที่ จะ ต้อง เขียน ตั้ง สมุด เล่มใหญ่ ๆ ที่เดียว

ข้าพเจ้า จะ กล่าว อีก หน่อย แต่ เพียง ว่า ตัว แมลง ต่าง ๆ ใน ลำ แม่น้ำ แลใน ทเล อ่าว สยาม ก็ มีไม่ น้อยกว่า บน บก เลย แลใน ลำ แม่น้ำ นั้น มีแมลง บาง อย่าง น่า กลัว อัน ตราย มาก ที่ เดียว เหตุ ฉนั้น คน ที่ มั่ง มี จึ่ง อาบ น้ำ ชั่ว แต่ใน เรือนไม้ ไผ่ เท่า นั้น

ตอน ที่ ๗ อปรัณชาติใน กรุงสยาม

เข้า

เข้า เปน สิ่ง เภาะปลูก สำคัญ ของ ชาว สยาม แล เปน อาหาร อย่าง อิ่ม หนำ สำราญ เอร็จ อร่อย ดี ที่ สุด ด้วย เข้า ทำ ให้มี กำลัง วังชา แล อ้วนพี เรา ทราบ ว่า กระลาสี เรือ กำปั่น ของ เรา ออก ความ เห็นไม่ ชอบ รับ ประทาน เมื่อได้ ลอง กิน มา ตลอด เวลา ๓ เดือน แล้ว ต้อง หวน หัน ไป หา ขนม ปั้ง แห้ง กระ นั้น ยัง รู้สึก ว่า ขนม ปั้ง แห้ง ยัง คง เอร็จ อร่อย ดีนัก อยู่ แล ทั้ง รักษาไว้ ดี ด้วย

วิธี หุงเข้าใน น้ำใส

ชาว สยาม รู้จักโดย ความ ชำชองใน การ ที่ จะ กะ น้ำ กะไฟ แล กะ เวลา ที่ จำเปน สำหรับ การ หุง เข้า นั้น อย่างไรดี เคนใจ ไม่ ต้องให้เม็ด เข้า เปือย น้อยเละ จน สุกเปน เข้า สวย (ฝรั่งเรียก ขนม ปั้ง สด) กินได้ดี ชาวสยาม